

การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดง
นาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวที
และศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย

The Performance to Honor King Narai the Great : Innovative
Dance Creation from the Art of Stage Performance and Thai
Traditional Dance

ภูกิจ พาสุนันท์

ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สทว.)

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

ลิขสิทธิ์สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

กิตติกรรมประกาศ

การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์
สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย โครงการนี้สำเร็จลุล่วงได้
ด้วยความอนุเคราะห์จากการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินประจำปี 2565 การให้ทุนดำเนินงานวิจัย
โดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) สนับสนุนและกำกับ
ดูแลจากฝ่ายวิจัยและนวัตกรรม สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย จันทร์สุวรรณ ศิลปินแห่งชาติ
ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และอาจารย์ภูธร ภูมะธน์ ที่ปรึกษาชมรม
อนุรักษ์ โบราณวัตถุสถาน และสิ่งแวดล้อมจังหวัดลพบุรี ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์สมัยสมเด็จพระ
นารายณ์มหาราช ที่ให้ข้อมูลและคำปรึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในจังหวัดลพบุรี

ขอกราบขอบพระคุณท่านกฤษฎา สิทธิราช วัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี ที่ให้การสนับสนุนข้อมูล
งานวิจัย ขอขอบพระคุณท่านณฤทธิ์ ประจงแต่ง ผู้อำนวยการสำนักศิลปะวัฒนธรรม มหาวิทยาลัย
ราชภัฏเทพสตรี ที่ให้คำแนะนำในงานวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ ดร.สุรัตน์ จงดา ผู้ช่วยอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ที่ให้
คำปรึกษางานวิจัย และแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน ตลอดจนมีส่วนเกี่ยวข้องในการ
สนับสนุนการเดินทางไปต่างประเทศเพื่อได้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณนายสัจจะ ภู่งามสุทธิ ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูเชี่ยวชาญ วิทยาลัย
นาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ที่ให้คำปรึกษาทางด้านการสร้างผลงานจนสำเร็จ และ
นายพนศักดิ์ทรัพย์บางยาง ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ที่ให้คำปรึกษาด้านการประพันธ์เนื้อร้องและทำนองเพลงประกอบการแสดง

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา ที่เมตตาอบรมเลี้ยงดูสั่งสอน ครูอาจารย์ทุกท่าน
ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และขอขอบคุณ คณาจารย์ บุคลากร นักเรียน นักศึกษา วิทยาลัย
นาฏศิลป์ลพบุรีทุกคน ที่เป็นส่วนหนึ่งในโครงการวิจัยเรื่อง การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระ
นารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์
การแสดงนาฏศิลป์ไทย ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดและสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

ภูกิจ พาสุนันท์

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยใช้ระบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการศึกษาวิจัย

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเอกลักษณ์วัฒนธรรมของการแสดงมหรสพในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพื่อเป็นนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย สู่การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช กำหนดขอบเขตการศึกษาเอกสาร งานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ที่จัดขึ้นในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ตั้งแต่ครั้งแรกจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2530 - 2562) ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนารายณ์ราชนิเวศน์ จังหวัดลพบุรี และรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมกับแนวคิดทฤษฎีการแสดงละครเวที และทฤษฎีการแสดงนาฏศิลป์ไทย นำมาสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย

พบว่าการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย ได้แนวคิดจุดเริ่มต้นจากประวัติศาสตร์พระนารายณ์ราชนิเวศน์ การจัดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช นโยบายของการจัดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช รูปแบบของการจัดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มหรสพในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ผ่านการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอข้อมูล เป็นหลักการสร้างสรรค์ที่อยู่ในนวัตกรรมครั้งนี้ คือ แนวคิดนโยบายการจัดงานสู่การประพันธ์บทการแสดง แร้งบันดาลใจเพื่อนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ รูปแบบและองค์ประกอบของการแสดง ซึ่งงานวิจัยนี้สามารถเป็นแนวทางในการออกแบบผลงานนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์สืบต่อไป

คำสำคัญ : การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช, นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์, ศาสตร์การแสดงละครเวที, ศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย

Abstract

“The Performance to Honor King Narai the Great : Innovative Dance Creation from the Art of Stage Performance and Thai Traditional Dance” is a study using qualitative research methods.

The objectives were to study the cultural characteristics of the entertainment at King Narai Great Fair and to create a performance to honor King Narai--an innovative dance performance that applies stage performing art and Thai traditional dancing art. The scope of the study focused on documents and research related to the performance to honor King Narai from the first King Narai Great Fair to the present one (1987-2019). The collected data was from field study in King Narai National Museum and King Narai's Palace in Lopburi, and the theoretical study of stage performing art and Thai traditional dancing art. This data was applied in the innovative dance creation from stage performing art and Thai traditional dancing art.

The basis of “The performance to honor King Narai the Great: Innovative Dance Creation from the Art of Stage Performance and Thai Traditional Dance” originated from the history of King Narai's Palace and many aspects of King Narai Great Fair including its policy, style, and entertainment. The data was collected, analyzed, and presented as the creative approach in this innovative dance performance. The approach consisted of the application of the fair's policy in performance composition, inspiration for the innovative dance creation, and the style and elements of the performance. This research can be used as a guideline for innovative dance performance creation in the future.

Key Words: performance to honor King Narai the Great, innovative dance creation, stage performing art, Thai traditional dancing art

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	(ข)
กิตติกรรมประกาศ.....	(ค)
สารบัญ.....	(ง)
สารบัญตาราง.....	(ฉ)
สารบัญภาพ.....	(ช)
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความสำคัญและความเป็นมาของการวิจัยและการสร้างสรรค์.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัยและการสร้างสรรค์.....	2
1.3 ขอบเขตของการวิจัยและการสร้างสรรค์.....	2
1.4 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยและการสร้างสรรค์.....	2
1.5 วิธีการดำเนินงานวิจัยและสร้างสรรค์.....	3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับของการวิจัยและการสร้างสรรค์.....	8
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัยและการสร้างสรรค์.....	8
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
2.1 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	9
2.1.1 ประวัติศาสตร์พระนารายณ์ราชนิเวศน์.....	9
2.1.2 งานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช.....	17
2.1.3 มหรสพในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช.....	24
2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	35
2.2.1 ศาสตร์การแสดงละครเวที.....	35
2.2.2 ศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย.....	43
2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	56

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินงานวิจัยและสร้างสรรค์.....	58
3.1 การรวบรวมข้อมูล.....	58
3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	60
3.3 การนำเสนอข้อมูล.....	61
บทที่ 4 วิเคราะห์รูปแบบและองค์ประกอบของการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวที และศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย.....	62
4.1 แนวคิดนโยบายการจัดงานสู่การประพันธ์บทการแสดง.....	63
4.1.1 การกำหนดโครงเรื่อง.....	63
4.1.2 การบรรจุเพลงหลักของเรื่อง.....	63
4.1.3 การควบคุมเวลาในการแสดง.....	64
4.2 แรงบันดาลใจเพื่อนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์.....	64
4.3 รูปแบบและองค์ประกอบของการแสดง.....	65
4.3.1 รูปแบบการแสดง.....	65
4.3.2 ผู้แสดง.....	68
4.3.3 เครื่องแต่งกาย.....	71
4.3.4 ทำนอง เนื้อร้อง และดนตรีประกอบการแสดง.....	76
4.3.5 การคัดเลือกผู้แสดง.....	78
4.3.6 การออกแบบประดิษฐ์กระบวนท่ารำ.....	80
4.3.7 การออกแบบการใช้เวที.....	82
4.3.8 การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดง นาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดง นาฏศิลป์ไทย.....	83
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	84
บรรณานุกรม.....	92

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก.....	93
ประวัติผู้วิจัย.....	101

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	หน่วยงานผู้ร่วมจัดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช.....	19
2	การแสดงมหรสพในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์.....	24
3	ทำเนียบการแสดงจินตนาการประกอบแสงเสียง.....	30
4	กลุ่มประชากรตัวอย่างนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์.....	64
5	ช่วงที่ 1 การนำเสนอโบราณสถานที่เก่าแก่ของเมืองเชื่อมสัมพันธ์ผู้คนที่ย้าย อยู่ในเมืองลพบุรี.....	66
6	ช่วงที่ 2 การเดินทางของผู้คนที่เข้ามาเที่ยวงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จากทั่วทุกสารทิศผ่านการแสดงสี่ภาค.....	66
7	ช่วงที่ 3 การจำลองขบวนเสด็จฯ สมเด็จพระนารายณ์มหาราชเข้าสู่พื้นที่การแสดง ทำให้เกิดขวัญกำลังใจตั้งนฤมิตที่สถิตอยู่ในดวงใจของประชาชนทุกคน.....	68

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนผังพระนารายณ์ราชนิเวศน์.....	11
2	แผนที่สำหรับนักท่องเที่ยวงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช.....	21
3	ผังการจัดงานภายในพระนารายณ์ราชนิเวศน์.....	23
4	เส้นทางเดินขบวนแห่ประวัติศาสตร์ งานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช....	25
5	บริเวณเวทีกลาง พิธีเปิดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช.....	26
6	บริเวณหน้าพระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท.....	27
7	บริเวณหน้าตึกเลี้ยงรับรองแขกเมือง จัดการแสดงประวัติศาสตร์จินตนาการ.....	28
8	บริเวณเขตพระราชฐานชั้นกลาง พระนารายณ์ราชนิเวศน์.....	29
9	ผู้แสดงสมเด็จพระนารายณ์มหาราช.....	71
10	ผู้แสดงนำขบวนสมเด็จพระนารายณ์มหาราช.....	71
11	ผู้แสดงระบำลพบุรี.....	72
12	ผู้แสดงหม่มวอล.....	72
13	ผู้แสดงภาคเหนือ.....	73
14	ผู้แสดงภาคใต้.....	73
15	ผู้แสดงภาคอีสาน.....	74
16	ผู้แสดงภาคกลาง.....	74
17	ผู้แสดงแบกเสียง.....	75
18	ผู้แสดงทูตฝรั่ง และทหารเอกไทย.....	75
19	คณะกรรมการออ디션นักแสดงรวมผลคะแนนและสรุปผู้ที่ได้รับคัดเลือก.....	79
20	ภาพบรรยากาศการออ디션คัดเลือกนักแสดง.....	79
21	กิจกรรม Workshop.....	80
22	การนำทำรำในนาฏศิลป์ไทยที่มีอยู่เดิม.....	81
23	ท่าทางเลียนแบบธรรมชาติประกอบเนื้อร้อง.....	81
24	ท่าการแสดงร่วมสมัย.....	82

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
25	การออกแบบการใช้เวที ที่ออกมาจากผู้ชมการแสดง.....	83
26	QR Code การแสดง.....	83
27	เริ่มฝึกปฏิบัติและทดลองใช้นวัตกรรม.....	96
28	ทดลองผู้แสดงกับการใช้พื้นที่เวที.....	96
29	เริ่มฝึกซ้อมการแสดงประกอบกับวงดนตรีสากล.....	97
30	เริ่มฝึกซ้อมการแสดงประกอบกับวงดนตรีไทย.....	97
31	ประชุมนัดหมายผู้แสดงและปรับแก้ไขข้อบกพร่อง.....	98
32	คุณอุ๊บ วิริยะ ให้เกียรติร่วมรับชมการฝึกซ้อมการแสดง.....	98
33	นำกลุ่มประชากรตัวอย่าง จำนวน 10 คน และผู้แสดงบางส่วน.....	99
34	นำกลุ่มประชากรตัวอย่าง จำนวน 10 คน และผู้แสดงบางส่วน.....	99
35	ถ่ายภาพร่วมกับคณะผู้จัดงาน.....	100
36	รับมอบของที่ระลึกจากสำนักงานการศึกษาจังหวัดลพบุรี.....	100

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัยและการสร้างสรรค์

สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ.2199 - 2231) พระมหากษัตริย์ลำดับที่ 27 แห่งกรุงศรีอยุธยา พระราชโอรสในสมเด็จพระเจ้าปราสาททองและพระราชมารดา คือ พระราชธิดาในพระเจ้าทรงธรรม ได้เสด็จขึ้นครองราชสมบัติเมื่อพุทธศักราช 2199 โดยในพุทธศักราช 2209 ทรงสถาปนาเมืองลพบุรีให้เป็นราชธานีแห่งที่ 2 จึงนับได้ว่าเมืองลพบุรีเจริญรุ่งเรืองสูงสุดอีกครั้งในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ส่งผลในปัจจุบันประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี เทิดทูนและศรัทธาในพระองค์ท่าน ซึ่งเมื่อรำลึกถึงพระองค์ท่านผู้คนส่วนใหญ่ก็จะนิยมเข้าไปกราบสักการะ ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช หรือ พระนารายณ์ราชนิเวศน์

หากกล่าวถึงงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เป็นงานประเพณีที่สำคัญและยิ่งใหญ่ที่สุดของจังหวัดลพบุรี เริ่มจัดงานครั้งแรกเมื่อปี พุทธศักราช 2522 โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดงานเพื่อเทิดพระเกียรติและรำลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช สืบสานศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น ส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี ซึ่งเอกลักษณ์สำคัญที่สร้างชื่อเสียงให้แก่จังหวัดลพบุรี คือการพร้อมใจกันแต่งกายชุดไทยทั้งเมืองของชาวลพบุรี เป็นภาพที่สร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวและผู้มาเที่ยวชมงานเป็นอย่างมาก และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราชที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี

วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรีเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีบทบาทในฐานะเป็นหน่วยงานร่วมจัดการแสดง โดยมีข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา ร่วมแสดงปีละประมาณ 200 – 300 คน นอกจากนั้นยังมีหน่วยงานและองค์กรภาครัฐและเอกชนมาร่วมแสดง ซึ่งทุกคนมีจุดมุ่งหมายเดียวกันในหัวใจคือต้องการร่วมเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และอนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น โดยเรียกว่า การแสดงจินตนาการประกอบแสง – เสียง ซึ่งมีมาตั้งแต่ พ.ศ.2530 จนถึง พ.ศ.2562 ในขณะเดียวกันศิลปะการแสดงด้านนาฏศิลป์ไทยประเพณีระบำต่างๆ ได้ถูกนำมาประกอบการแสดงและจัดแทรกอยู่ในการแสดง ฉะนั้นการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ก็จะปรากฏอยู่ทุกครั้งที่ไป ตลอดระยะเวลาในการจัดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช การแสดงจินตนาการประกอบแสง - เสียง ก็เป็นมหรสพที่เกิดขึ้นควบคู่กับงานนี้ ทำให้ผู้มาเยือนแผ่นดินลพบุรี ได้มีโอกาสย้อนรอยไปสู่ประวัติศาสตร์แห่งพระราชวังลพบุรี ที่มีความงดงามและยิ่งใหญ่ยากจะหาแผ่นดินใดเทียบได้

จากกรณีดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการดำเนินการสร้างนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์รูปแบบใหม่ เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างสรรคการแสดงนาฏศิลป์ไทย โดยการนำศาสตร์ละครเวที (Musical) คือ การร้อง การเต้น และการเล่นละคร มาประยุกต์กับศาสตร์นาฏศิลป์ไทย คือ การรำ ทำให้เกิดเป็นนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ที่มีความทันสมัย สู่การเผยแพร่ แลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมทั้งในและต่างประเทศ โดยปรากฏหลักการสร้างนวัตกรรมการแสดงออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) แนวคิดนโยบายการจัดงานสู่การประพันธ์บทการแสดง 2) แรงบันดาลใจจากศาสตร์ละครเวทีและศาสตร์นาฏศิลป์ไทยเพื่อนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ 3) รูปแบบและองค์ประกอบของการแสดง ซึ่งปัจจัยทั้งหมด 3 ประการ เป็นหลักการสำคัญที่ทำให้เกิดการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัยและการสร้างสรรค์

1.2.1 เพื่อศึกษาเอกลักษณ์วัฒนธรรมของการแสดงมหรสพในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

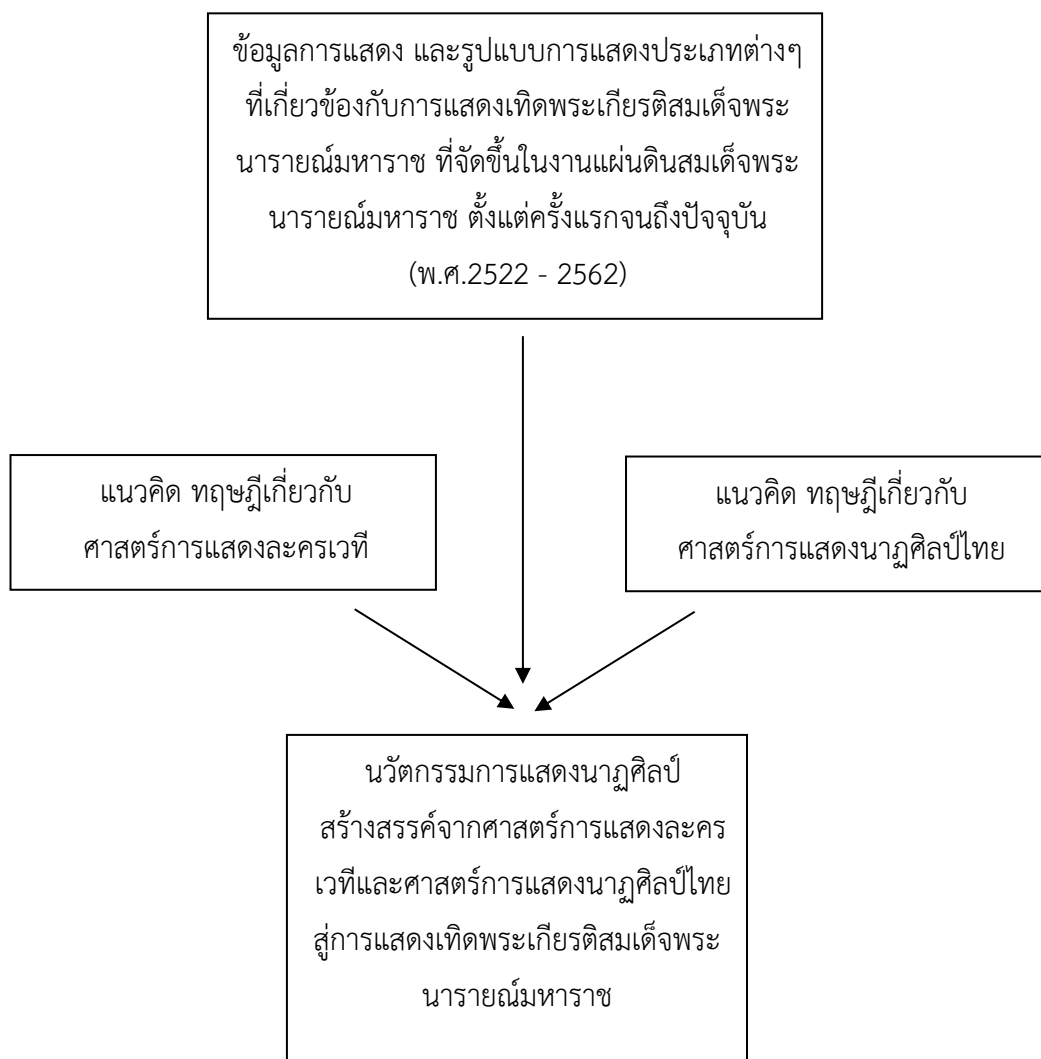
1.2.2 เพื่อเป็นนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย สู่การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

1.3 ขอบเขตของการวิจัยและการสร้างสรรค์

กำหนดขอบเขตการศึกษาเอกสาร งานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ที่จัดขึ้นในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ตั้งแต่ครั้งแรกจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2530 - 2562) ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนารายณ์ราชนิเวศน์ จังหวัดลพบุรี และรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมกับแนวคิดทฤษฎีการแสดงละครเวที และทฤษฎีการแสดงนาฏศิลป์ไทย นำมาสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยครั้งนี้

1.4 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยและการสร้างสรรค์

การรวบรวมองค์ความรู้จากการศึกษาการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ที่จัดขึ้นในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ตั้งแต่ครั้งแรกจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2522 - 2562) เพิ่มเติมข้อมูลกับแนวคิดทฤษฎีการแสดงละครเวที และทฤษฎีการแสดงนาฏศิลป์ไทย แล้วจึงนำมาสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย ดังแสดงผังกรอบแนวคิดต่อไปนี้

1.5 วิธีการดำเนินงานวิจัยและสร้างสรรค์

งานวิจัยเรื่องการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยใช้ระบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากงานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ บทความ เอกสารทางวิชาการ รวมถึงสื่อประเภทอิเล็กทรอนิกส์จากแหล่ง ข้อมูลต่าง ๆ ตลอดจนข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในการอ้างอิง และการเชิญผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมวิพากษ์ ผลงานโดยแยกออกเป็นหัวข้อ ดังนี้

1.1 ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย หนังสือ บทความ เอกสารทางวิชาการต่าง ๆ รวมถึงสื่อประเภทอิเล็กทรอนิกส์จากแหล่ง ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งค้นคว้าดังต่อไปนี้

- หอสมุดแห่งชาติ
- หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
- ห้องสมุดวิทยาลัยนาฏศิลปลพบุรี
- ศูนย์รักษาศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

1.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ปรึกษาผู้วิจัย ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ ด้านดุริยางคศิลป์ และด้านประวัติศาสตร์ ดังนี้

1.2.1 ที่ปรึกษาผู้วิจัย รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย จันทร์สุวรรณ ศิลปินแห่งชาติ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

1.2.2 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์

1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์เชาวนาท เพ็งสุข อดีตผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป ลพบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

2) นายสัจจะ ภู่งามสุทธิ ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูเชี่ยวชาญ วิทยาลัย นาฏศิลป สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

3) นายปฐมกฤษณ์ สุดสระระ อดีตผู้ช่วยผู้กำกับละครเวที โรงละครรัชดาลัย เอียร์เตอร์

1.2.3 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านดุริยางคศิลป์

1) ดร.สุระชัย สิบบุผา ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลปลพบุรี สถาบันบัณฑิต พัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

2) นายพลณศักดิ์ ทรัพย์บางยาง ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยนาฏศิลปลพบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

3) นายสิทธิพงษ์ ยอดนนท์ ตำแหน่งอาจารย์ วิทยาลัยนาฏศิลปลพบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

1.2.4 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านประวัติศาสตร์

- 1) นายภูธร ภูมะธน ที่ปรึกษาชมรมอนุรักษ์โบราณวัตถุสถานและสิ่งแวดล้อม
จังหวัดลพบุรี
- 2) นายณฤทธิ์ ประจางต์ ผู้อำนวยการสำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัย
ราชภัฏเทพสตรี
- 3) นางสาวภาณี หลุยเจริญ นักวิชาการอิสระ ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์สมัย
สมเด็จพระนารายณ์มหาราช

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้มาศึกษาและวิเคราะห์จัดหมวดหมู่ในหัวข้อดังต่อไปนี้

1. เอกลักษณ์วัฒนธรรมของการแสดงมหรสพในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
2. สร้างนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและ
ศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย สู่การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
3. วิเคราะห์การสร้างนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดง
ละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย สู่การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
4. การประชุมกลุ่มย่อย ผู้วิจัยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ ด้านดุริยางคศิลป์ และด้าน
ประวัติศาสตร์ ร่วมวิพากษ์ผลงานนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดง
ละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย สู่การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

3. การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยสรุปผลการวิเคราะห์เป็นประเด็นตามวัตถุประสงค์และนำเสนอข้อมูล ดังนี้

1. นำเสนอผลงานนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวที
และศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย สู่การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
2. สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

เครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยนำเครื่องมือวิจัยที่เป็นแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบ ได้แก่

- 1) ดร.นันทวัน สังขะวร ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ ภาควิชา นาฏศิลป์ รองผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
- 2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัญชัน เพ็งสุข อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษา วิทยาลัย นาฏศิลป์ลพบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
- 3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์เชาวนาท เพ็งสุข อดีตผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์ ลพบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

เพื่อหาประสิทธิภาพของข้อคำถามด้วยการวิเคราะห์ข้อคำถามแบบอิงเกณฑ์หาความ เทียบตรงของเนื้อหาโดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามของแบบทดสอบกับตัวชี้วัด (Index of Item Objective Congruence) หรือ IOC โดยกำหนดคะแนนความคิดเห็น ดังนี้

- +1 แทนแน่ใจว่าข้อคำถามวัดตรงตามตัวชี้วัด
- 0 แทนไม่แน่ใจว่าข้อคำถามวัดตรงตามตัวชี้วัดหรือไม่
- 1 แทนแน่ใจว่าข้อคำถามไม่ได้ตามตัวชี้วัดข้อนั้น

นำผลการให้คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน หาค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามของแบบทดสอบกับตัวชี้วัด ปรับแก้ข้อคำถามตามแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และ คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าความสอดคล้องไม่ต่ำกว่า 0.50

เครื่องมือที่เอื้อต่อการปฏิบัติการวิจัย เช่น

- เครื่องบันทึกภาพเคลื่อนไหว
- เครื่องบันทึกเสียง
- กล้องบันทึกภาพ

กลุ่มประชากร การคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างและวิธีเลือกกลุ่มตัวอย่าง

- ลักษณะของกลุ่มประชากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

- ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มประชากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ออกเป็น 2 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

- 1) กลุ่มผู้แสดงในนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์ การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย จำนวน 10 คน
- 2) กลุ่มผู้ชมนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดง ละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย จำนวน 9 คน

มีจำนวนรวมทั้งหมดก็ 19 คน

- วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มประชากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย
 - ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มประชากรที่เป็นผู้แสดง โดยกำหนดคุณสมบัติผู้ที่มีส่วนร่วมในการวิจัย ด้วยการคัดเลือกจากนักเรียน และนักศึกษาของวิทยาลัยนาฏศิลป์ปทุมธานี ที่มีความสามารถทั้งศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย
 - ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มประชากรที่เป็นผู้ชม โดยกำหนดคุณสมบัติผู้ที่มีส่วนร่วมในการวิจัย ด้วยการคัดเลือกจากผู้ชมที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี มีความหลากหลายของช่วงอายุ และประสบการณ์ในการรับชมการแสดง
- เหตุผลที่ได้รับเชิญเข้าร่วมโครงการวิจัย
 - ผู้ที่มีส่วนร่วมในโครงการวิจัยที่ผู้วิจัยรับเชิญเข้าร่วมโครงการวิจัยนั้น ด้วยเหตุผลดังนี้ เป็นผู้แสดง และผู้ชมที่เป็นไปตามกลุ่มเป้าหมายของงานวิจัยของผู้ที่ได้รับเชิญเข้าร่วมโครงการ
- การแบ่งกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยมีกี่กลุ่ม กลุ่มละกี่คน
 - ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มผู้ที่มีส่วนร่วมในการวิจัยออกเป็น 2 กลุ่ม ดังต่อไปนี้
 1. ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มประชากรที่เป็นผู้แสดง โดยกำหนดคุณสมบัติผู้ที่มีส่วนร่วมในการวิจัย ด้วยการคัดเลือกจากนักเรียน และนักศึกษาของวิทยาลัยนาฏศิลป์ปทุมธานี ที่มีความสามารถทั้งศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย ได้แก่
 - 1.1 นักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 - 3 วิทยาลัยนาฏศิลป์ปทุมธานี จำนวน 5 คน
 - 1.2 นักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 - 4 วิทยาลัยนาฏศิลป์ปทุมธานี จำนวน 5 คน
 2. ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มประชากรที่เป็นผู้ชม โดยกำหนดคุณสมบัติผู้ที่มีส่วนร่วมในการวิจัย ด้วยการคัดเลือกจากผู้ชมที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี มีความหลากหลายของช่วงอายุ และประสบการณ์ในการรับชมการแสดง ได้แก่
 - 1.1 ผู้ชมที่เป็นบุคคลในพื้นที่ภูมิภาคนาอ้ายในจังหวัดลพบุรีไม่ต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 3 คน
 - 1.2 ผู้ชมที่เป็นเยาวชนที่กำลังศึกษาในช่วงอายุ 16 - 22 ปี จำนวน 3 คน
 - 1.3 ผู้ชมที่มีประสบการณ์ในการชมการแสดงไม่น้อยกว่า 30 ปี จำนวน 3 คน

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับของการวิจัยและการสร้างสรรค์

1.6.1 ได้ผลงานวิจัยเรื่อง การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรม
การแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย

1.6.2 เป็นแนวทางต่อผู้ที่ต้องการศึกษาค้นคว้าการสร้างสรรค์งานด้านนาฏศิลป์ต่อไป

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัยและการสร้างสรรค์

การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช หมายถึง การรวบรวมเรื่องราวของ
มหรสพที่ปรากฏในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ (พ.ศ.2522 - 2562) เพื่อนำเสนอสรุปเป็นการแสดง
โดยใช้เวลา 15 นาที รูปแบบการแสดงสื่อถึงความเป็นอยู่ของประชาชนชาวลพบุรีในการดำรงชีวิต
การอยู่อาศัยร่วมกับศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมที่มีปรากฏมายาวนานของจังหวัดลพบุรี อีกทั้ง
ยังให้เห็นถึงศิลปะการแสดงของทั้งสี่ภาคในประเทศไทยที่เดินทางเข้ามาจากทุกทิวสารทิศเพื่อรวมกัน
เทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นที่สถิตในดวงใจของชาวลพบุรี
ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน

นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์ละครเวทีและศาสตร์นาฏศิลป์ไทย
หมายถึง นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์รูปแบบใหม่ เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างสรรค์
การแสดงนาฏศิลป์ไทย โดยการนำศาสตร์การแสดงละครเวที (Musical) คือ การร้อง การเต้น และ
การเล่นละคร มาประยุกต์กับศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย คือ การรำ ทำให้เกิดเป็นนวัตกรรม
การแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ที่มีความทันสมัยสู่การเผยแพร่แลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมทั้งในและ
ต่างประเทศ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจาก ตำรา หนังสือ เอกสารทางวิชาการงานวิจัย บทความ และเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง นำมาเป็นข้อมูลประกอบในการวิจัยและการสร้างสรรค์โดยศึกษาวิเคราะห์แยกเป็นหัวข้อดังนี้

2.1 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 ประวัติศาสตร์พระนารายณ์ราชนิเวศน์

2.1.2 งานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

2.1.3 มหรสพในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์

2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 ศาสตร์การแสดงละครเวที

2.2.2 ศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 ประวัติศาสตร์พระนารายณ์ราชนิเวศน์

สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ.2199 - 2231) พระมหากษัตริย์ลำดับที่ 27 แห่งกรุงศรีอยุธยาพระราชโอรสในสมเด็จพระเจ้าปราสาททองและพระราชมารดา คือพระราชธิดาในพระเจ้าทรงธรรม ได้เสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติเมื่อพุทธศักราช 2199 โดยในพุทธศักราช 2209 ทรงสถาปนาเมืองลพบุรีให้เป็นราชธานีแห่งที่ 2 และโปรดเกล้าฯให้สร้างกำแพงเมืองป้อมปราการและอาคารพระที่นั่งต่างๆ อีกหลายหลังในบริเวณพระราชวังและสถานที่อื่นในเมืองลพบุรี เช่น พระที่นั่งเย็น บ้านหลวงรับราชทูต และวัดสันเปาโล รวมถึงทรงบูรณะศาสนสถานอีกหลายแห่ง อาทิ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จึงนับได้ว่าเมืองลพบุรีมีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุดในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และถือเป็นยุคทองแห่งราชอาณาจักรสมัยหนึ่งของกรุงศรีอยุธยา

เมื่อสิ้นรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระมหากษัตริย์ในรัชกาลต่อมาก็มีได้ทรงโปรดที่จะประทับอยู่ที่เมืองลพบุรีและย้ายเมืองหลวงกลับไปทีกรุงศรีอยุธยาตามเดิมพระราชวังที่เมืองลพบุรีจึงมีสภาพกร้าง ขาดการทำนุบำรุงและเสื่อมโทรม ในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ชาวบ้านได้เข้ามาบุกรุกพื้นที่ ทำการเกษตรปลูกน้อยหน้าและสวนผลไม้ กระทั่งเมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 โปรดเกล้าฯ ให้บูรณะและฟื้นฟูพระราชวังเดิมของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และบูรณปฏิสังขรณ์วัดและโบราณสถานสำคัญต่างๆ ในเมืองลพบุรีให้มีสภาพสมบูรณ์ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างหมู่พระที่นั่งพิมานมงกุฎ อาคารตึกพระประเทียบและทิมดาบเพิ่มเติม และพระราชทานวังแห่งนี้ว่า “พระนารายณ์ราชนิเวศน์”

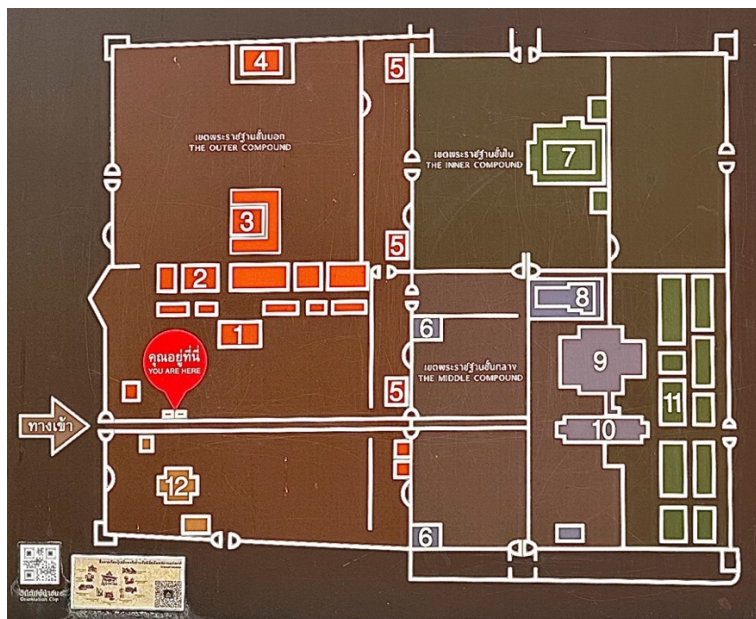
ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เสด็จพระราชดำเนินมายังเมืองลพบุรีหลายครั้ง ได้พระราชทานหมู่พระที่นั่งพิมานมงกุฎและอาคารตึกพระประเทียบให้เป็นที่ว่าการเมืองลพบุรี (ศาลากลางจังหวัด) รวมถึงสร้างเรือนจำประจำจังหวัดบริเวณด้านหลังของพระที่นั่งสุทธาสวรรย์ จนกระทั่งพุทธศักราช 2488 ส่วนราชการต่างๆ ทั้งหมดจึงย้ายออกไปยังที่ทำการในเขตเมืองใหม่ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ส่วนพระที่นั่งพิมานมงกุฎใช้เป็นสถานที่จัดแสดงโบราณวัตถุศิลปวัตถุมาตั้งแต่พุทธศักราช 2467 เรียกว่า ลพบุรีพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งมีการประกาศในราชกิจจานุเบกษาเปลี่ยนชื่อเป็น พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์ เมื่อพุทธศักราช 2504 เป็นต้นมา

พระนารายณ์ราชนิเวศน์

มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กำแพงก่ออิฐถือปูน มีใบเสมาประดับบนแนวสันกำแพง มีซุ้มประตูแบบจัตุรมุข ประตูแลหน้าต่างโค้งแหลม และการเจาะช่องโค้งแหลมบนผนังอาคารสำหรับวางตะเกียงหรือเครื่องให้แสงสว่างเป็นอิทธิพลแบบตะวันตก โดย แบ่งพื้นที่พระราชวังออกเป็น 3 เขตพระราชฐาน ดังนี้

- 1) เขตพระราชฐานชั้นนอก
- 2) เขตพระราชฐานชั้นกลาง
- 3) เขตพระราชฐานชั้นใน

มีหลักฐานทางโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุ แสดงถึงพระอัจฉริยภาพและพระราชกรณียกิจที่สำคัญในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชปรากฏหลักฐานในเขตพระราชฐานต่างๆ

ภาพที่ 1 แผนผังพระนารายณ์ราชนิเวศน์

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์

1) เขตพระราชฐานชั้นนอก ปรากฏโบราณสถานที่แสดงถึงพระอัจฉริยภาพความสนพระทัยในวิทยาการความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีแห่งสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ดังนี้

อ่างเก็บน้ำประปา เป็นการวางระบบประปาแห่งแรกของกรุงศรีอยุธยา โดยลำเลียงน้ำไหลผ่านท่อน้ำประปาดินเผาจากอ่างซับเหล็ก ซึ่งเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่รอบนอกเมือง นำมาเก็บกักไว้ในถังน้ำขนาดใหญ่ที่มีรูปทรงสี่เหลี่ยม ผนังก่ออิฐถือปูนซึ่งมีความหนาเป็นพิเศษ ก่อนจะแจกจ่ายน้ำไปยังเขตพระราชฐานต่างๆ ของพระราชวัง

สิบสองท้องพระคลัง มีลักษณะเป็นอาคารเล็กๆ 2 แถวยาวเรียงต่อกันด้านละ 6 หลัง รวม 12 หลัง โครงสร้างหน้าจั่วและผนังสี่เหลี่ยมมีประตูและช่องลมรูปโค้งแหลม มีถนนผ่านกลางอาคารใช้เป็นอาคารเก็บสินค้าที่สั่งนำเข้าจากประเทศตะวันตกและตะวันออก เช่น ญี่ปุ่น จีน เปอร์เซีย ฯลฯ รวมถึงสินค้าของกรุงศรีอยุธยาที่เป็นสินค้าส่งออกหรือเครื่องราชบรรณาการระหว่างประเทศ ได้แก่ ไม้ฝาง พริกไทย งาช้าง ประเภทของป่า ฯลฯ การเริ่มมีระบบคลังสินค้าทำให้กรุงศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลางทางการค้าขายกับนานาชาติ

ตึกเลี้ยงรับรองแขกเมือง เป็นอาคารหลังงาม มีขนาดกระทัดรัดตั้งอยู่ท่ามกลางสวนดอกไม้ มีลำคูและน้ำพุเรียงรายรอบอาคาร อาคารหลังนี้ใช้เป็นสถานที่จัดเลี้ยงอาคารรับรองคณะราชทูต ที่นำโดยเซอวาลิเยร์ เดอ ซอมองต์ เมื่อพุทธศักราช 2228 ภายหลังที่คณะราชทูตได้เข้าเฝ้าฯ เพื่อถวายพระราชสาส์นของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ต่อสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ณ พระที่นั่งสรรเพชญปราสาท พระบรมมหาราชวัง กรุงศรีอยุธยาคณะราชทูตได้เดินทางมาพำนักอยู่ที่เมืองลพบุรีและสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงใช้สถานที่แห่งนี้จัดเลี้ยงรับรองคณะราชทูต

ตึกพระเจ้าเหา เป็นหอพระประจำพระราชวังหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ภายในยังมีร่องรอยของฐานชุกชีสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปประทับนั่งลักษณะอาคารแบบสถาปัตยกรรมไทยและประดับงานปูนปั้นสมัยอยุธยาตอนปลาย ส่วนที่มาคำว่า “เหา” ยังไม่มีข้อสรุปที่แน่ชัด แต่ส่วนใหญ่เชื่อว่าคงหมายถึงพระพุทธรูปประจำหอพระประจำพระราชวัง

โรงช้าง เป็นที่อยู่อาศัยของช้างหลวงหรือช้างพระที่นั่งของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และเจ้านายฝ่ายในสำหรับเสด็จประพาสล่าสัตว์และการคล้องช้าง มีจำนวน 10 โรง ลักษณะอาคารก่ออิฐชั้นเดียวเรียงรายไปกับแนวกำแพงทางเข้าเขตพระราชฐานชั้นกลาง ด้านข้างมีที่พักของควาญช้างหรือคนเลี้ยงช้าง จะมีจำนวนคนเลี้ยงมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับฐานันดรของช้างที่ดูแลรับผิดชอบ

2) เขตพระราชฐานชั้นกลาง เป็นพื้นที่ส่วนที่อยู่ถัดจากเขตพระราชฐานชั้นนอก เขตพระราชฐานชั้นกลางมีพระที่นั่งสำคัญ 2 หลัง ที่สร้างขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช คือ พระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท และพระที่นั่งจันทรพิศาล ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างหมู่พระที่นั่งพิมานมงกุฎไว้เป็นที่ประทับและว่าราชการหน้าเมืองลพบุรี ส่วนด้านหลังเขตพระราชฐานชั้นกลาง มีประตูทางลงสู่แม่น้ำลพบุรีเป็นบันไดที่เรียกกันว่า “บันได 51 ขั้น” ซึ่งเป็นเส้นทางเสด็จทางชลมารคจากกรุงศรีอยุธยามายังเมืองลพบุรี เขตพระราชฐานชั้นกลางมีพระที่นั่งสำคัญดังนี้

พระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท เป็นท้องพระโรงสำหรับเสด็จออกทรงสันทนาการ ให้คณะราชทูตและผู้แทนจากประเทศราชได้เข้าเฝ้าฯ ตัวพระที่นั่งเป็นอาคารทรงสูง ประดับและหน้าต่างโค้งแหลม ยอดหลังคาทรงมณฑป เรียกว่า มหาปราสาท ผนังภายในบุกระฉกจากฝรั่งเศส ปูพรมจากเปอร์เซีย ตกแต่งด้วยอัญมณีอย่างวิจิตรนำเข้ามาจากต่างประเทศ ปัจจุบันสภาพอาคารเหลือเพียงผนังก่ออิฐถือปูน ไม่มีหลังคา และมีประตูและหน้าต่างเป็นรูปโค้งแหลมอย่างอิทธิพลเปอร์เซีย

พระที่นั่งจันทรพิศาล เป็นพระที่นั่งองค์เดียวที่มีรูปทรงแบบสถาปัตยกรรมไทย โดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 โปรดเกล้าฯ ให้บูรณะตามรูปแบบโครงสร้างเดิม ที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชเสด็จออกว่าราชการประชุมขุนนางและองคมนตรี ปัจจุบันใช้เป็นอาคารจัดแสดงนิทรรศการพระราชประวัติและพระอัจฉริยภาพในสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

หมู่พระที่นั่งพิมานมงกุฏ เป็นพระที่นั่งที่สร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นอาคาร 3 ชั้น ใช้เป็นที่ประทับและว่าราชการในคราวเสด็จเมืองลพบุรี ปัจจุบันใช้เป็นส่วนจัดแสดงโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

- ชั้นล่างจัดแสดงพัฒนาการเมืองลพบุรีตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงสมัยทวารวดี
- ชั้นที่ 2 จัดแสดงโบราณวัตถุสมัยลพบุรี สุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์
- ชั้นที่ 3 จัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้และพัฒนาการเมืองลพบุรีในยุคต่างๆ

โดยในพื้นที่ชั้นสามจัดแสดงเครื่องใช้ส่วนพระองค์ ส่วนด้านหน้ากำแพงแก้วของพระที่นั่งสองหลังนี้จะสังเกตเห็นช่องโค้งแหลมเรียงกันเป็นจำนวนมากนั้นเป็นการเจาะสำหรับใส่ตะเกียง หรือจุดโคมประทีปให้แสงสว่างในยามค่ำคืนของเขตพระราชฐาน

3) เขตพระราชฐานชั้นใน

พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ ตั้งอยู่ในเขตพระราชฐานชั้นในสุดเป็นสถานที่ประทับส่วนพระองค์สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ปัจจุบันเหลือเพียงฐานอาคารพระที่นั่งและร่องรอยท่อน้ำประปาภูเขาจำลอง (เขามอ) และเกยกสำหรับประทับเสวยข้างพระที่นั่ง จากบันทึกของนิโกลัส แชรแวส ระบุว่า พระที่นั่งสุทไธสวรรย์มีหลังคาที่มุงด้วยกระเบื้องเคลือบสีเหลืองคล้ายทองคำ มีกำแพงแก้วล้อมรอบ ตรงมุมอาคารทั้งสี่ด้านมีสระน้ำขนาดใหญ่ 4 สระ ด้านหน้าปลูกต้นส้มต้นมะนาว และพรรณไม้นานาชนิด ที่พระองค์ทรงปลูกและส่งกลิ่นหอมไปทั่วเขตพระราชฐาน ในปลายรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบ นำโดยพระเทพราชาประกาศยึดอำนาจอยู่ที่บริเวณตึกพระเจ้าเหาในขณะที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงพระประชวรและเสด็จสวรรคต ณ พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2231

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าพระนารายณ์ราชนิเวศน์ถูกจัดวางแบ่งสัดส่วนของพื้นที่ไว้ได้อย่างชัดเจนตามรูปแบบการสร้างพระราชวังที่เป็นธรรมเนียมสืบเนื่องกันมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ได้แก่ เขตพระราชฐานชั้นนอก เขตพระราชฐานชั้นกลาง และเขตพระราชฐานชั้นใน แต่สิ่งที่ปรากฏให้มีความแตกต่างจากพระราชวังในกรุงศรีอยุธยา คือ สถาปัตยกรรมที่นำมาผสมผสานการออกแบบของเปอร์เซีย ที่ทำให้พระนารายณ์ราชนิเวศน์ยังคงเป็นสถานที่ที่สวยงามถึงแม้บางส่วนจะเหลือให้เห็นเพียงโครงสร้างก็ตาม นอกจากนี้ยังมีโบราณสถานสำคัญที่อยู่รอบๆของพระนารายณ์ราชนิเวศน์ ดังจะกล่าวถึงโบราณสถานดังต่อไปนี้

โบราณสถานรอบพระนารายณ์ราชนิเวศน์

หากกล่าวถึงโบราณสถานทั้งหมดที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นและบูรณะในเมืองลพบุรีคงมีจำนวนมากและหลากหลายยากที่จะอ้างถึง ผู้วิจัยจึงกล่าวถึงโบราณสถานรอบๆพระนารายณ์ราชนิเวศน์ทั้งหมด 2 ส่วน คือ โบราณสถานที่เกิดขึ้นก่อนสร้างพระนารายณ์ราชนิเวศน์ และโบราณสถานที่เกิดขึ้นพร้อมและหลังการสร้างพระนารายณ์ราชนิเวศน์

1) โบราณสถานที่เกิดขึ้นก่อนสร้างพระนารายณ์ราชนิเวศน์ ประกอบด้วย

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ตั้งอยู่กลางเมืองลพบุรีที่มีถนนล้อมรอบทุกด้านในเขตพื้นที่ตำบลท่าหิน อำเภอเมืองลพบุรี มีโบราณสถานและสถานที่สำคัญในบริเวณใกล้เคียง ได้แก่ ทิศเหนือติดกับสำนักศิลปากรที่ 4 ลพบุรี และวัดราชาร้าง ทิศตะวันออกเฉียงเหนือติดศาลพระกาฬ และวัดนครโกษา ทิศตะวันออกติดสถานีรถไฟลพบุรี ทิศตะวันออกเฉียงใต้ติดวัดบันไดหิน ส่วนทิศใต้และทิศตะวันตกติดอาคารบ้านเรือนประชาชน นักวิชาการสันนิษฐานว่า น่าจะสร้างขึ้นก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยา ราวพุทธศตวรรษที่ 19 ต่อมาปรากฏหลักฐานว่า สมเด็จพระมหาจักรพรรดิแห่งอาณาจักรอยุธยาได้ทรงโปรดให้บูรณะปฏิสังขรณ์สืบเนื่องจนถึงสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พร้อมสร้างสะสมสถานเพิ่มเติม เช่น เจดีย์ระเบียงคดวิหาร และวิหารเก้าห้อง เป็นต้น ปัจจุบันถือเป็นอีกหนึ่งโบราณสถานที่อยู่คู่บ้านคูเมืองของชาวลพบุรี และยังเป็นที่ยังงานทำบุญเมืองเป็นประจำช่วงเดือนธันวาคมของทุกปี

วัดปิ่น ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของเมืองลพบุรี โดยทางทิศเหนือติดถนน บนเมืองทิศตะวันออกติดถนนพระราม ทิศใต้ติดถนนวิชาเยนทร์ และทิศตะวันตกติดซอยวิชาเยนทร์ สำหรับโบราณสถานสำคัญที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกับวัดปิ่น ได้แก่ ศาลลูกศรทางทิศตะวันตก บ้านหลวงรับราชทูตหรือบ้านวิชาเยนทร์ทางทิศตะวันออก เทวสถานปรางค์แขกทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ และพระนารายณ์ราชนิเวศน์ทางทิศใต้ เป็นต้น ตั้งอยู่ในเขตตำบลท่าหิน อำเภอเมืองลพบุรี

จากการศึกษาไม่ปรากฏชื่อของโบราณสถานวัด พบเพียงตำแหน่งของเจดีย์บนพื้นที่โบราณสถานวัดปิ่นของแผนผังเมืองละโว้ที่ช่างชาวฝรั่งเศสจัดทำขึ้นใน พ.ศ.2230 ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบทางศิลปกรรมที่นิยมสร้างในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ (พ.ศ. 2199 - 2231) เป็นอย่างน้อยหรืออาจสร้างก่อนสมัยสมเด็จพระนารายณ์แต่ได้รับการบูรณะครั้งใหญ่ในสมัยของพระองค์ก็ได้ ส่วนชื่อของวัดแห่งนี้น่าจะมาจากปิ่นพระราม หรือศรพระราม เพราะตั้งใกล้กับศาลลูกศร บ้างก็ว่าเคยมีร้านขายปิ่นตั้งอยู่ในบริเวณนี้จึงเป็นที่มาของชื่อวัดปิ่น

วัดนครโกษา ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของเมืองลพบุรี ทางทิศเหนือ ทิศตะวันออก และทิศใต้ติดกับอาคารบ้านเรือนของประชาชน ส่วนทิศตะวันตกทางรถไฟเหนือ สำหรับโบราณสถาน และสถานที่สำคัญที่ตั้งอยู่ใกล้กับวัดนครโกษา ได้แก่ ศาลพระกาฬทางทิศเหนือ คลองประตูลี้ทางทิศ ตะวันออก วัดราชากับวัดพระศรีรัตนมหาธาตุทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ วัดอินทราทางทิศตะวันตกและ พระปรางค์สามยอดทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นต้น วัดนครโกษที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลท่าหิน อำเภอ เมืองลพบุรี

กรมศิลปากรขุดพบเมื่อราว พ.ศ.2529 พบว่า โบราณสถานแห่งนี้เป็นศาสนสถานที่ สร้างขึ้นตั้งแต่ในสมัยทวารวดี หรือราวพุทธศตวรรษที่ 12 – 16 เป็นวัดที่มีความเก่าแก่วัดหนึ่งในเมือง โบราณของลพบุรี โดยสร้างขึ้นเพื่อเป็นพุทธสถานในสมัยทวารวดี ก่อนถูกปรับเปลี่ยนเป็นเทวสถาน ของศาสนาพราหมณ์ในสมัยลพบุรี และกลับมาเป็นพุทธสถาน ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นผู้สร้างวัด และสร้างเจดีย์ทับบนซากศิลาแลง แต่ได้พังทลายลงไปคงเหลือเพียงซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้น ก่อนได้รับการบูรณะซ่อมแซมครั้งใหญ่ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยมีผู้สันนิษฐานว่า เจ้าพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก) อาจเป็นแม่งานดำเนินการในครั้งนั้น จึงเป็นที่มาของชื่อศาสนสถานแห่งนี้ ว่า “วัดนครโกษา”

พระปรางค์สามยอด ตั้งอยู่บนเนินดินริมทางรถไฟบริเวณกลางเมืองเก่าลพบุรี ลักษณะพระปรางค์เป็นรูปสี่เหลี่ยมคางหมู พื้นที่โดยรอบมีความลาดเอียงและไม่สม่ำเสมอ เมื่อดู จากแผนผังของปรางค์สามยอดพบว่าพื้นที่ซึ่งติดกับองค์ปรางค์มีความสูงมากที่สุด รูปแบบทาง สถาปัตยกรรมและงานศิลปกรรมที่หลงเหลืออยู่โดยสร้างด้วยศิลาแลงเรียงต่อกัน 3 องค์ มีฉนวน ทางเดินเชื่อมเข้าด้วยกันปรางค์ทั้งหมดหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ปรางค์องค์กลางเป็นปรางค์ ประธานมีความสูง 21.50 เมตร ตามคติการสร้างศาสนสถานในพุทธศาสนาเถรวาทของเขมร โบราณ มีความหมายถึงปรมาตม์ คือ พระเจ้ามีตรีกาย เรียกว่า “ธรรมกาย” คือ กายเข้าสู่ความรู้แจ้งถึง “สัมโพธิกาย” คือ กายทิพย์มีศรีรุ่งเรืองและมีพระพุทธรูปปางนาคปรกทำด้วยศิลาทรายเป็นประธาน น่าจะสร้างขึ้นในช่วงราวพุทธศตวรรษที่ 18 ศิลปะลพบุรี ก่อนได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ ในพุทธศตวรรษที่ 23 พระปรางค์สามยอดเป็นศาสนสถานในพุทธศาสนานิกายมหายาน ตั้งอยู่บนเนิน ถัดขึ้นไปทางทิศตะวันตกของศาลพระกาฬ ต่อมาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โปรดให้บูรณะ พระปรางค์สามยอดและสร้างวิหารขึ้นทางด้านหน้า

ศาลพระกาฬ ศาลเจ้าพ่อพระกาฬ หรือเรียกอีกชื่อว่า ศาลสูง ตั้งอยู่บนฝั่งขวา ของแม่น้ำลพบุรี ตรงข้ามกับพระปรางค์สามยอด ทางทิศเหนือใกล้กับโรงเรียนพิบูลวิทยาลัย ทิศใต้ใกล้ วัดนครโกษา ทิศตะวันออกติดถนนนารายณ์มหาราช ทิศตะวันตกติดกับทางรถไฟและถนนวิชาเยนทร์ จากการศึกษารูปแบบโบราณสถานอันประกอบด้วยฐานพระปรางค์และศาลเจ้าพ่อพระกาฬนั้น ไม่ปรากฏข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการก่อสร้างที่ชัดเจนว่าสร้างขึ้นโดยใครเมื่อพุทธศักราชเท่าไรแต่จาก

โบราณวัตถุร่องรอยที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน ทำให้สามารถสรุปได้ว่า ศาสนสถานแห่งนี้อาจสร้างขึ้นใน วัฒนธรรมขอม ราวพุทธศตวรรษที่ 16 เป็นศาสนสถานสำคัญที่สร้างขึ้นเพื่อบูชาสักการะพระนารายณ์ เทพเจ้าหนึ่งในลัทธิไวยณพิกายแห่งศาสนาฮินดูดังที่ปรากฏการแกะสลักรูปพระนารายณ์บรรทมสินธุ์ ประดับที่หลังเหนือกรอบประตูภายในโบราณสถานศาลพระกาฬ ศาลหลังใหม่เป็นศาลที่สร้างทับบน ซากอาคารเดิมตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

เทวสถานปรangkha ตั้งอยู่บนที่ราบฝั่งตะวันออกของแม่น้ำลพบุรีโดยมีถนน ล้อมรอบ 3 ด้าน คือ ด้านทิศเหนือและทิศตะวันออกเป็นถนนวิภาวดี ทิศใต้และทิศตะวันตกเป็น ถนนสุรสงคราม จึงทำให้พื้นที่รอบในปัจจุบันมีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยม สำหรับโบราณสถานอื่นที่อยู่ ใกล้ ได้แก่ พระปรangkhaสามยอดทางทิศตะวันออก วัดพระศรีรัตนมหาธาตุทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ วัดปิ่น และบ้านหลวงรับราชทูตทางทิศตะวันตก พระนารายณ์ราชนิเวศน์ทางทิศใต้ เทวสถานปรangkha ตั้งอยู่ในตำบลท่าหิน อำเภอเมืองลพบุรี เทวสถานปรangkhaเป็นศาสนสถานในศาสนาพราหมณ์ ฮินดูราวพุทธศตวรรษที่ 15 ด้วยรูปแบบและลักษณะทางสถาปัตยกรรมมีความใกล้เคียงกับศิลปะเขมร แบบพระโคกกำหนดอายุได้ราว พ.ศ.1425 - 1436 ได้รับการบูรณะครั้งใหญ่ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช ก่อนศิลปากรบูรณปฏิสังขรณ์อีกครั้งเมื่อ พ.ศ.2504 และ พ.ศ.2521

2) โบราณสถานที่เกิดขึ้นพร้อมและหลังการสร้างพระนารายณ์ราชนิเวศน์

ประกอบด้วย

ตึกโคโรซานและตึกปิฎุ วัดเสาธงทอง เป็นตึกที่ใช้สำหรับไว้รับราชทูตเปอร์เซีย สร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ทิศเหนือติดกับบ้านเจ้าพระยาวิภาวดี ทิศใต้ติดกับ พระนารายณ์ราชนิเวศน์ ทิศตะวันออกติดกับถนนฝรั่งเศส ทิศตะวันตกติดกับถนนพระราม ปัจจุบัน เป็นสถานที่ใช้สอบเปรียญธรรมและทำกิจกรรมของวัดเสาธงทอง จังหวัดลพบุรี และมีสถานะเป็น พระอารามหลวงชั้นโท

วัดกวิศรารามราชวรวิหาร เดิมชื่อว่าวัดขวิด เป็นวัดร้างที่ไม่มีพระสงฆ์จำพรรษา ตามหลักฐานทางและตำนานกล่าวว่า เป็นวัดที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงสร้าง ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระ จอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 ทรงสถาปนาใหม่ จึงพระราชทานนามว่าวัดกวิศราราม ปัจจุบันเป็น วัดกวิศรารามราชวรวิหาร สถานะเป็นพระอารามหลวงชั้นโท เป็นที่ตั้งของโรงเรียนเทศบาล 2 และ โรงเรียนวินิตศึกษาในพระราชูปถัมภ์ ทิศเหนือติดกับพระนารายณ์ราชนิเวศน์ ทิศใต้ติดกับกำแพงเมืองเดิม ทิศตะวันออกติดกับโรงเรียนวินิตศึกษาในพระราชูปถัมภ์ ทิศตะวันตกติดกับวัดเชิงท่า

บันได 51 ขั้น เป็นบันไดที่เชื่อมต่อระหว่าง ประตูพระราชฐานชั้นในของ พระนารายณ์ราชนิเวศน์กับท่าเสด็จ สันนิษฐานสร้างในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ และมีการบูรณะต่อมาเรื่อยๆ และมีสถานะเป็นโบราณสถานแห่งหนึ่งในจังหวัดลพบุรี และยังใช้งานอยู่มีจนถึงทุกวันนี้

บ้านหลวงรับราชทูตหรือบ้านวิชาเยนทร์ ตั้งอยู่บนพื้นที่ราบทิศตะวันตกของเมืองลพบุรี ทิศเหนือติดถนนบนเมือง ทิศใต้ติดถนนวิชาเยนทร์ ทิศตะวันตกติดขอบ้านวิชาเยนทร์ ส่วนทิศตะวันออกเป็นพื้นที่ซึ่งเตรียมไว้เพื่อบูรณะ โบราณสถานสำคัญที่อยู่ใกล้เคียงกับบ้านหลวงรับราชทูต ได้แก่ ศาลลูกศร วัดปิ่นทางทิศตะวันตก ปรามค์สามยอดทางทิศตะวันออก เทวสถานปรามค์แขกทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ และพระนารายณ์ราชนิเวศน์ทางทิศใต้ เป็นต้น ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลท่าหิน อำเภอเมืองลพบุรี

บ้านหลวงรับราชทูตสร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เมื่อ พ.ศ.2224 หรือปลายศตวรรษที่ 23 เพื่อใช้เป็นสถานที่พักของคณะราชทูตชาวฝรั่งเศสชุดแรกที่เข้ามายังเมืองลพบุรี นำโดย เซอวาลิเยร์ เดอ ชอมองต์ และในบริเวณเดียวกันยังเป็นบ้านพักของชาวกรีกชื่อ คอนสแตนติน ฟอลคอน เป็นผู้ทำความดีความชอบจนได้เลื่อนเป็นเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ จนทำให้คนทั่วไปเข้าใจว่าเป็นบ้านพักเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ จึงเรียกกันว่า “บ้านวิชาเยนทร์” แต่ในความเป็นจริงแล้ว อาคารหลังนี้เป็นอาคารหลวงที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเพื่อต้อนรับคณะราชทูตชาวต่างชาติ ดังนั้นกรมศิลปากรจึงเปลี่ยนชื่อเรียกอาคารหลังนี้อย่างเป็นทางการว่า “บ้านหลวงรับราชทูต”

จากการศึกษาโบราณสถานรอบพระนารายณ์ราชนิเวศน์ พบว่ามีโบราณสถานที่เกิดขึ้นก่อนสร้างพระนารายณ์ราชนิเวศน์ ได้แก่ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วัดปิ่น วัดนครโกษา พระปรามค์สามยอด ศาลพระกาฬ เทวสถานปรามค์แขก จำนวน 6 แห่ง และโบราณสถานที่เกิดขึ้นพร้อมและหลังการสร้างพระนารายณ์ราชนิเวศน์ ได้แก่ ตึกโคโรซาน และตึกปิฎก วัดเสาธงทอง วัดกวีศราราม ราชวรวิหาร บันได 51 ขั้น บ้านหลวงรับราชทูตหรือบ้านวิชาเยนทร์ จำนวน 4 แห่ง รวมทั้งหมด 10 แห่ง ซึ่งที่ดังกล่าวมานี้เป็นสถานที่ที่ใช้เป็นบริเวณในการจัดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และเป็นแหล่งเพื่อเผยแพร่เรื่องราวทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งเสริมให้การจัดกิจกรรมของงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชยิ่งใหญ่ทั้งภายในประเทศและระดับนานาชาติที่จะกล่าวในหัวข้อต่อไป

2.1.2 งานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

งานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์เป็นงานที่สร้างชื่อเสียงให้จังหวัดลพบุรีเป็นอย่างมาก ด้วยเอกลักษณ์ของการจัดงานคือการแต่งชุดไทย เพื่อเป็นการรำลึกถึงสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาก่อสร้างและทำนุบำรุงเมืองละโว้ในเวลานั้นให้เป็นราชธานีแห่งที่ 2 ต่อจากกรุงศรีอยุธยา และทรงนำวิวัฒนาการต่างๆมาไว้ที่เมืองละโว้เพื่อให้เป็นเมืองการพัฒนาและดำรงไว้ซึ่งความเป็นเมืองโบราณที่ยังมีชีวิตมาจนถึงปัจจุบันนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงประวัติการตั้งชื่องานระบุว่าขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ.2501 จัดขึ้นภายใต้ชื่อ “งานในวัง” ต่อมาครั้งที่สองปี พ.ศ.2509 เปลี่ยน

ชื่องานเป็น “นารายณ์รำลึก” และต่อมาในปี พ.ศ.2522 ครั้งที่สามจึงได้มีการเปลี่ยนชื่องานเป็น “งานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช” ปรากฏให้เห็นถึงประเด็นย่อยดังนี้

1) นโยบายของการจัดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช กล่าวถึง เหตุการณ์สำคัญในช่วงเวลาระหว่างปี พ.ศ.2519 – 2520 เกิดการจับตัวประกันเพื่อเรียกค่าไถ่ในหลาย พื้นที่ของจังหวัดลพบุรี เช่น อำเภอพัฒนานิคม อำเภอชัยบาดาล อำเภอบ้านหมี่ รวมทั้งเขตอำเภอ เมืองลพบุรีซึ่งมีผลกระทบต่อความสงบสุขในบ้านเมือง และเกิดความหวาดวิตกของประชาชนถึงข่าว การจับตัวประกัน และแพร่กระจายเป็นข่าวบนหน้าหนังสือพิมพ์ว่าจังหวัดลพบุรีเป็นพื้นที่อันตราย

เมื่อสถานการณ์คลี่คลายลง นายเชาวน์วัศ สุตลาภา ขณะนั้นดำรงตำแหน่งผู้ว่า ราชการจังหวัดลพบุรี ได้เรียกประชุมหัวหน้าหน่วยงานราชการ ได้แก่ ทหาร ตำรวจ ผู้นำชุมชนในเขต พื้นที่ หาแนวทางในการฟื้นฟูภาพลักษณ์ของจังหวัดลพบุรี จากจังหวัดที่มีพื้นที่อันตรายในสายตาของ คนทั่วไป ทำอย่างไรที่จะสามารถสร้างความเข้าใจให้ทราบว่ามี การดำเนินการแก้ไขปัญหาบรรลุ เป้าหมายเป็นผลสำเร็จ เกิดความสงบสุขความปลอดภัยในพื้นที่

จึงเกิดเป็นแนวคิดในการสร้างนโยบายในการนำคุณค่าทางประวัติศาสตร์และ วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นแหล่งประวัติศาสตร์สำคัญของชาติที่มีเอกลักษณ์ด้านศิลปวัฒนธรรมที่ โดดเด่นมายาวนาน สมควรนำคุณค่าเหล่านี้มาเผยแพร่แก่บุคคลทั่วไปทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้ ได้รับรู้และเป็นที่รู้จักเกิดความสนใจที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดลพบุรีในงานแผ่นดินสมเด็จพระ นารายณ์มหาราช ที่จัดขึ้นเป็นประจำช่วงเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปีซึ่งตรงกับวันพระราชสมภพ ของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

2) หน่วยงานผู้ร่วมจัดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จากนโยบายของ ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรี ได้รับการตอบสนองจากองค์กรภาคเอกชนและหน่วยงานราชการใน จังหวัดลพบุรีเป็นอย่างดี การจัดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชตั้งแต่ในปีแรกจนถึงปัจจุบัน เป็นการบูรณาการความร่วมมือจากหน่วยงานราชการและหน่วยเอกชนในท้องถิ่น ปรากฏหน่วยงาน ผู้ร่วมจัดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 หน่วยงานผู้ร่วมจัดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ลำดับ	หน่วยงานผู้ร่วมจัดงาน	กิจกรรม
1.	ชมรมอนุรักษ์โบราณวัตถุสถานและ สิ่งแวดล้อมจังหวัดลพบุรี	- ทำบุญเมือง ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ
2.	สำนักงานจังหวัดลพบุรี	- พิธีขอบรมราชานุญาตจัดงาน - ลพบุรีแฟนซีคอนเสิร์ต รุกก 333 ปี ละโว้ธานี – ฝรั่งเศส - ฝ้ายเลขาณูการ
3.	สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี	- เดินเคาะประตูเชิญชวนแต่งชุดไทย - เดินรณรงค์เชิญชวนชาวลพบุรีพร้อมใจ แต่งกายทั้งเมือง - พิธีเปิดงาน - กิจกรรมในบ้านวิชาเยนทร์
4.	สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ลพบุรี	- แต่งกายไหว้พระเสริมบารมี ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ
5.	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดลพบุรี	- ชาวลพบุรีพร้อมใจแต่งกายสายย่อ
6.	สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลพบุรี	- ประกวดธิดาละโว้ - การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP ณ วัดปิ่น
7.	สำนักงานส่งเสริมการปกครอง ท้องถิ่น	- ละครลิง
8.	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลพบุรี	- ดำริบโอสถพระนารายณ์ - การปฐมพยาบาล
9.	สำนักงานที่ดินจังหวัดลพบุรี	- แข่งขันกอล์ฟการกุศล
10.	สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดลพบุรี	- การประชาสัมพันธ์
11.	อำเภอเมืองลพบุรี	- แต่งชุดไทยจดทะเบียนสมรส
12.	องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี	- การประดับตกแต่งพระราชอุทยานพระที่นั่ง สุทธาสวรรย์ - การก่อสร้างกองอำนวยการและร้านค้า

ตารางที่ 1 หน่วยงานผู้ร่วมจัดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (ต่อ)

ลำดับ	หน่วยงานผู้ร่วมจัดงาน	กิจกรรม
13.	เทศบาลเมืองเขาสامยอ	- การแสดงประวัติศาสตร์จินตนาการ
14.	เทศบาลเมืองลพบุรี	- พิธีทำบุญตักบาตรและบวงสรวง - การประดับตกแต่งสวนราชานุสรณ์ - การรักษาความสะอาด ประปา สุขา
15.	เทศบาลตำบลท่าศาลา	- การประดับตกแต่งปราสาท
16.	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี	- การแสดงทางศิลปวัฒนธรรมของนักศึกษา - ลานวัฒนธรรมพื้นบ้าน - นิทรรศการสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
17.	วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี	- หมากรูกคน
18.	วิทยาลัยเทคนิคลพบุรี	- เครื่องเสียง - การติดตั้งไฟแสงสว่างบริเวณร้านค้า
19.	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานลพบุรี	- ตลาดย้อนยุค
20.	ที่ทำการปกครองจังหวัดลพบุรี	- ประกวดร้องเพลงก้านัน ผู้ใหญ่บ้าน - การรำบวงสรวงถวายสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช
21.	ที่ทำการปกครองจังหวัดลพบุรี	- ขบวนแห่ของดี 11 อำเภอ
22.	พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สมเด็จพระ นารายณ์	- ถวายสักการะสมเด็จพระนารายณ์มหาราช - การเสนาทางวิชาการ
23.	สโมสรไลออนส์ ในจังหวัดลพบุรี	- งานราตรีวังนารายณ์
24.	ชมรมแม่บ้านมหาดไทยจังหวัดลพบุรี	- ลานอาหารพื้นเมือง
25.	หน่วยบัญชาการสงครามพิเศษ	- ขบวนแห่ประวัติศาสตร์
26.	มณฑลทหารบกที่ 13	- ทหารวังเปลี่ยนเวร
27.	ตำรวจภูธรจังหวัดลพบุรี	- การรักษาความสงบเรียบร้อยและการจราจร

จากตารางแสดงให้เห็นถึงกิจกรรมที่จัดขึ้นในช่วงงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยแต่ละหน่วยงานมีวัตถุประสงค์เพื่อเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ส่งผลถึงการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมที่งดงามของพื้นที่ เสริมสร้างการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดลพบุรี กระตุ้นเศรษฐกิจและสร้างรายได้ให้ท้องถิ่น กิจกรรมทั้งหมดใช้โบราณสถานพระนารายณ์ราชนิเวศน์ และบริเวณรอบพระนารายณ์นิเวศน์ มีหน่วยงานผู้ร่วมจัดงานที่รับผิดชอบแต่ละพื้นที่ปรากฏด้วยกัน 7 พื้นที่ คือ พระนารายณ์ราชนิเวศน์ สวนราชานุสรณ์ เทวสถานปรางค์แขก วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ บ้านหลวงรับราชทูตหรือบ้านวิชาเยนทร์ วัดปิ่น พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ดังนี้

ภาพที่ 2 แผนที่สำหรับนักท่องเที่ยวงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
ที่มา : Facebook Page งานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์. มงคล แจ่มนิล.

- **พระนารายณ์ราชนิเวศน์** เป็นพื้นที่หลักในการจัดงานมีกิจกรรมที่สำคัญ คือ การสักการะสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พิธีทำบุญตักบาตรและบวงสรวง การแสดงประวัติศาสตร์จินตนาการ งานราตรีวังนารายณ์ การแสดงเวทีกลาง ตลาดย้อนยุค ละครลิง นิทรรศการสมเด็จพระนารายณ์มหาราช นิทรรศการตำรับโอสถพระนารายณ์ การแสดงวัฒนธรรมพื้นบ้าน การประดับตกแต่งโบราณสถาน และมุมถ่ายภาพ เป็นต้น

- **สวนราชานุสรณ์** มีการประดับตกแต่งด้วยสวนไม้ดอกไม้ประดับ และไฟฟ้าประดับอย่างสวยงามในยามค่ำคืน รวมทั้งการแสดงของนักเรียน

- **เทวสถานปรางค์แขก** มีการประดับตกแต่งด้วยดอกไม้เมืองหนาว เช่น ทิวลิป ลิลลี่ กล้วยไม้ เป็นต้น รวมทั้งการบรรเลงดนตรีซบกล่อมในยามค่ำคืน

- วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จัดกิจกรรมไหว้พระ เวียนเทียน เสริมสิริมงคล พร้อมจัดมมถ่ายภาพที่สวยงาม
- บ้านหลวงรับราชทูตหรือบ้านวิชาเยนทร์ จัดกิจกรรมลานวัฒนธรรมพื้นบ้านและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้แก่ ไทยรามัญ ไทยเบ็ง ไทยพวน เป็นต้น
- วัดปิ่น จำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP
- พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนารายณ์มหาราช จัดกิจกรรมรำบวงสรวงถวายสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และพิธีเทิดพระเกียรติ ในวันที่ 16 กุมภาพันธ์ ของทุกปี ซึ่งเป็นวันพระราชสมภพของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

3) รูปแบบการจัดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช บอกกล่าวความเป็นมาในอดีตต่อเนื่องมาสู่ปัจจุบันแห่งความรุ่งเรือง ที่สามารถเล่าเรื่องราวที่ชัดเจนผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โดยผู้คนที่มาเที่ยวงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชจะได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่กล่าวขานมายาวนาน จากรูปแบบการจัดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเริ่มจากช่วงเวลาของการจัดงานในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปีเป็นเวลา 7 - 10 วัน เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2550 - ปัจจุบัน โดยจะถูกแบ่งรูปแบบออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงก่อนการจัดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และช่วงวันงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

- ช่วงก่อนการจัดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เริ่มต้นของการจัดงานจะมีพิธีขอพระบรมราชานุญาตจัดงานฯ ณ พระนารายณ์ราชนิเวศน์ พระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท ตามความเชื่อของผู้ที่จะกระทำการสิ่งใดต่อสถานที่ที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานจึงต้องทำการขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำพื้นที่นั้น เพื่อเรียกขวัญกำลังใจของผู้จัดงานและทีมงานทุกคน รวมถึงพิธีการทำบุญเมือง ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ที่จัดขึ้นเป็นประจำก่อนการจัดงานของทุกปีเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชาวเมืองลพบุรี ต่อด้วยการจัดกิจกรรมเดินเคาะประตูเชิญชวนแต่งชุดไทย และเดินรณรงค์เชิญชวนชาวลพบุรีพร้อมใจแต่งไทยทั้งเมือง เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์งานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชที่สะท้อนภาพลักษณ์ความสามัคคีของผู้คนชาวจังหวัดลพบุรี ในส่วนกิจกรรมช่วงท้ายคือ ลพบุรีแฟนซีคอนเสิร์ต รก 333 ปี ละโว้ธานี - ฝรั่งเศส (พ.ศ.2562) และการแข่งขันกอล์ฟการกุศล มีวัตถุประสงค์เพื่อระดมทุนเข้าสมทบทุนในการจัดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชก่อนเข้าสู่การจัดงาน

- ช่วงวันงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช วันแรกเริ่มด้วยขบวนแห่ประวัติศาสตร์จากสนามสีหราชเดโชชัย เข้าสู่พระนารายณ์ราชนิเวศน์ หน่วยบัญชาการสงครามพิเศษเป็นผู้รับผิดชอบจัดงาน ต่อด้วยพิธีเปิดงาน ณ เวทีกลาง งานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ณ พระนารายณ์ราชนิเวศน์ ในงานมีทหารวังเปลี่ยนเวรเพื่อจำลองบรรยากาศของพระนารายณ์

ราชินีเวสต์เมื่อ 300 กว่าปี มีการประดับตกแต่งพระราชอุทยานด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิด และไฟ มีการร่ำ
บวงสรวงถวายสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จัดโดยที่ทำการปกครองจังหวัดลพบุรี การแสดง
ประวัติศาสตร์จินตนาการ โดยเทศบาลเมืองสามมัยอด การแสดงศิลปวัฒนธรรมของนักเรียน
นักศึกษา โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี และโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี การแสดง
จินตนาการประกอบแสงเสียง หมากรูกคน และการแสดงโขน โดยวิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี รวมถึง
การจัดนิทรรศการและการออกร้านตลาดย้อนยุค การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP ลานอาหารพื้นบ้าน
วัฒนธรรม ทั้งในบริเวณพระนารายณ์ราชินีเวสต์ และโบราณสถานรอบ พระนารายณ์ราชินีเวสต์

ภาพที่ 3 ผังการจัดงานภายในพระนารายณ์ราชินีเวสต์ งานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
ที่มา : สำนักงานจังหวัดลพบุรี

จากข้อมูลรูปแบบการจัดงานและผังการจัดงานภายในพระนารายณ์ราชินีเวสต์
สะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือร่วมใจของประชาชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนในรูปแบบการจัดงาน
ที่เป็นงานประจำปีของจังหวัดลพบุรี นอกจากจะมีการออกร้านในลักษณะต่างๆ การจัดนิทรรศการ
ให้ความรู้เกี่ยวกับพระราชประวัติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จุดเด่นของรูปแบบการจัดงานที่เป็น
อัตลักษณ์ให้ผู้มาเยี่ยมชมงานชื่นชอบประทับใจ และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้กลับมาได้อย่าง
สม่ำเสมอและเพิ่มจำนวนมากขึ้นในทุกปีนั้นก็คือมหรสพในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

2.1.3 มหรสพในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์

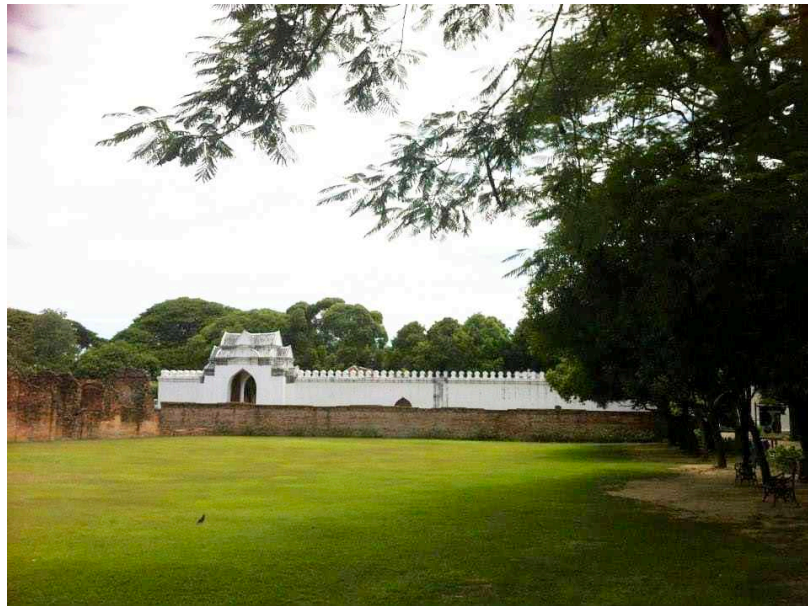
ตารางที่ 2 การแสดงมหรสพในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์

การแสดงมหรสพ	หน่วยงานที่รับผิดชอบ	สถานที่
ขบวนแห่ประวัติศาสตร์	หน่วยบัญชาการสงครามพิเศษ	สนามสี่เหลียมคิงส์ หน่วย บัญชาการสงครามพิเศษ
พิธีเปิดงานแผ่นดินสมเด็จพระ นารายณ์มหาราช	วิทยาลัยนาฏศิลปบุรี	เวทีกลาง งานแผ่นดิน สมเด็จพระนารายณ์
การแสดงโขนหน้าพระที่นั่งดุสิต สวรรค์ธัญญมหาปราสาท เนื่อง ในโอกาสงานบวงสรวงดวงพระ วิญญาณสมเด็จพระนารายณ์ใน วันที่ 16 กุมภาพันธ์ ของทุกปี	วิทยาลัยนาฏศิลปบุรี	พระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญ มหาปราสาท ในพระ นารายณ์ราชนิเวศน์
การแสดงรำบวงสรวง (ช่วงเช้า)	ที่ทำการปกครองจังหวัดลพบุรี	พระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญ มหาปราสาท ในพระนารายณ์ราชนิเวศน์
การแสดงรำบวงสรวง (ช่วงเย็น)	ที่ทำการปกครองจังหวัดลพบุรี	พระบรมราชานุสาวรีย์ สมเด็จพระนารายณ์
การแสดงประวัติศาสตร์ จินตนาการ	เทศบาลเมืองสามมียอด	ตึกเลี้ยงรับรองแขกบ้าน แขกเมือง
หมากรูกคน	วิทยาลัยนาฏศิลปบุรี	เวทีกลางงานแผ่นดิน สมเด็จพระนารายณ์
การแสดงจินตนาการประกอบ แสงเสียง	วิทยาลัยนาฏศิลปบุรี	ในเขตพระราชฐานชั้นกลาง พระนารายณ์ราชนิเวศน์

ภาพที่ 4 เส้นทางเดินขบวนแห่ประวัติศาสตร์ งานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
ที่มา : ภาณี หลุยเจริญ

ขบวนแห่ประวัติศาสตร์ จัดขึ้นโดยการจำลองขบวนพยุหยาตราเพชรพวงใน สมเด็จพระนารายณ์มหาราช อันประกอบไปด้วยขบวนช้าง ขบวนม้า ขบวนอันเชิญพระราชาสมณ นอกจากนี้ยังมีขบวนของกลุ่มชาติพันธุ์และการแสดงระบำลพบุรี รวมอยู่ในขบวนอีกด้วย จะตั้งขบวนที่สนามสีหราชเดโชชัย หน่วยบัญชาการสงครามพิเศษ และเคลื่อนตัวเข้ามาพระนารายณ์ราชนิเวศน์ตามถนนนารายณ์มหาราช ผ่านโรงเรียนพิบูลวิทยาลัย ศาลพระกาฬ และข้ามทางรถไฟมายังถนนหน้าพระพรหมสามยอด ตรงเข้าสู่ถนนวิชาเยนทร์ และเลี้ยวซ้ายที่บริเวณเทวสถานพระพรหมสามยอด เข้าสู่ถนนราชดำเนิน ก่อนจะเลี้ยวขวาเข้าสู่ถนนหน้าพระกาฬแล้วจึงเลี้ยวขวาเข้าถนนพระยาภิรมย์ เข้าสู่พระนารายณ์ราชนิเวศน์

ภาพที่ 5 บริเวณเวทีกลาง พิธีเปิดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
ที่มา : ภาพ หลวยเจริญ

พิธีเปิดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ภายหลังจากขบวน
เทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเข้าสู่พระนารายณ์ราชนิเวศน์แล้วจึงมีพิธีเปิดงานแผ่นดิน
สมเด็จพระนารายณ์มหาราช เกิดขึ้นซึ่งในแต่ละปีจะมีการแสดงที่แตกต่างกันไป

หมากรูกคน เป็นการแสดงมหรสพกลางแจ้งที่จัดขึ้นบริเวณเวทีกลางขึ้น โดย
การสร้างสรรค์ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี ได้แรงบันดาลใจมาจากการแข่งขันหมากรูก ที่นำมา
ผสมผสานกับการแสดงนาฏศิลป์ไทย และแทรกมุขตลกลงไปเพื่อให้ผู้ชมได้รับความบันเทิงในการชม
การแสดง ซึ่งรูปแบบการแสดงได้นำบทเก่าของครูสง่า ศิวินิช มาใช้สำหรับการแสดงและเป็น
การแสดงที่จัดขึ้นเฉพาะที่งานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชที่เดียวเท่านั้น

ภาพที่ 6 บริเวณหน้าพระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท จัดการแสดงโขนและรำบวงสรวง พิธีบวงสรวงดวงพระวิญญาณสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ช่วงเช้าวันที่ 16 กุมภาพันธ์ ของทุกปี
ที่มา : ผู้วิจัย

การแสดงโขนหน้าพระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท เป็นการแสดงโขน หลังจากการทำพิธีบวงสรวงดวงพระวิญญาณสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เกิดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ.2522 โดยอ้างอิงจากบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงการแสดงโขนที่มีมาแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เป็นการแสดงที่พระราชทานหลังจากงานเลี้ยงรับรองที่พระราชวังละโว้ การแสดงโขนหน้าพระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท จึงได้จัดการแสดงเป็นประจำทุกปี

การแสดงรำบวงสรวง การแสดงรำบวงสรวงดวงพระวิญญาณสมเด็จพระนารายณ์เป็นการรำประกอบเพลง นุ่งโจง หม่มสไบ แต่งไทยเที่ยวงานแผ่นดิน โดยมีผู้แสดงจากประชาชนและหน่วยงานราชการทั่วทั้งจังหวัดเข้าร่วมแสดง โดยจะจัดการแสดงเป็นช่วงเช้าที่ลานหน้าพระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท และช่วงเย็นที่บริเวณพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ภาพที่ 7 บริเวณหน้าตึกเลี้ยงรับรองแขกเมือง จัดการแสดงประวัติศาสตร์จินตนาการ
งานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
ที่มา : ผู้วิจัย

การแสดงประวัติศาสตร์จินตนาการ เป็นการนำเอาเรื่องราวจากประวัติศาสตร์ของสถานที่จริงมานำเสนอในรูปแบบละครเวทีประกอบแสงเสียง บริเวณตึกเลี้ยงรับรองแขกเมือง โดยในแต่ละปีจะมีเรื่องราวและรูปแบบการจัดงานที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งผู้แสดงทุกคนเป็นนักแสดงสมัครเล่น จากหน่วยงานในสังกัดเทศบาลเมืองเขาสวยยอด จะจัดแสดงทุกคืนของการจัดงาน ผู้เข้าร่วมงานสามารถเข้าชมได้ฟรี โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ

ภาพที่ 8 บริเวณเขตพระราชฐานชั้นกลาง พระนารายณ์ราชนิเวศน์
จัดการแสดงจินตนาการประกอบแสงเสียง งานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
ที่มา : ผู้วิจัย

การแสดงจินตนาการประกอบแสงเสียง เป็นอีกหนึ่งมหรสพที่มีความโดดเด่นในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จัดการแสดงครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2530 เป็นการนำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มาร้อยเรียงเรื่องราวเล่าผ่านตัวละครที่มีชื่อปรากฏอยู่ในสมัยของพระองค์ท่าน ในการแสดงจะกล่าวถึงพระปรีชาสามารถ ที่ทรงทศพิธราชธรรม ทรงรอบรู้รัฐประศาสนโยบายทั้งในและต่างประเทศ และแสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของเมืองลพบุรี โดยการจัดแทรกการแสดงที่เชื่อมโยงเรื่องราวด้วยศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ไทยประกอบเรื่องประเพณีระบำ ทำให้การแสดงเกิดความวิจิตรบรรจง ตื่นตาตื่นใจ และฉายความงามทางด้านทัศนศิลป์ให้ผู้ชมที่มาเที่ยวงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้พบกับการจำลองเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และผลงานศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ไทย ผ่านการนำเสนอการแสดงจินตนาการประกอบแสงเสียง ซึ่งเป็นมหรสพในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จัดขึ้นโดยวิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรีที่มีปรากฏระยะเวลายาวนานตั้งแต่ปี พ.ศ.2530 - 2562 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ทำเนียบการแสดงจินตนาการประกอบแสงเสียง

ปี พ.ศ.	ชื่อเรื่อง	ผู้ประพันธ์บท	การแสดง นาฏศิลป์ไทย ประกอบเรื่อง
2530	ความสัมพันธ์ไทย – ฝรั่งเศส แสดงบริเวณพระราชฐานชั้นกลาง	ปราณี สำราญวงศ์	- ระบำลพบุรี - ระบำเฉลิมพระเกียรติ
2531	ไม่มีการแสดงจินตนาการประกอบแสงเสียง		
2532	ไม่มีการแสดงจินตนาการประกอบแสงเสียง		
2533	ความสัมพันธ์ไทย – ฝรั่งเศส แสดงบริเวณพระราชฐานชั้นกลาง	ปราณี สำราญวงศ์	- ระบำลพบุรี - ระบำเฉลิมพระเกียรติ
2534	ยะเป็นบำเทงธรณี แสดงบริเวณพระราชฐานชั้นนอก 15 – 17 กุมภาพันธ์ 2534	สุรินทร์ คล้ายจินดา	
2535	ยะเป็นบำเทงธรณี แสดงบริเวณพระราชฐานชั้นนอก 15 – 17 กุมภาพันธ์ 2535	สุรินทร์ คล้ายจินดา	
2536	ยะเป็นบำเทงธรณี แสดงบริเวณพระราชฐานชั้นนอก 15 – 17 กุมภาพันธ์ 2536	สุรินทร์ คล้ายจินดา	- ระบำลพบุรี - ระบำชวา - ระบำบนารายณ์ - ระบำลพบุรี
2537	ละโว้ธานี ศรีปุระ นครอลังการ แสดง ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ 18 – 20 กุมภาพันธ์ 2537	สามารถ ทรัพย์เย็น สุรินทร์ คล้ายจินดา	- ระบำลพบุรี - ระบำบนารายณ์
2538	ละโว้ธานี ศรีปุระ นครอลังการ แสดงที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ 16 – 19 กุมภาพันธ์ 2538	สามารถ ทรัพย์เย็น สุรินทร์ คล้ายจินดา	- ระบำลพบุรี - ระบำบนารายณ์ - ระบำลพบุรี
2539	งดจัดการแสดง เนื่องจากสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีสวรรคต		

ตารางที่ 3 ทำเนียบการแสดงจินตนาการประกอบแสงเสียง (ต่อ)

ปี พ.ศ.	ชื่อเรื่อง	ผู้ประพันธ์บท	การแสดง นาฏศิลป์ไทย ประกอบเรื่อง
2540	ลพบุรี...อมตนคร แสดงบริเวณพระราชฐานชั้นกลาง	ราศี บุรุษรัตนพันธุ์	- ระบำลพบุรี - ระบำบนารายณ์ - ระบำลวปุระ - ระบำทวารวดี
2541	ความสัมพันธ์ไทย – ฝรั่งเศส แสดงบริเวณพระราชฐานชั้นกลาง	ปราณี สำราญวงศ์	- ระบำลพบุรี - ระบำเฉลิมพระเกียรติ
2542	ลพบุรี ศรีชลสิทธิ์ สถิตสอง พระหทัยจอมราชูฎ แสดงบริเวณพระราชฐานชั้นกลาง 18 – 20 กุมภาพันธ์ 2542	ปราณี สำราญวงศ์	- ระบำลพบุรี - ระบำเฉลิมพระเกียรติ - หนึ่งใหญ่ติดตัวโขน พญามานรบวิรุญจำบัง - ญวนรำกระถาง - ระบำชาวนา - มหาราชาศิรราช
2543	นายรายณ์ราชนิเวศน์นิมิต แสดงบริเวณพระราชฐานชั้นกลาง	ปราณี สำราญวงศ์	- ระบำลพบุรี - ระบำมินุเอ็ด - ระบำครุฑ - การแสดงหิมพานต์
2544	หม่อมป่าน แสดงที่บ้านหลวงรับ ราชทูตหรือบ้านวิชาเยนทร์ 15 – 19 กุมภาพันธ์ 2544	สุรินทร์ คล้ายจินดา	- เติงเกิง - โขนชุดยกกระบ - ระบำ 2 ชุด
2545	มหาธาตุนารายณ์ราชบุชา แสดง ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ	ไม่พบข้อมูลผู้เขียนบท	
2546	นายรายณ์ราชนิเวศน์นิมิต 14 – 18 กุมภาพันธ์ 2546	ปราณี สำราญวงศ์ ราศี บุรุษรัตนพันธุ์	- ระบำลพบุรี - ระบำมินุเอ็ด - ระบำครุฑ - ระบำกินรีร่อน

ตารางที่ 3 ทำเนียบการแสดงจินตนาการประกอบแสงเสียง (ต่อ)

ปี พ.ศ.	ชื่อเรื่อง	ผู้ประพันธ์บท	การแสดง นาฏศิลป์ไทย ประกอบเรื่อง
2547	นารายณ์ราชสดุดี 14 – 18 กุมภาพันธ์ 2547	ปราณี สำราญวงศ์ ราศี บุรุษรัตนพันธุ์	- ระบำลพบุรี - ระบำนบนา-rayณ์ - หนังใหญ่ - โขน - รำโคม - ระบำนารายณ์ราช สดุดี
2549	นบนา-rayณ์มหาราชสดุดี เฉลิมฉลองหกสิบปีพระนวมินทร์ มหาราช 16 – 20 กุมภาพันธ์ 2549	ปราณี สำราญวงศ์	- ระบำลพบุรี - ระบำมิวเอ็ด - การแสดงชุดหิมพานต์ - ระบำกีนรีวอน - ระบำครุฑ - ระบำอาศิรวาท
2550	เฉลิมหาล้าละโว้ธานี เทิดสดุดีแปดสิบปีมหาราช 16 – 20 กุมภาพันธ์ 2550	ไม่พบข้อมูลผู้เขียนบท	
2551	งดจัดการแสดง เนื่องจากสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ สิ้นพระชนม์		
2552	บรมบพิตรสถิตยัยราชูร์ อาศิรวาทสมเด็จพระนารายณ์ 16 – 22 กุมภาพันธ์ 2552	สมชาย ฟ้อนรำดี	- ชักนาคศึกดำบรรพ์ - ระบำครุฑ - ระบำมิวเอ็ด - ระบำสร้างสรรค์ ชุดทูตสมพันธ์ไมตรี - โขนชุดยกรบ - ระบำจตุรภี - ระบำนารายณ์ราชสดุดี

ตารางที่ 3 ทำเนียบการแสดงจินตนาการประกอบแสงเสียง (ต่อ)

ปี พ.ศ.	ชื่อเรื่อง	ผู้ประพันธ์บท	การแสดง นาฏศิลป์ไทย ประกอบเรื่อง
2553	นายรายณ์ราชนิเวศน์นิมิต 16 – 22 กุมภาพันธ์ 2553	ราศี บุรุษรัตนพันธุ์ วัลลภ ทองสุวรรณ	- ระบำลพบุรี - ระบำกีนรีพนิมิต
2554	นายรายณ์ราชจอมสยาม 16 – 22 กุมภาพันธ์ 2554	ราศี บุรุษรัตนพันธุ์ วัลลภ ทองสุวรรณ	- ระบำดาวดึงส์ - การแสดงชุดหิมพานต์ - ระบำกีนรีร้อน - ระบำครุฑ
2555	เฉลิมพระเกียรติสองมหाराชนขวัญ ประชา เฉลิมหล้าราชจักรีวงศ์ 16 – 22 กุมภาพันธ์ 2555	ราศี บุรุษรัตนพันธุ์ วัลลภ ทองสุวรรณ	- ระบำลพบุรี - โขนชุดยกرب - จินตลีลาชุดเฉลิมพระ เกียรติ
2556	ละโว้ธานีศรีปุระ นครอลังการ	ราศี บุรุษรัตนพันธุ์ วัลลภ ทองสุวรรณ	- ระบำลพบุรี - โมงครุ่ม - การแสดงจินตลีลา - ระบำนบารายณ์
2557	ละโว้ธานี ลพบุรี เรื่องพิลาศ อาศิรวาทสมเด็จพระนารายณ์ 15 – 23 กุมภาพันธ์ 2557	สมชาย ฟ้อนรำดี	- เกิดเทิง - หนั้ใหญ่ติดตัวโขน หนุ่มนารบวิรุญจำบัง- - การแสดงชุดหิมพานต์ - ระบำกีนรีร้อน - ระบำครุฑ - ระบำดอกบัว
2558	เรื่องรองลพบุรี ภัคดีถวาย สมเด็จพระนารายณ์ราชา 14 – 22 กุมภาพันธ์ 2558	สมชาย ฟ้อนรำดี	- ระบำลพบุรี - โขนชุดยกرب - ระบำนารายณ์ราช สดุดี

ตารางที่ 3 ทำเนียบการแสดงจินตนาการประกอบแสงเสียง (ต่อ)

ปี พ.ศ.	ชื่อเรื่อง	ผู้ประพันธ์บท	การแสดง นาฏศิลป์ไทย ประกอบเรื่อง
2559	เรื่อง อมตะนครลพบุรี เถลิงฉลอง ครองราชย์เจ็ดสิบปีพระภูมิพลราชา	สมชาย ฟ่อนรำดี	- ระบำลพบุรี - โขนชุดยกرب - ระบำขวัญข้าว - รำถวายพระพร
2561	เรื่องนารายณ์นฤปดิษฐ์ ศาสตร์ ศิลป์แผ่นดินทอง เถลิงฉลองทศ ราชมหาวชิราลงกรณ์ 10 – 18 กุมภาพันธ์ 2561	สมชาย ฟ่อนรำดี	
2562	เทิดทูนรายณ์นฤปดี ละโว้ธานีโนมุข	สมชาย ฟ่อนรำดี	

จากตารางทำเนียบการแสดงจินตนาการประกอบแสงเสียง จัดขึ้นโดยวิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี และคณะกรรมการงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ปรากฏให้เห็นถึงการเป็นมหรสพที่เกิดควบคู่กับงานนี้ ทั้งบทประพันธ์ การแสดง และรูปแบบการจัดงานที่ได้อรรถาธิบายจัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้มาเยือนได้มีโอกาสย้อนรอยประวัติศาสตร์ไปสู่พระราชวังลพบุรี สอดคล้องกับนโยบายของงานที่กล่าวถึงประเด็นสำคัญคือ การเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ผู้วิจัยจึงได้นำภาพรวมของการแสดงมหรสพมาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย ที่จะกล่าวในหัวข้อถัดไป

2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 ศาสตร์การแสดงละครเวที

จากทฤษฎีการละครที่อริสโตเติล (Aristotle) ได้เขียนไว้ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับละครทุกยุคสมัย มีองค์ประกอบหลัก 6 ส่วน คือ โครงเรื่อง ตัวละคร ความคิด ภาษา เพลง และ ภาพ โดยสามารถศึกษาองค์ประกอบเหล่านี้เพื่อสามารถนำไปใช้เป็นกระบวนการวิเคราะห์โครงสร้างของละคร (สดใส พันธุมโกมล. 2524)

1. โครงเรื่อง (Plot) คือลักษณะของการลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในละครอย่างสมเหตุสมผล มีความร้อยเรียงต่อกัน สัมพันธ์กันตามกฎแห่งกรรม มีความสมบูรณ์ในตัวเอง มีความยาวพอเหมาะผู้ชมสามารถเข้าใจได้ว่าใครทำอะไร อะไรจุดมุ่งหมายอย่างไรภายใต้สภาพแวดล้อมแบบไหน พบอุปสรรคอะไร ในบทละครที่มีความรัดกุม จะตัดฉากใดฉากหนึ่งไม่ได้โครงเรื่องที่มีเหตุการณ์ไม่เป็นเหตุเป็นผลกัน คือ โครงเรื่องที่บกพร่องที่สุด

2. ตัวละคร (Character) คือบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องราวในการเล่าเรื่อง แบ่งเป็นผู้กระทำและผู้ได้รับผลจากการกระทำ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ตัวละครแบบตายตัวหมายถึงตัวละครที่สามารถมองได้เพียงด้านเดียวลักษณะนิสัยตามบทละครทั่วไป เช่น พระเอก นางเอก ผู้ร้าย นางร้าย ตัวละครที่เห็นๆได้รอบด้าน หมายถึง ตัวละครที่มีความเข้าใจยากและลึกซึ้งกว่าตัวละครแบบตายตัวคล้ายชีวิตของคนจริงๆ มองเห็นได้รอบด้าน ผู้เขียนบทจำเป็นต้องกำหนด ลักษณะนิสัยของตัวละครให้เหมาะสมกับเรื่องราวที่จะนำเสนอ

3. ความคิด (Thought) นิยมใช้คำว่า “แก่น” คือความคิดหลักในการดำเนินเรื่อง เป็นข้อเสนอของผู้เขียนที่เขียนถึงเรื่องราวและเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น ความคิดคือสิ่งที่อยู่เบื้องหลังเรื่องราวในละคร คือ จุดมุ่งหมายของบทละครนั้นๆ

4. การใช้ภาษา (Diction) คือศิลปะการถ่ายทอดความคิดและเรื่องราวของผู้เขียนออกมาทางบทสนทนาหรือคำพูดของตัวละครผู้เขียนต้องเขียนให้เหมาะสมกับประเภทของบทละคร ลักษณะนิสัยของผู้พูดและเหตุการณ์แต่ละตอนต้องมีความกระชับเพียงพอให้ฟังแล้วเข้าใจตลอดเรื่อง จึงจะเป็นการเขียนบทเจรจาที่ดีนอกจากนี้บทเจรจาที่ดีควรแสดงลักษณะนิสัย ความคิดเห็น ความคิดอ่าน ความรู้สึกและอารมณ์ของผู้พูด ต้องมีความหมายภายใต้คำพูด เพื่อนำไปสู่การแสดงออกทาง การกระทำ และมีผลเกี่ยวเนื่องกับการดำเนินเรื่องด้วย

5. เพลง (Song) คือศิลปะการถ่ายทอดความคิดและเรื่องราวของผู้เขียนออกมาทางบทเพลงที่ตัวละครขับร้อง แม้ปัจจุบันนี้บทละครหลายเรื่องอาจจะไม่ได้มีเพลงทุกเรื่อง แต่ก็สามารถใช้เพลงเป็นส่วนหนึ่งของบทละครได้และบทเพลงต้องมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่นๆ ไม่สามารถตัดทิ้งได้และต้องไม่กระทบคุณค่าของบทละครนั้นๆด้วย

6. ภาพ (spectacle) เนื่องจากบทละครไม่ได้เขียนขึ้นมาเพื่ออ่าน แต่เขียนเพื่อนำมาแสดง ความดีเด่นของบทละคร จึงไม่ได้อยู่ที่คำพูดของตัวละครบนกระดานเพียงอย่างเดียว บทบาทของตัวละครสามารถนำมาแสดงให้เห็นทางสีหน้าท่าทาง และจังหวะการเคลื่อนไหวที่แนบเนียนช่วยเพิ่มอรรถรสให้กับละครเรื่องนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี บทละครดีเด่นมักมีจุดต่างๆ ที่ผู้กำกับผู้ออกแบบและนักแสดงได้สร้างสรรค์ออกมา สามารถตีความหมายและแสดงออกในแง่ของภาพ ที่ปรากฏอยู่ในสายตาของผู้ชมอย่างมีศิลปะชวนติดตาม

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับศิลปะการกำกับการแสดงละครเวที ของศาสตราจารย์ ดร.มัทนี รัตน์ เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการสร้างนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ คือ ศิลปะการสร้างภาพให้ปรากฏบนเวที นาฏศิลป์ ลักษณะเวทีและสถานที่แสดง การคัดเลือกและการกำหนดตัวผู้แสดง หัวข้อทั้ง 4 ลักษณะ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่เป็นแนวคิดในการสร้างสรรค์นวัตกรรม โดยปรากฏรายละเอียดดังนี้

1. ศิลปะการสร้างภาพให้ปรากฏบนเวที

ศิลปะการสร้างภาพให้ปรากฏบนเวที (spectacle or visual presentation) คือ ฉาก แสง สี เครื่องแต่งกาย แต่งหน้า เป็นองค์ประกอบสำคัญของละคร แต่ละส่วนมีบทบาทหน้าที่ที่จะทำให้ละครสมบูรณ์แบบขึ้น และต้องสอดคล้องกับแนวของเรื่อง แนวการนำเสนอ (style) แนวความคิดหลัก สีสัน และบรรยากาศในเรื่อง อย่างมีเอกภาพประสานกลมกลืน ผู้กำกับการแสดงจะต้องหารือกับผู้ออกแบบในแต่ละช่วงอย่างใกล้ชิด เพื่อให้เข้าใจร่วมกันอย่างถูกต้อง สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนประกอบไม่ใช่ตัวนำ แต่เป็นตัวเสริมที่สำคัญ ผู้ออกแบบจะต้องมีความเข้าใจละครและไม่ออกแบบเพื่อแสดงผลงานของตนเป็นเอก โดยไม่คำนึงถึงการปฏิบัติงาน การแสดงและงบประมาณ

1.1 การออกแบบและสร้างฉาก (Set design & Construction)

บทละครส่วนใหญ่มักจะไม่ระบุรายละเอียดของฉาก และเครื่องประกอบฉาก (Props) โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทละครสมัยก่อนซึ่งอาจจะแสดงกลางแจ้งหรือเวทีที่ไม่มีฉาก ดังนั้นผู้สร้างงานต้องระบุหน้าที่และบทบาทของฉากและเครื่องประกอบฉาก ได้แก่

- 1) แสดงภาพสถานที่ ยุคสมัย ภูมิประเทศ ฤดูกาล เวลา บรรยากาศของเรื่องและของแต่ละฉาก
- 2) แสดงสภาพสังคม เศรษฐกิจ ฐานะ ความเป็นอยู่ของตัวละคร เช่น ปราสาทราชวัง บ้านชนชั้นกลาง สลัมคนจน กระโจมชาวนา เป็นต้น
- 3) กำหนดขอบเขตพื้นที่สำหรับการแสดงบนเวที ทั้งในอาคารและบริเวณนอกอาคาร ระดับความสูงต่ำของสถานที่ และความลึกตื้น ซึ่งผู้สร้างงานได้กำหนดตำแหน่งและทิศทางเคลื่อนไหวของตัวละคร (Blocking)

4) แสดงแนวการนำเสนอ (Style) ออกมาเป็นภาพสามมิติ ทำให้แนวการแสดงชัดเจนขึ้น เช่น ฉากแนวเหมือนจริง ฉากแนวคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) ซึ่งมีส่วนของสถาปัตยกรรม บางส่วนที่ขยายใหญ่เพียงชิ้นเดียว นอกนั้นเป็นพื้นต่างระดับ (Platforms) ฉากแนวเหนือจริง มีหมอกและแสงสะท้อนของน้ำทั่วเวที ฉากแนวนามธรรมสำหรับละครแนวแอ็บสแตรต์ เป็นต้น

5) บ่งบอกอารมณ์และสีสันทัน แสดงว่าเรื่องทั้งหมดเป็นแนวโศกสลด หรือเป็นแนวสุขแจ่มใส รื่นเริง หรือแนวลึกลับ น่ากลัว

6) แสดงแนวคิดหลักของเรื่อง เช่น เรื่องซูลีไทเฮา ของสาขาการละคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ.2524 มีผ้าสีแดงผืนใหญ่ห้อยลงมาจากเพดานเป็นรูปหงส์บินอยู่เหนือมังกร แสดงแนวความคิดหลักของหญิง (ฮองเฮา = หงส์) ที่มีอำนาจเหนือชาย (จักรพรรดิ = มังกร) ซึ่งนำไปสู่ความหายนะของราชวงศ์แมนจู เป็นต้น

1.2 แสงสีและเทคนิคพิเศษ (Lighting design & Special effects)

แสงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในด้านเทคนิคของละคร เพราะถ้าไม่มีแสง ไม่ว่าจะเป็นแสงธรรมชาติ หรือแสงไฟ ผู้ชมก็ไม่สามารถชมละครได้เลย แม้ว่าผู้แสดงจะเก่งกาจสามารถ ฉากจะเลิศหรูสักปานใด หากปราศจากแสงก็ไม่สามารถมีละครเกิดขึ้นได้ ฉะนั้นผู้สร้างงานควรที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับหลักเบื้องต้นของแสง อุปกรณ์แสง คุณสมบัติของอุปกรณ์แสงแต่ละชนิด และความเหมาะสมที่จะใช้ในโอกาสและหน้าที่ต่างๆ เพียงพอที่จะมาใช้ในการงานของตนได้ จึงต้องระบุหน้าที่และบทบาทของแสงสีบนเวที ได้แก่

1) แสดงบรรยากาศ กาลเวลา ฤดู สถานที่ เช่น เช้าตรู่ของฤดูใบไม้ผลิในป่าละเมาะ กลางวันในทะเลทรายที่ร้อนระอุ เป็นต้น

2) แสดงแหล่งที่มาของแสง ซึ่งมีคุณภาพของแสงและทิศทางต่าง ๆ กัน เช่น แสงจันทร์เข้ามาทางหน้าต่างห้องนอนของจูเลียต แสงอาทิตย์อ่อนๆ ที่สาดเข้ามาในห้องรับแขกตอนเช้า เป็นต้น

3) แสดงยุคสมัยที่แตกต่างกัน เช่น ในท้องพระโรงฝรั่งเศสสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 17 ซึ่งมีพระยี่ห้อที่ใช้เทียนไข กับบอลรูมของโรงแรมชั้นหนึ่งที่ใช้พระยี่ห้อเป็นหลอดไฟสมัยปัจจุบันจะมีแสงต่างกัน

4) ช่วยเสริมให้ผู้ชมเข้าใจละครและแนวการนำเสนอของผู้สร้างงานได้ดียิ่งขึ้น เช่น การฉายไฟสปอตไลท์บนศีรษะผู้แสดง จะทำให้เกิดแสงและเงามืดตัดกันบนใบหน้า ดูน่ากลัว เป็นต้น

5) ทำหน้าที่เปิดและปิดฉาก โดยไม่ต้องใช้ม่านหน้า ฉากจะตั้งเอาไว้ให้ผู้ชมเห็น เมื่อถึงเวลาเริ่มแสดงจะดับไฟมืดหมด และค่อยๆ เปิดแสงขึ้นจนเต็มฉาก

1.3 การแต่งหน้า (Make-up) การแต่งหน้ามีความสำคัญต่อตัวละครในการสร้างและเสริมบุคลิกลักษณะ อุปนิสัยใจคอ ภูมิหลัง ฐานะเศรษฐกิจ สังคม ของตัวละครโดยตรง ผู้ออกแบบการแต่งหน้าก็ต้องหารือใกล้ชิดกับผู้สร้างงานและผู้ออกแบบฉาก แสงสี เพื่อให้แนวการนำเสนอประสานกลมกลืนเป็นแนวเดียวกัน ซึ่งศิลปะของการแต่งหน้าละครเวทีมี 2 ประเภท ได้แก่

1) การแต่งหน้าธรรมดา (Straight make-up) โดยใช้เครื่องสำอางทาบนใบหน้าของผู้แสดง ซึ่งใช้เทคนิคของจิตรกรรม คือ ทารองพื้น ทาแป้ง เขียนคิ้ว เขียนตา และทาปาก ให้เป็นธรรมชาติ ตามบุคลิกภาพและวัยของตัวละคร เรียกว่า “การแต่งหน้าธรรมชาติ”

2) การแต่งหน้าตัวละครพิเศษ (Character make-up) ซึ่งต้องใช้ลักษณะเสริมบุคลิกให้ตัวละครนั้นเด่นชัดขึ้น เช่น เสริมจมูกให้โค้งงุ้มแบบชาวฮิว เป็นโรคฝีดาษ หรือ หน้าผี คนตาย หรือยักษ์มาร เหล่านี้เป็นส่วนของการแต่งหน้าพิเศษ (Special make-up) ที่ต้องมีผู้เชี่ยวชาญแต่งให้โดยเฉพาะ แต่ผู้แสดงก็อาจจะเรียนรู้ได้

2. นาฏศิลป์

นาฏศิลป์เป็นศิลปะการแสดงอีกแขนงหนึ่ง ซึ่งมีบทบาทในละครทั้งที่เป็นส่วนประกอบ และบทบาทในฉากที่ผู้ประพันธ์ระบุไว้ในบท นาฏศิลป์มีความสำคัญมากในอดีตกาล ตั้งแต่สมัยแรกเริ่ม เช่น ในละครกรีกโบราณ จะมีการร่ายรำก่อนแสดงโดยพวก คอรัส (chorus) และให้ทุกตอนของเรื่อง ทั้งที่เป็นระบำและลีลาประกอบคำร้องบรรยายของคอรัสในวัฒนธรรมการแสดงตะวันออก ละครจะมีลักษณะเป็นละครรำและร้อง มีบทเจรจาเป็นส่วนน้อย เช่น ในอุปรากรจีน ละครโนและคาบูกิของญี่ปุ่น โขน ละครนอก ละครในของไทย กถีกะลิ การตะนาฏยัมของอินเดีย นาฏศิลป์ว้างวงของชาว และบังซาวันของมลายู เป็นต้น ในยุคยุโรปสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 20 ในละครเพลง (musical comedy) ของอเมริกัน เกิดนาฏศิลป์สมัยใหม่ และนาฏศิลป์แจ๊สแนวต่างๆ นาฏศิลป์ในละครมี 2 ประเภท คือ

2.1.นาฏศิลป์ประกอบละคร (incidental dance) นาฏศิลป์ประกอบละครมีบทบาททำให้บรรยากาศรื่นเริง สนุกสนาน มีชีวิตชีวาขึ้น แต่ไม่สำคัญต่อการดำเนินเรื่องโดยตรง อาจแสดงภายในเรื่อง เช่น เรื่อง a midsummer night's dream อาจมีระบำของพวกพราหมณ์ และชาวบ้านหรือในพิธีสมรส หรือแสดงสลับฉากในระหว่างรอเปลี่ยนฉาก ซึ่งอาจตัดออกได้โดยไม่เสียเนื้อเรื่อง หรือตัดให้สั้นหรือยืดให้ยาวซึ่งไม่เป็นผลต่อละครโดยตรง

2.2.นาฏศิลป์ที่เป็นส่วนของละคร (dramatic dance) นาฏศิลป์ที่เป็นส่วนของละคร เป็นตัวเดินเรื่อง แสดงแนวคิดหลัก แสดงบุคลิกภาพของตัวละคร และสร้างบรรยากาศของเรื่อง ซึ่งสำคัญต่อเนื้อเรื่องของตัวละคร ไม่สามารถตัดออกไป เพราะจะมีผลกระทบต่อการเล่นเรื่อง เช่น ฉากเต้นรำของ romeo and Juliet เป็นการพบรักครั้งแรกซึ่งสำคัญยิ่งต่อเรื่อง เป็นจุด

ประกาย ทำให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆ ตามมา หรือในละคร west side story มีนาฏศิลป์แจ๊สตลอดเรื่อง สลับกับนาฏศิลป์อเมริกาใต้แนวละติน เป็นต้น

ทุกด้านที่กล่าวมานี้ สัมพันธ์กับบทละคร ซึ่งผู้กำกับการแสดงจะต้องดึงออกมาโยงกับศิลปินฝ่ายต่างๆ ในการสร้างสรรค์ละครเรื่องนั้นออกมาเป็นงานศิลปะที่มีชีวิตใหม่ของตัวเองให้โดดเด่นอยู่บนเวที และชักนำให้ผู้ชมได้เข้าถึงเนื้อสาระ ความรู้ความเข้าใจในมนุษยชาติจากแง่มุมที่ผู้กำกับการแสดงต้องการจะเสนอ และได้เสพสุนทรีย์ภาพจากบทวรรณกรรม การแสดงดนตรี นาฏศิลป์ ฉาก แสง สี เครื่องแต่งกาย แต่งหน้า ให้ได้รับความบันเทิง และอาการแห่งสติปัญญา หากผลงานสร้างสรรค์ของผู้กำกับการแสดงและคณะศิลปินเหล่านี้ มีคุณภาพสูงและมีประสิทธิภาพที่จะโน้มน้าวจิตใจผู้ชม ให้มีความรู้สึกและอารมณ์ร่วมด้วยแล้ว ก็สามารถยกจิตใจของผู้ชมให้สูงขึ้นและเกิดความอิ่มเอมใจ

3. ลักษณะเวทีและสถานที่แสดง

ลักษณะเวทีและสถานที่แสดงมีอยู่ 4 ประเภทคือ

1. เวทีอะรีนา (arena stage) ลักษณะเวทีที่เก่าแก่ที่สุด คือ มีบริเวณอยู่ตรงกลาง คนดูอยู่ล้อมรอบอาจอยู่กลางแจ้งหรือในโรง มีทั้งขนาดใหญ่มากสำหรับผู้คนหลายพันคน หรือเล็กขนาดผู้ชม 100-200 คนมีทั้งยกพื้นสูงขึ้นมาจากพื้นดิน เหมาะสำหรับละครที่ไม่ต้องใช้ฉากวาด ถ้าเป็นเวทีขนาดใหญ่เหมาะที่จะแสดงมหกรรมนาฏศิลป์ หรือละครประกอบศิลปะการแสดงที่ใช้คนเป็นจำนวนมาก หรือละครกรีก หรือจีน หากอยู่ในโรงขนาดเล็กเหมาะสำหรับละครสมัยใหม่ เช่น แนวแอ็บสเอร์ต absurd

2. เวทีทรัสต์ (thrust stage) เป็นเวทีที่ยื่นออกมาในบริเวณผู้ชม 3 ด้าน ด้านที่ 4 อาจทำเป็นฉากวาด หรือห้องภายใน เหมาะสำหรับละครของเชกสเปียร์ ซึ่งแต่เดิมแสดงที่ The Globe Theatre เป็นเวทีทรัสต์ หรือละครที่ได้ฉากหนึ่งได้ทันที

3. เวทีแอมฟิเทียเตอร์ (amphitheatre) คือโรงละครที่มีเวทีครึ่งวงกลมยื่นออกมา ด้านหลังเป็นเวทียกพื้นสามารถเปิดฉากอีกสถานที่หนึ่งได้ เหมาะสำหรับละครกรีก หรือละครที่มีนาฏศิลป์และลีลาประกอบฉากที่มีตัวละครมากจะใช้บริเวณครึ่งวงกลม บนเวทียกพื้นจะเป็นตัวละครเอกซึ่งต้องการให้เห็นเด่นชัด

4. เวทีพรอสซีนียม (proscenium stage) เป็นเวที 3 ฝาเหมือนกล่อง มีฝาหลังเป็นฉากและหลังข้าง ด้านหน้าเปิดสู่ผู้ชม มีกรอบหน้า proscenium arch ซึ่งมีม่านสำหรับปิดทั้งเวที ม่านซ่อนอยู่เบื้องหลังกรอบหน้านี้ ภายในจะมีฉากวาดซึ่งอาจมี 3-5 ชั้น สามารถดึงขึ้นไปเก็บไว้ด้านบนเพดานได้ เวทีแบบนี้เหมาะสำหรับละครที่มีฉากลงตาแนวเหมือนจริง และละครสมัยใหม่ที่มีฉากจริง

4. การคัดเลือกและการกำหนดตัวผู้แสดง

เมื่อผู้กำกับกับการแสดงอ่านบทความละครอย่างละเอียดหลายครั้งแล้วจะเกิดภาพในใจว่า ตัวละครแต่ละตัวมีลักษณะและคุณสมบัติอย่างไร รูปร่างหน้าตา เสียง ท่วงท่า บทบาทความสามารถพิเศษ เช่น ในบทจะต้องร้องรำทำเพลง หรือควมดราบ หรือต้องกระทำการ action ที่ใช้กำลัง เช่นต้องอุ้มนางเอก แสดงมวยปล้ำ หรือกายกรรม และฯลฯ หากต้องการนักแสดงอาชีพ อาจมีนักแสดงบางคนอยู่ในใจ และพอใจแนวการแสดงและความสามารถของเขา หรือเห็นแวว ทั้งในการแสดงความรู้สึก อารมณ์การพูดจาชัดเจน มีน้ำหน้ก หรือเสียงไพเราะกังวาน เหมาะกับบทและตัวละครนั้น รูปร่างหน้าตาที่เป็นสิ่งสำคัญสำหรับตัวละครบางตัว เช่นพระเอก นางเอก เพราะผู้ชมจะมีจินตนาการอยู่ในใจว่า ควรจะมีความงดงามพอควรถ้าพระบุไว้ดั่งนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในละครแนวโรแมนติก เช่น ลาร่า laura ในเรื่อง ตุ๊กตาแก้ว บลิ้นซีในเรื่อง ahtreetcar besire ตรงกันข้ามกับความบึกบึนมีกล้ามเนื้อมีน้กเลงของสแตนลีย์ แต่สิ่งสำคัญยิ่งกว่ารูปร่างหน้าตา คือ ความสามารถในการแสดงและทรัพยากรที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวที่สามารถพัฒนาได้มาก มีศักยภาพ potentiality บางคนมีรูปร่างหน้าตาเหมาะแต่เมื่อมาซ้อมแล้ว มีปัญหา มาก ไม่สามารถพัฒนาได้เลย หรืออาจต้องใช้เวลามากเกินจำเป็น หรือ นักแสดงอาชีพบางคนที่เหมาะสมที่สุด แต่ไม่มีเวลาให้เพียงพอผู้กำกับกับการแสดงพิจารณาณช้่งน้ำหน้กว่าควรจะย้งใช้ผู้นั้นแสดงบทใหญ่ที่ต้อจ้งการเวลาซ้อมหลายฉากกับตัวละครอื่นหรือคนใหม่ที่อยู่กำกับการแสดงอาจจะสร้างขึ้นมา และมีเวลาให้กับละครนั้นเพียงพอสามารถพัฒนาได้รวดเร็ว

4.1 การรับสมัครผู้แสดง ในกรณีที่เปิดรับสมัครทั่วไป (open audition) ควรมีวิธีการที่มีระเบียบเป็นขั้นตอน เพื่อให้กระบวนการคัดเลือกมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1) ปิดประกาศตามสถานที่ชุมชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหรือลงข่าวในหนังสือพิมพ์ละนิตยสารล่วงหน้าไม่ต่ำกว่า 2 – 3 สัปดาห์ ถ้ายังไม่ได้ตัวแสดงที่สำคัญครบอาจลงประกาศอีกครั้งหนึ่ง ถ้าต้องการความสามารถพิเศษ เช่นขับร้อง เต้นรำ ดนตรี และอื่นๆ ควรระบุไว้ด้วยกำหนดวันเวลาเปิดรับสมัคร และวันคัดเลือก สถานที่ เขตบ้าน หมายเลขโทรศัพท์เพื่อติดต่อสอบถาม ถ้าไม่เป็นความลับอาจระบุชื่อระคอน ถ้าเป็นเรื่องรู้จักกันดี เพื่อให้ผู้สมัครเตรียมตัวล่วงหน้า เช่น อ่านบทหรือศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนั้น ถ้าเป็นละครการกุศล ซึ่งไม่มีค่าตอบแทนนักแสดง ควรระบุไว้ให้ผู้สมัครได้ทราบล่วงหน้าและไม่หวังค่าตัว ให้ผู้สมัครเตรียมภาพถ่ายมาด้วยอย่างน้อย 2 ใบ เพื่อเก็บเป็นประวัติ

2) จัดพิมพ์เอกสารที่จะใช้คือใบสมัคร สำหรับกรอกข้อมูลเกี่ยวกับประวัติส่วนตัว ความสูง น้ำหนัก อายุ เพศ ภาพถ่าย การศึกษา ความรู้และประสบการณ์ในการแสดง ผลงานละคร และบทบาทที่เคยแสดง ความสามารถพิเศษ วันเวลาที่ว่าง เหตุผลที่มาสมัคร ด้านล่างจะปล่อย

ที่ว่างสำหรับผู้กำกับการแสดงเขียนบันทึกของการทดสอบความสามารถ ซึ่งแสดงบทบาทอย่างชัด มีอารมณ์ความรู้สึก ปฏิกิริยา ความขัดแย้ง ที่จะแสดงความสามารถของผู้แสดงประมาณ 5 - 6 ฉากสั้นๆ ใช้เวลาประมาณฉากละ 10 นาทีถ้าเป็นไปได้ ควรมีบทละครทั้งเรื่องเตรียมไว้จำนวนหนึ่ง เพื่อนักแสดงบางคนต้องการอ่าน และศึกษาล่วงหน้า หรืออาจใช้บทละครเรื่องอื่นเพื่อทดสอบความสามารถพิเศษในการแสดง ความยืดหยุ่น พลัง ความไว เสียง ความคล่องตัว ควรจะเป็นบทที่ผู้แสดงจะสามารถแสดงอารมณ์ภาพในและความอ่อนไหวให้รู้ความต้องการภายในจิตใจของตัวละคร

4.2 การคัดเลือกตัวผู้แสดง วิธีการคัดเลือกมี 3 วิธีคือ

1) วิธีสัมภาษณ์ตัวต่อตัว (personal-interview method) ในบรรยากาศที่สบายๆ ไม่เครียด ผู้กำกับการแสดงโดยทั่วไป ประสบการณ์ในการแสดง และพูดถึงละครเรื่องนี้ ถ้าผู้แสดงได้อ่านมาแล้วให้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ หรือให้อ่านบทบาทของตัวละครตัวหนึ่งตัวใด และให้ผู้แสดงตีความหมาย วิธีการสัมภาษณ์ส่วนตัวนี้จะใช้ต่อเมื่อละครเรื่องนั้นมีตัวละครไม่มาก และได้ผ่านการกลั่นกรองผู้แสดงมาแล้วจนเหลือจำนวนที่คิดว่ามีคุณสมบัติเหมาะสมเพื่อมาเลือกบทบาทอีกชั้นหนึ่ง วิธีนี้ไม่เหมาะที่จะคัดเลือกคนจำนวนมากในวงการอาชีพ ผู้สมัครอาจได้รับคำแนะนำมาจากนายหน้า หรือผู้กำกับการแสดงได้ไปหาบาทมาสัมภาษณ์เพื่อจะรู้จักให้ดีขึ้น และเพื่อมอบบทบาทที่เหมาะสม

2) วิธีแสดงสด (improvisation approach) ถ้าผู้แสดงไม่เคยอ่านละครเรื่องนี้มาก่อนเลย อาจมาแสดงหรืออ่านบทที่ตนเลือกมาเองเป็นฉากสั้นๆ ผู้กำกับการแสดงอาจสมมติสถานการณ์บางอย่าง และให้ผู้แสดงสด (improvise) หรือให้อ่านบทจากละครเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วเปลี่ยนสถานการณ์ให้ผู้แสดงลองแสดงปฏิกิริยาออกมาสดๆ วิธีการนี้ ผู้กำกับการแสดงจะสามารถเห็นความว่องไวในปฏิกิริยา ความคล่องตัว ไหวพริบ และความสามารถในการแสดงออกได้ชัดเจน แต่อาจไม่เหมาะกับผู้สมัครที่ไม่เคยมีประสบการณ์มาก และเก็บกดเกินไป

3) วิธีคัดเลือกแบบเปิด (open audition หรือ general try-out) ผู้กำกับการแสดงอาจให้ทุกคนผลัดกันอ่านบทจากละครทั้งเรื่อง และพูดคุยเกี่ยวกับละครเรื่องนั้น ในด้านโครงเรื่อง (plot) และแนวคิดหลัก (theme) ตัวละคร แนวการจัดแสดงอย่างคร่าวๆ ถ้าเป็นละครเพลงอาจให้ร้องเพลงบางเพลง เพื่อเป็นการคลายเครียด และให้มีความคึกคัก เกิดอารมณ์ร่วม หรืออาจมีการบริหารร่างกายและเสียงก่อนอ่านบท เพื่อให้ผ่อนคลาย ไม่ขยับแข้งแล้วจึงให้แต่ละคนหรือทีละสองคน อ่านบทจากฉากที่ได้คัดเลือกไว้แล้ว อาจอ่านสลับกันเพื่อเปรียบเทียบ ในขณะที่ผู้แสดงอ่านบท ผู้กำกับการแสดงจะพิจารณาความสามารถในการแสดง คุณภาพ เสียง อารมณ์ รูปร่าง ลักษณะเมื่อยืนเทียบเคียงกันว่า เข้าคู่กันได้เหมาะสมหรือไม่ สีสันไปด้วยกันได้ดีเพียงไร จังหวะจะโคนในการพูดและแสดง ลีลาท่าทาง ถ้าเป็นละครเพลงหรือเต้นนาฏศิลป์ประกอบ ก็ให้ผู้แสดงขับร้องเพลง

ที่ตนเลือกมา หรือเพลงในเรื่อง และต้นนางุศิลป์ ลีลา ท่าทาง ที่ได้ฝึกซ้อมมาแล้วหรือเคยหัดมา เช่น นางุศิลป์ไทย สากล ตลอดจนการบรรเลงดนตรี

4.3 การกำหนดตัวผู้แสดงสำหรับบทบาทต่างๆ (casting) ก่อนที่จะตัดสินใจครั้งสุดท้ายว่าจะคัดเลือกผู้ใดออก และรับผู้ใด อาจจะเรียกผู้สมัครมาอีกครั้งหนึ่งเพื่อเปรียบเทียบให้แน่ใจ ในการคัดเลือกครั้งสุดท้ายนี้ ผู้กำกับการแสดงจะต้องจำสิ่งที่ต้องการในตัวละครแต่ละตัวอย่างชัดเจน และต้องพิจารณาคุณสมบัติของนักแสดงในข้อต่อไปนี้ คือ

- 1) รูปร่างลักษณะโดยทั่วไป และลักษณะพิเศษ (ถ้ามี)
- 2) วัย
- 3) เพศ
- 4) คุณภาพของเสียงและการพูด (diction)
- 5) ลักษณะการเคลื่อนไหว (sense of movement) และจังหวะ (rhythm)
- 6) การพัฒนาของความรู้สึกและอารมณ์

ภาพถ่าย ประวัติ ประสบการณ์และบันทึกของผู้กำกับการแสดง ระหว่างการทดสอบ จะมีประโยชน์ในการพิจารณาขั้นสุดท้ายนี้ นอกจากนั้นแล้วการพิจารณาความเหมาะสมกับบทบาทตัวละคร ผู้กำกับการแสดงควรพิจารณาเพิ่มเติมในข้อต่อไปนี้

(1) พื้นฐานและความเข้าใจเกี่ยวกับละคร (sense of theatre and background) ผู้กำกับการแสดง อาจมีวิธีทดลองความเข้าใจและความไวต่อความรู้สึกเกี่ยวกับละครของผู้แสดง เช่น ผู้แสดงสามารถเข้าใจได้รวดเร็ว และแสดงออกได้ตรงความต้องการหรือไม่เพียงไร

(2) จินตนาการ และความละเอียดอ่อนของความรู้สึก (imagination and sensitivity) ผู้กำกับการแสดงจะเห็นได้จากที่ผู้แสดงอ่านบทและเข้าใจวิธีเคลื่อนไหวตัว (sense of movement) อย่างมีจังหวะโคน ผู้กำกับการแสดงอาจจะให้ผู้แสดงทดลองแสดงท่าใบ้ ลีลาหรือสมมุติสถานการณ์ 2-3 อย่าง เพื่อทดสอบความสามารถต่างๆของผู้แสดง

(3) แรงดึงดูดใจผู้ชมและพลังในการส่งเสียงและความรู้สึกออกมาสู่ผู้ชม (audience appeal and power of projection) ผู้กำกับการแสดงจะนั่งอยู่ในโรงละคร สมมุติตนเองเป็นผู้ชม และพิจารณาจากระยะไกลว่าผู้แสดงมีภาพลักษณ์ คุณสมบัติ เสียง เสน่ห์ดึงดูด ความประทับใจประทับใจต่อผู้ชมมากน้อยเพียงใด

(4) ประสบการณ์ของนักแสดง ถ้าผู้กำกับการแสดงเคยเห็นนักแสดงในบทบาทอื่น ให้จินตนาการว่าเขาเหมาะสมกับบทบาทใดในเรื่องนี้ นักแสดงบางคนมีภาพลักษณ์ดีแต่ขาดประสบการณ์ ผู้กำกับอาจทำงานได้ง่ายกว่าถ้าผู้แสดงนั้นมีประสบการณ์และเทคนิคดี

(5) สีสันของบุคลิกส่วนตัว (personal tonality) หมายถึง คุณลักษณะที่ฉายออกมาจากบุคลิกส่วนตัวของนักแสดง เช่น ความสุภาพเรียบร้อย ก้าวร้าว ความแข็งแกร่ง หรือ

มีทัศนคติทางลบมากกว่าทางบวก เป็นต้น ผู้แสดงมีความคล่องตัว สามารถปรับเปลี่ยนบุคลิกได้ตามตัวละครอย่างน้อยเพียงใด

(6) ความสามารถที่จะแสดงละครในรูปแบบ ประเภท หรือแนวของละครที่ผู้กำกับการแสดงต้องการ หากละครเรื่องที่จะมาแสดงมีรูปแบบ และแนวที่ชัดเจน เช่น เป็นละครแนวสุข (comedy) หรือแนวโศก (tragedy) ละครเพลง หรือแอ็บเลิร์ด ผู้แสดงนั้นมีความสามารถและทักษะเหมาะสมกับละครนั้นหรือไม่ เพียงใด

4.4 การคัดเลือกตัวสำหรับทั้งคณะผู้แสดง ในการคัดเลือกตัวนั้น ผู้กำกับการแสดงจะต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครทั้งนั้นเรื่องด้วย ensemble ควรนำภาพถ่ายของนักแสดงที่หมายตาไว้แล้วมาวางเทียบเคียงกันในแต่ละฉากเพื่อดูทั้งกลุ่มว่าเมื่อออกมาแสดงพร้อมกันในแต่ละฉาก จะประสานหรือขัดแย้งกันได้ดีเพียงไร โดยพิจารณาภาพลักษณ์สมบัติทางเสียง สีลา ท่าทาง พร้อมกันทุกคน ว่าจะปรากฏ เป็นภาพบนเวทีอย่างไร นักแสดงที่ดีจะต้องสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นหมู่คณะ นักแสดงอาชีพบางคนอาจมีความเป็นตัวของตัวเองมากจนทำงานร่วมกับผู้อื่นไม่ได้ ชอบแยกตัว ไม่สัมพันธ์กับผู้อื่น มักจะทำให้เกิดปัญหาทางมนุษยสัมพันธ์ภายหลัง ซึ่งจะเป็นอุปสรรคต่อการแสดง

จากการศึกษาผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบของศาสตร์การแสดงละครเวที คือ โครงเรื่อง ตัวละคร ความคิด การใช้ภาษา เพลง และภาพ รวมถึงศิลปะการแสดงภาพให้ปรากฏบนเวที นาฏศิลป์ ลักษณะและสถานที่แสดง การคัดเลือกและกำหนดตัวผู้แสดง มาเป็นข้อมูลในการศึกษาและวิเคราะห์ กำหนดประเด็นสำคัญในการสร้างนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวที อีกทั้งยังส่งผลต่อการศึกษาและวิเคราะห์ในส่วนของศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทยในหัวข้อต่อไป

2.2.2 ศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย

ทฤษฎีทางด้านศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทยของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีบทบาทในการพัฒนางานนาฏศิลป์ไทย คือ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ราชบัณฑิต ผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ประกอบทั้งหมด ได้แก่ เพลง ตัวละคร บทละคร เครื่องแต่งกาย และนาฏยประดิษฐ์ เพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ในส่วนของหลักการทางด้านของศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย โดยจะกล่าวถึงประเด็นรายละเอียดได้ดังนี้

1. เพลง

เพลงเป็นเสียงดนตรีที่เรียบเรียงขึ้นคล้ายการเรียงความด้วยภาษา เพลงจึงมีการเริ่มต้น และมีการบรรเลงอย่างต่อเนื่องไปจนจบลงในช่วงเวลาหนึ่ง เพื่อแสดงความคิดและอารมณ์ด้วยทำนอง จังหวะและองค์ประกอบอื่นๆทางดนตรี เพลงเป็นส่วนสำคัญในการแสดงนาฏศิลป์

จนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เช่น การพ็อนรำ เพราะคนดูต้องการพ็อนรำด้วยสายตาและฟังเพลงด้วยหู จึงจะได้รรถรสสมบูรณ์

1.1 ประเภทของเพลง แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ เพลงขับร้องและเพลงบรรเลง

1) เพลงขับร้อง หมายถึง เพลงที่มีเนื้อร้องเป็นตัวกำหนดเนื้อหาและอารมณ์เพลง โดยกำหนดการเปล่งคำร้องให้เป็นไปตามทำนองและอารมณ์ เพลงขับร้องอาจเป็นการขับร้องของตัวเอก ของตัวประกอบ หรือของนักร้องเดี่ยวหรือหมู่ ซึ่งการขับร้องนี้อาจเป็นคำพูดของตัวละคร หรือการบรรยายความรู้สึกต่างๆ บรรยายสถานที่ บรรยายอากาศ หรือกิจกรรมสำคัญๆ ในขณะนั้น การแสดงของผู้แสดงในเพลงขับร้องจึงดำเนินไปตามคำร้องและความหมายของเนื้อร้องให้มากที่สุด ในการพ็อนรำของไทย อินเดีย และจีน มีจารีตการใช้ภาษามือเพื่อรำตามบท หรือรำตีบทไปตามคำร้อง เพลงขับร้องจึงเป็นส่วนสำคัญในการแสดงนาฏยศิลป์

2) เพลงบรรเลง หมายถึง เพลงที่มีเสียงดนตรีเป็นตัวกำหนดเนื้อหาและอารมณ์ของเพลง โดยเรียบเรียงเสียงดนตรีเป็นท่วงทำนอง แล้วเลือกเครื่องดนตรี ดีด สี ตี เป่า มาบรรเลงให้เหมาะสม และสื่อความหมายได้ดังประสงค์ เพลงบรรเลงนิยมใช้ในการแสดงที่ต้องการอวดพ็อนรำ และใช้เป็นเพลงประกอบการแสดง เพื่อเร่งเร้าหรือเสริมสร้างอารมณ์ของการแสดง ในขณะนั้นให้สมบูรณ์ เพลงบรรเลงสำหรับการพ็อนรำไม่มีคำร้องบังคับ นาฏยศิลป์ หรือ นักนาฏยประดิษฐ์จึงสามารถใช้ความคิดประดิษฐ์การพ็อนรำได้ ในขอบเขตที่กว้างขวางกว่าการขับร้อง

1.2 โครงสร้างของเพลง เพลงทุกเพลงมีโครงสร้าง และเพลงแต่ละเพลงมีโครงสร้างที่แตกต่างกัน เช่น เพลงพื้นบ้าน มักเป็นเพลงที่มีทำนองเดียว บรรเลงซ้ำหลายๆ เที่ยว แล้วมีท่อนลงเพื่อจบการร้องเพลง เพลงบางชนิดมีทำนองท่อนหลักแล้วมีสร้อยเพลงบรรเลงแทรกเป็นระยะๆ แล้วจบด้วยท่อนสร้อยเพลง เพลงบางชนิดมีท่อนแรก ท่อนสอง ท่อนแยก และท่อนจบ เป็นต้น

โครงสร้างเหล่านี้มีผลโดยตรงต่อการจัดโครงสร้างของการพ็อนรำออกเป็นท่อนๆ เช่นกัน การนำเพลงมาใช้เพื่อนาฏยศิลป์ต้องพิจารณาเรื่องโครงสร้างของเพลงให้ถ่องแท้ เพื่อให้การแสดงนาฏยศิลป์สัมพันธ์กับเพลงในแต่ละท่อนได้อย่างชัดเจนและเหมาะสม

1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์และกิริยาของนาฏยศิลป์กับดนตรี
อารมณ์และกิริยาของนาฏยศิลป์ย่อมสัมพันธ์กับดนตรีโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพ็อนรำ เมื่อตัวละคร หรือนาฏยศิลป์อยู่ในอารมณ์ใด ดนตรีที่จะนำมาใช้ก็ต้องคัดเลือกมาให้เหมาะสม ทั้งท่วงทำนอง เสียง จังหวะ และการบรรเลง ในที่นี้จะนำ รส ทั้ง 9 ประการ ในนาฏยศาสตร์ ของภรตมุณีมาเป็นหัวข้อเพื่อพิจารณาถึงดนตรีที่จะนำประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมที่สุด

1.4 การสร้างสรรค์เพลงสำหรับนาฏศิลป์ เพลงสำหรับนาฏศิลป์อาจสร้างสรรค์ได้ 2 วิธี คือ 1.การใช้เพลงเก่า และ 2.การแต่งเพลงใหม่

1) การใช้เพลงเก่า คือการนำเพลงเก่ามาสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ วิธีนี้เป็นที่นิยมทั่วไปเพราะสะดวกในการคิดงานขึ้นโดยสังเขป แล้วหาเพลงที่เหมาะสมกับความคิดเห็นของตนมาใช้ ซึ่งอาจจะนำมาบางส่วนหรือทั้งเพลง หรือนำหลายส่วนจากหลายเพลงมาต่อกัน หรือนำหลายๆ เพลงมาต่อเข้าด้วยกัน เพื่อตอบสนองจินตนาการของตนได้อย่างใกล้เคียง แต่ไม่สามารถสร้างสรรค์งานของตนตามท่วงทำนองได้ เนื่องจากถูกตีกรอบด้วยเพลงเก่าเหล่านั้น

2) การแต่งเพลงใหม่ คือการแต่งเพลงขึ้นใหม่เพื่องานนาฏศิลป์ โดยเฉพาะ ซึ่งเป็นวิธีที่ค่อนข้างยากเพราะต้องอาศัยความร่วมมือของนักประพันธ์เพลงหรือนักดนตรี โดยกำหนดปรัชญา สาระ รูปแบบ จุดเด่น ฯลฯ ให้นักดนตรีทราบและเข้าใจอย่างถ่องแท้ และบางครั้งนักดนตรีก็มีสิทธิ์ออกความเห็นในข้อกำหนดดังกล่าวด้วย วิธีนี้จะประสบความสำเร็จหากทั้งสองฝ่ายมีความรู้ในศิลปะของกันและกันอยู่พอสมควร ทั้งนี้เพราะศิลปะทั้งสองสาขาเป็นเรื่องของการเคลื่อนไหวของเสียงและของภาพ ในงานนาฏศิลป์ผู้สร้างงานและนักดนตรีจะต้องอธิบายหรือทำความเข้าใจเพื่อให้ได้ดนตรีตามที่ต้องการใน 6 ประเด็นหลัก คือ

(1) ทำนองหลัก (Theme) คือ ความคิดหลักของเพลงที่ถ่ายทอดออกมาเป็นเสียงหรือโน้ตดนตรีอย่างมีคุณลักษณะเฉพาะของเพลง ทำให้คนฟังจำได้และจำแนกได้ว่าเพลงนั้นมีท่วงทำนองอย่างไร เมื่อดนตรีมีทำนองหลักที่โดดเด่นท่าทางของนาฏศิลป์ก็ต้องมีลักษณะเฉพาะจึงจะทำให้งานสร้างสรรค์นั้นโดดเด่นได้

(2) เอกภาพของเพลง (Unity) คือ เกิดจากการขับร้องหรือการบรรเลงที่ผสมกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียว โดยมีทำนองหลักเป็นแกนและบรรเลงให้ได้ยินตลอดเวลา เพลงที่มีเอกภาพย่อมทำให้นาฏศิลป์จับใจความรูปลักษณะและอารมณ์ของเพลงได้ชัดเจนแล้วถ่ายทอดเป็นนาฏศิลป์ได้เช่นกัน

(3) การแปรทำนอง (Variation) คือ การบรรเลงทำนองหลักให้เกิดความหลากหลายด้วยการปรับเปลี่ยนหรือการแต่งเติม ทำให้เกิดความแปลกใหม่ในรายละเอียดของท่วงทำนอง จังหวะและระดับเสียง ความหลากหลายของทำนองจะช่วยให้เกิดความคิด ประดิษฐ์ การฟ้อนรำในแต่ละช่วงเพลงที่เปลี่ยนไป โดยแต่งเติมเสริมท่าและกระบวนรำให้แตกต่างออกไปบ้างให้เกิดสีสันและรสชาติที่หลากหลาย ชวนดู เพราะไม่ซ้ำหรือจำเจในทุกๆ ช่วง

(4) ความกลมกลืน (Harmony) คือ ความกลมกลืนในภาพรวมเพลงทั้งหมด ตั้งแต่ความกลมกลืนของความคิด วงดนตรี รูปแบบการบรรเลง เพลงใดมีความกลมกลืนย่อมทำให้ทำนองโดดเด่น น่าสนใจเป็นที่ประทับใจแก่คนฟัง เมื่อนำมาใช้ก็จะทำให้การแสดงชุดนั้นๆ วิจิตรตระการตาไปด้วย

(5) ความขัดแย้ง (Contrast) คือ ความขัดแย้งกันหรือแตกต่างกัน เช่น การเปลี่ยนทำนองหลักในเพลงเดียวกัน เพื่อให้เกิดความหลากหลายในรสชาติ แต่ไม่ถึงกับทำลายความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของเพลงๆ นั้น เพราะมีองค์ประกอบที่แตกต่างกันหลากหลายเกินไป ทำให้ความคิดแตกกระจาย การนำเสนอก็สับสนเป็นไปในคนละทิศทาง ภาพของการฟ้อนรำบนเวทีก็ไม่อาจสื่อความคิดและอารมณ์ตลอดจนสุนทรียรสได้

(6) ความยาว (Length) คือ ความยาวของเพลงมีส่วนในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหาของการแสดง เพราะเกิดขึ้นในห้วงเวลาหนึ่งเช่นเดียวกับดนตรี ดังนั้น การกำหนดว่าฟ้อนรำจะมีความยาวเท่าใดก็ขึ้นอยู่กับความยาวของเพลง แต่มีข้อพิจารณาว่า การที่มีเวลานานหรือเพลงยาว ย่อมเปิดโอกาสให้แสดงเนื้อหาและรูปแบบได้มาก แต่หากเวลามากเกินไปก็จะยืดเยื้อ ด้วยเหตุผลที่ต้องชะลอหรือต้องหาปัจจัยต่างๆ มาบรรจุให้มากพอส่วนเกินและส่วนซ้ำที่นำมาบรรจุไว้ทำให้ความคิดหลักที่ต้องการสื่อสั้นๆ ชั่วเขวหรือไม่ให้อารมณ์ ทำให้เกิดความน่าเบื่อหน่ายขึ้นได้

2. ตัวละคร

เป็นหัวใจของบทละคร เพราะเป็นบุคคลที่อยู่ในเรื่อง และมีบทบาททำให้เรื่องดำเนินไปด้วยชีวิตจิตใจ ความคิดของตัวละครส่งผ่านกริยาวาจาที่กระทำโดยผู้แสดงที่สวมบทตัวละคร ประเภทของตัวละคร ตัวละครมีการแบ่งหลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับบัญญัตินิยมของละครแต่ละประเภท โดยปกติปกติจะแบ่งตัวละครออกเป็นสองประเภท คือ ตัวละครแบบมิติเดียวและตัวละครแบบสามมิติ

1) ตัวละครแบบมิติเดียว คือ ตัวละครที่ยืนบทบาทของตนตั้งแต่ต้นจนจบละครเรื่องนั้นไม่เปลี่ยนแปลง ไม่ว่าเหตุการณ์ในท้องเรื่องจะเปลี่ยนไปอย่างไร ตัวละครแบบมิติเดียวนิยมแบ่งออกเป็นพระเอก นางเอก ตัวโกง ตัวอิจฉา ตัวตลก ตัวโกงก็โกงตลอด ตัวอิจฉาก็อิจฉาตลอด ตัวตลกก็ตลกตลอดทั้งเรื่อง

2) ตัวละครแบบสามมิติ คือ ตัวละครที่มีหลายบทบาท มีลักษณะดีเลวปะปนกันอยู่ในตัว และมีการพัฒนาบุคลิกของตนไปตามสถานการณ์ที่ทำให้ตนเรียนรู้และมีประสบการณ์มากขึ้น ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง

นอกจากนี้ ตัวละครยังแบ่งตามหน้าที่หรือความสำคัญของบทบาทได้เป็น 3 ประเภท คือ ตัวเอก ตัวประกอบ ตัวเบ็ดเตล็ด

(1) ตัวเอก คือ ตัวละครที่เป็นตัวหลักในการดำเนินเรื่อง ตัวเอกอาจแยกได้เป็น 2 ชนิดคือ ตัวเอก และตัวพระเอก หรือนางเอก โดยปกติพระเอกและนางเอกเป็นตัวดำเนินเรื่องหลัก แต่ในบางกรณีเนื้อเรื่องเน้นที่ตัวเอกใดตัวเอกหนึ่ง ส่วนพระเอกและนางเอกเป็นเพียงแค่คู่พระคู่นางที่ช่วยให้เรื่องมีสีสัน ตัวละครที่เป็นตัวเอก แต่มิใช่พระเอก เช่น คิงเลียร์ ของวิลเลียม

เช็คสปียร์ สมภารกร่าง กับแก้วน แก่นกำจร เป็นตัวเอกสองตัวคู่กัน ในบทละครเรื่องไฟแดง ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมท โดยมีพระเอก นางเอก แยกไปต่างกัน

(2) ตัวประกอบ คือ ตัวละครที่ทำหน้าที่ประกอบหรือสนับสนุน ตัวเอก หรือทำให้เกิดเหตุการณ์ในท้องเรื่องเข้มข้น สลับซับซ้อน ชวนติดตาม หรือทำหน้าที่รับฟัง หรือ สะท้อนความคิดและความรู้สึกของตัวเอก แสดงผลดีผลร้ายของสถานการณ์ให้เป็นประจักษ์ตัวประกอบที่เด่น เช่น พ่อ แม่ เพื่อน พระเอก เพื่อนนางเอกและตัวตลกตามพระ

(3) ตัวเบ็ดเตล็ด คือ ตัวละครที่ทำหน้าที่เป็นตัวผ่าน เช่น พลทหาร ตัวละครเดินไปมาในฉากให้ดูสับสน ตัวเฉลยสิ่งที่ถูกกวาดต้อนมา ตัวเบ็ดเตล็ดมีความสำคัญมากในบางฉากให้เกิดความสมจริง

3. บทละคร

3.1 การประพันธ์บท การประพันธ์บทนาฏยวรรณกรรมในที่นี้จะกล่าวถึง บทที่มีโครงสร้างชัดเจนสามารถวิเคราะห์ให้เห็นหลักการในการแต่งบทหรือเขียนบทได้ คือ

1. การประพันธ์บทประพันธ์พระบามะและ
2. การประพันธ์บทละคร

1) การประพันธ์พระบามะ การประพันธ์พระบามีวัตถุประสงค์หลายประการและแต่กรณี จึงมีเนื้อหาหลากหลาย วัตถุประสงค์หลักๆ ในการแต่งพระบามะ 3 ประการคือ

1. บทสรรเสริญหรืออวยพร
2. บทแสดงวิกรกรรมหรือปลุกใจ
3. บทชมธรรมชาติ อาคาร สถานที่ เครื่องแต่งกาย ซึ่งการประพันธ์พระบามะมีสิ่งที่ควรพิจารณาดังนี้

(1) พระบามะ ควรมีเนื้อหาที่เป็นวัตถุประสงค์หนึ่ง ในสามข้อดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้บรรลุผลของการแสดง มีจุดมุ่งหมายชัดเจนไม่เกิดการสับสนแก่คนดู

(2) พระบามะ ควรยาวพอเหมาะ มิฉะนั้นใจความอาจจะซ้ำ การแสดงระบ้ายาวเกินไป จะทำให้ความสนใจของคนดูหรือสมาธิของคนดูลดลง โดยปกติสมาธิของคนดูและคนฟังจะมุ่งไปยังสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างแน่วแน่ได้ในเวลาประมาณ 15 - 20 นาที

(3) พระบามะ ควรใช้ภาษาที่สละสลวย เพื่อความงดงามของวรรณศิลป์ แต่ไม่ควรใช้ศัพท์ที่ยากเกินกว่าที่คนดูทั่วไปจะเข้าใจ และเกิดความชื่นชอบได้ในทันที นอกจากนี้ไม่ควรเรียงคำที่มีความหมายใกล้เคียงไว้ติดกัน เพราะการออกทำร่าตามคำและตามความเหล่านั้นหลีกเลี่ยงทำร่าซ้ำๆ ได้ยากเพราะการซ้ำซ้ำมากเกินไปทำให้หน้าเบื่อ

(4) พระบามะ บางบทเป็นส่วนหนึ่งของบทละคร เจตนาอย่างหนึ่งในการมีพระบามะในละครก็เพื่อเพิ่มความหรูหราแก่ละคร ดังนั้น ใจความของพระบามะจึงต้องสอดคล้องกับสาระของบทละครในช่วงนั้น มิฉะนั้นการดำเนินเรื่องในละครจะสะดุดไม่ราบรื่นเท่าที่ควร

(5) บทระบำ โดยปกติแบ่งโครงสร้างตามเพลงระบำ คือ 1. เพลงสองชั้นสำหรับตัวระบำเข้ามาในเวที 2. เพลงสองชั้นมีบทขับร้อง 3. เพลงชั้นเดียวมีบท บทร้องต่อเนื่องมาจากเพลงสองชั้น 4. เพลงชั้นเดียวสำหรับตัวระบำออกกลดลาย หรือแปรแถว และ 5. เพลงรัวให้ตัวละครร่าออกจากเวที

2) การประพันธ์บทละคร การประพันธ์บทละคร มีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอด้านเนื้อหาที่แตกต่างกันจึงอาจแบ่งบทละครออกตามลักษณะเนื้อหาได้ 4 ประเภทคือ

(1) บทละครแนวประวัติศาสตร์ หมายถึง บทละครที่แสดงเรื่องราวในอดีต เช่นประวัติบุคคล ประวัติเหตุการณ์ ตำนาน และพงศาวดาร บทละครประเภทนี้มักมีตัวเอกเป็นวีรบุรุษหรือวีรสตรี และมักมีเหตุการณ์ในท้องเรื่องเป็นวีรกรรมในการต่อสู้เพื่อปกป้องบ้านเมือง การดำเนินเรื่องจึงมักเกี่ยวกับการรบพุ่งมากกว่าการชิงรักหักสวาท บทละครประเภทนี้มักมีตัวละครซึ่งเคยหรือเชื่อว่าเคยมีชีวิตอยู่ในประวัติศาสตร์ ตัวละครนี้เป็นตัวแทนของผู้ที่ยึดมั่นในอุดมการณ์บางอย่างเพื่อมีส่วนร่วม เช่น ความเสียสละหรือความกตัญญูเพื่อเป็นตัวอย่างให้แก่อนุชนรุ่นหลังได้เจริญรอยตาม

(2) บทละครปรัชญาชีวิต หมายถึง บทละครที่แสดงเรื่องราวในอดีตหรือปัจจุบันที่เน้นความคิดของมนุษย์ในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง โดยอาศัยการตัดสินใจ ลงมือกระทำ หรือไม่กระทำการใด ๆ บนพื้นฐานของปรัชญาทางศาสนา ลัทธิ ความเชื่อ หรือของชีวิต หรือเสี้ยวหนึ่งของชีวิตตัวละคร เพื่อเป็นสถานการณ์จำลองให้คนดูมีประสบการณ์จำลองแล้วนำไปเป็นอุทาหรณ์ของตนต่อไป

(3) บทละครแนวชี้นำหรือสะท้อนสังคม หมายถึง บทละครที่แสดงเรื่องราวอันเป็นปัญหาสังคมซึ่งมีผลกระทบรุนแรงต่อบุคคลหรือชุมชนปัญหาสังคมที่สำคัญมักเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและการเมืองเชื่อมต่องันอย่างสลับซับซ้อน เช่น ปัญหาความยากจน โสเภณี เด็ก ยาเสพติด มลพิษ ฉ้อราษฎร์บังหลวง เป็นต้น บทละครเหล่านี้มักไม่มีคำตอบ

(4) บทละครแนวจินตนาการ หมายถึง บทละครที่แสดงจินตนาการอันสร้างสรรค์ในเชิงศิลปะของมนุษยชาติ ตัวละคร เหตุการณ์ สถานที่ ล้วนเป็นจินตนาการของกวีที่มุ่งแสดงพลังแห่งจินตนาการอันไม่มีขีดจำกัด ในทางวรรณศิลป์ ดุริยางคศิลป์ ทัศนศิลป์ และนาฏศิลป์ ความแปลกประหลาด ความมหัศจรรย์ ความตระการตา เหล่านี้เป็นสิ่งธรรมดาและยอมรับได้ ในบทละครประเภทนี้ อาทิ เทพนิยาย เรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ เรื่องวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีอนาคต ตัวอย่างเช่น บทละครเรื่องพระลอ ซึ่งเป็นนิทานพื้นบ้านต่อมาเป็นลิลิต และนำมาเป็นบทละครหลายสำนวน แต่ก็อาศัยการดำเนินเรื่องของลิลิตพระลอเป็นหลัก บทละครเรื่องพระลอนี้ มีสำนวนที่นิยมกันมากที่สุดคือ บทพระนิพนธ์ในกรมพระนราธิปประพันธ์พงษ์

3.2 โครงสร้างบทละคร การประพันธ์ต้องมีโครงสร้างกำกับให้บทอยู่ในกรอบของการดำเนินเรื่องที่เหมาะสม โครงสร้างบทละครมีลักษณะเป็นสากล คือ มีการดำเนินเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ โดยแบ่งออกเป็น 7 ส่วนสำคัญ ดังนี้

1) การเริ่มเรื่อง หมายถึง การดำเนินเรื่องในตอนต้นให้คนดูเข้าใจ ความเป็นมาแต่เดิมของเรื่องที่จะแสดงต่อไป รวมถึงการแนะนำภูมิธรรมของตัวละครสำคัญบางตัว เช่น พันเพเดิม นิสัยใจคอ รสนิยม เป็นต้น นอกจากนี้การเริ่มเรื่องบางครั้งแทนที่จะเป็นการอธิบายไขความกระจ่างให้คนดูติดตามเรื่องได้ชัดเจน กลับเป็นไปทางตรงข้าม คือ การเก็บงำความจริงบางอย่างไว้แล้วเริ่มเรื่องให้คนดูงงใจ หรือตกใจ เพื่อเร้าอารมณ์ให้คนดูติดตามชมอย่างใกล้ชิด

2) การเกิดความขัดแย้ง หมายถึง หัวใจอย่างหนึ่งของการแสดงละคร การแสดงปัญหาหรือความขัดแย้ง และการแก้ไขปัญหา การทำให้ความขัดแย้งหมดไป โดยปกติความขัดแย้งเกิดจากบุคคลสองฝ่าย มีความประสงค์ครอบครองสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้เป็นของตน อาจเป็นคนรักประชาชน คน ทรัพย์สิน อำนาจ หรือหลายอย่างปะปนกัน เพื่อให้คนดูเข้าใจง่ายจึงแบ่งเป็น 2 ฝ่ายร้ายและดี แต่ในบางเรื่องก็ไม่ได้แบ่งชัดเจน ต่างฝ่ายต่างมีข้อเสียข้อดีปะปนกันไป ไม่ได้แตกต่างราวขาวกับดำ ในช่วงนี้เองที่ความขัดแย้งทั้งสองฝ่ายปะทุขึ้นอย่างชัดเจน

3) การพัฒนาเรื่องซับซ้อน หมายถึง ช่วงของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้พัฒนาไปในทิศทางที่รุนแรง ลึกกลับ สลับซับซ้อนซ่อนเงื่อน ตัวละครสองฝ่ายที่ต้องการช่วงชิงผลประโยชน์หรือสิ่งที่ตนปรารถนาต่างดำเนินอุบายช่วงชิงกันรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ มีตัวละครที่เป็นพวกของทั้งสองฝ่ายเข้ามารวมนวมมากขึ้น การดำเนินเรื่องในช่วงนี้จะเข้มข้นเกลียวจนถึงจุดหักเหของเรื่อง โดยที่ฝ่ายหนึ่งมีสถานภาพเหนือกว่า

4) การหักเหของเรื่อง หมายถึง ช่วงที่มีเหตุปัจจัยต่างๆ ทำให้เรื่องพลิกผัน มีข้อมูลใหม่ พยานหลักฐานใหม่เกิดขึ้นและเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้สถานการณ์ของฝ่ายที่เสียเปรียบหรือเป็นรองเริ่มเห็นช่องทางที่จะเอาชนะคู่ต่อสู้ของตนได้ การหักเหนี้มักเกิดขึ้นเมื่อความลับบางอย่างเริ่มเปิดเผย ความทรงจำ วัตถุประสงค์ของ ผู้คนในอดีตกลับคืนมา หรือมีสิ่งบ่งชี้บางอย่างไปในทิศทางตรงกันข้าม

5) การคลี่คลายเรื่อง หมายถึง ช่วงที่สถานการณ์ค่อยๆ คลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น ฝ่ายร้ายเริ่มจนแต้ม ความเข้าใจผิดค่อยๆ หมดไป ความช่วยเหลือใกล้จะสำเร็จ การสืบหาฆาตกรใกล้ตัวจริงเข้าไปทุกที ซึ่งมีความหมายว่าฝ่ายดี ฝ่ายธรรมะ หรือฝ่ายพระเอกใกล้บรรลุเป้าหมายของตนเข้าไปทุกขณะ อย่างไรก็ดี การคลี่คลายเรื่องมิได้หมายความว่าดำเนินเรื่องจะเชื่องช้าหรือผ่อนคลาย แต่กลับกระชับและเคร่งเครียดมากขึ้น เพราะใกล้ถึงจุดวิกฤต

6) วิกฤตการณ์ หรือ ไคลแมกซ์ หมายถึง ช่วงที่ทั้งสองฝ่ายปะทะกันอย่างสุดกำลัง ด้วยเหตุผล ด้วยฝีมือ ด้วยกำลัง หรือด้วยเล่ห์กลต่างๆ เท่าที่แต่ละฝ่ายจะสรรหามาสู้กัน

ในกรณีที่เป็นการหนีเอาตัวรอดจากสถานการณ์อันเลวร้าย ตัวละครที่ตกอยู่ในอันตรายต้องใช้กำลังกาย กำลังปัญญา เท่าที่มีต่อสู้เพื่อให้ตนหรือคนอื่นรอดให้จงได้ หากเป็นศัตรูผู้มีฤทธิ์เดชมาก ก็จะถูกทำลายลงในช่วงนี้

7) การสรุปเรื่อง หมายถึง ช่วงสุดท้ายของละคร เมื่อวิกฤตการณ์ผ่านพ้นไป โลกและชีวิตกลับเข้าสู่ดุลยภาพอีกครั้งหนึ่ง มีความสงบ ความสันติสุข การสรุปเรื่องหรือการจบเรื่องมีกลวิธีต่างๆ กัน ขึ้นอยู่กับความประสงค์ที่จะสร้างความประทับใจแก่คนดูในช่วงสุดท้ายนี้ ทั้งในด้านเนื้อหาและการแสดง ซึ่งอาจจะเป็นการจบแบบยิ่งใหญ่ สนุกสนานตระการตา จบแบบหวานซึ่งเฉพาะพระเอกนางเอก จบแบบเศร้าสร้อย สุกเสียหรือพลัดพราก หรือจบแบบแสดงให้เห็นว่ายังมีตอนต่อไปในอนาคต

3.3 ขั้นตอนในการเขียนบทละคร บทละครประกอบด้วยรายละเอียดมากมาย ทั้งตัวละคร สถานการณ์ สถานที่ บรรยากาศ ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงติดต่อกันไปตั้งแต่ต้นจนจบ การเขียนบทละครจึงต้องมีระบบและมีการทำงานเป็นขั้นเป็นตอน จากขอบเขตที่กว้างในลักษณะการสร้างภาพรวม แล้วค่อยแยกแยะออกไปทำงานในรายละเอียดแต่ละจุด เพื่อป้องกันไม่ให้แต่ละส่วนบกพร่องขาดรายละเอียดที่สำคัญ ขาดความสัมพันธ์กับส่วนอื่นของละครนั้น การเขียนบทละครมี 5 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

1) การกำหนดปรัชญาและรูปแบบ คือ การเขียนบทละครต้องกำหนดเนื้อหาสาระสำคัญให้ละครเรื่องนั้นสื่อสารกับคนดู ดังนั้นเนื้อหาของบทละครจึงต้องมีปรัชญา แนวคิด หรือสาระสำคัญเป็นหลัก เช่น การพลีชีพเพื่อชาย หรือการขจัดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม จากนั้นก็ควรเลือกรูปแบบของละคร เช่น ละครร่ำ ละครพูด หรือละครเพลง ให้เหมาะสมต่อไป

2) การสร้างเรื่องและตัวละคร คือ การสร้างเรื่องไม่ใช้การเขียนเรื่องราวอะไรขึ้นมาใหม่ทั้งหมด แต่ผู้เขียนบทมักศึกษาบทละคร วรรณกรรม เหตุการณ์ในอดีต หรือในชีวิตจริงๆ ของผู้เขียนมาเป็นแนวทางในการสร้างเรื่อง โดยปรับปรุงตกแต่งให้เป็นบทละคร เรื่องราวที่สร้างขึ้นเป็นบทละครนั้นย่อมมีตัวละครเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินเรื่อง ดังนั้น ผู้เขียนบทจำเป็นต้องสร้างตัวละครเช่นเดียวกับการสร้างเรื่อง ยิ่งรู้จักภูมิหลังของตัวละครมากเพียงไร ก็สร้างตัวละครให้แสดงออกได้อย่างเหมาะสมเพียงนั้น

3) การสร้างโครงเรื่อง คือ เป็นการเขียนเค้าโครงของละครให้มีการดำเนินเรื่องเป็นขั้นตอนตั้งแต่เริ่มเรื่องแล้วพัฒนาไปจนจบ โดยแบ่งออกเป็นองค์หรือฉากเรียงต่อเนื่องกันไป การสร้างโครงเรื่องละครการแบ่งฉาก มีเงื่อนไขและเทคนิคบางประการที่ต้องพิจารณา เช่น ลักษณะของเวที ความสะดวกในการจัดฉาก การหมุนเวียนตัวละครในแต่ละฉาก ทั้งนี้ เพื่อให้การแสดงละครราบรื่น

4) การกำหนดกิจกรรมในแต่ละฉาก คือ ในแต่ละตอนของการแสดงละคร นั้น ผู้เขียนบทต้องกำหนดกิจกรรมต่างๆ ที่ควรเกิดขึ้นในฉากหนึ่งๆ นั้นไว้อย่างชัดเจน โดยกำหนดว่ามีตัวละครเป็นใครบ้าง แต่ละตัวต้องทำอะไร และพูดอะไร ที่จะสื่อปรัชญาความหมายและสาระของฉากนั้นได้ดีที่สุด

5) การเขียนบทพูด บทบรรยาย และคำอธิบายบท คือ บทพูดและบทบรรยายเป็นสิ่งที่สำคัญที่ทำให้คนดูรับรู้ถึงความคิดและจิตใจของตัวละคร ตลอดจนเป็นสะพานสื่อความคิดของผู้เขียนบทอีกทอดหนึ่ง ดังนั้นการเขียนบทโดยเฉพาะบทพูดจึงต้องพิจารณาถึงภูมิหลังของตัวละครในเรื่อง เพศ วัย การศึกษา อาชีพ สังคม วัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดว่าตัวละครนั้นควรจะคิด พูด และทำอะไร อย่างไรในสถานการณ์หนึ่ง ในฉากหนึ่งของบทละครนั้น ส่วนบทบรรยายและคำอธิบายบทจะเสริมให้คนดูและผู้แสดงได้รับทราบความคิดและพฤติกรรมของตัวละครได้ชัดเจนขึ้น จึงนับว่ามีความสำคัญเช่นเดียวกับบทพูด

4. เครื่องแต่งกาย

เครื่องแต่งกายนาฏยศิลป์ หมายถึง เครื่องแต่งกายนาฏยศิลป์สวมใส่ในการแสดง เพื่อความงดงาม และเพื่อบ่งบอกบุคลิกลักษณะของตัวละคร เครื่องแต่งกายในที่นี้ประกอบด้วยศิราภรณ์ คือเครื่องประดับศีรษะ ภัสตราภรณ์ เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม และถนิมพิมพาภรณ์ คือ เครื่องประดับ รวมถึงการแต่งกาย ทำผม และเครื่องใช้ประจำตัวอีกด้วย

1. แสดงบุคลิกภาพของตัวละคร หมายถึง การที่เครื่องแต่งกายบ่งบอก นิสัยใจคอของตัวละคร ว่าเป็นคนสุขุมเยือกเย็น หรือเร่าร้อนรุนแรง เป็นคนสมถะ หรือฟุ้งเฟ้อ เป็นคนร่าเริงหรือเคร่งขรึม เป็นคนละเอียดอ่อนหรือหยาบกระด้าง ฯลฯ โดยอาศัยรูปแบบและสีสันทัน ตลอดจนวิธีนุ่งห่มของตัวละคร

2. แสดงสถานภาพของตัวละคร หมายถึง การที่เครื่องแต่งกายบ่งบอกถึง ฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจของตัวละคร ว่าเป็นหัวหน้าหรือลูกน้อง เป็นคนรวยหรือคนจน เป็นคนมีการศึกษาหรือด้อยการศึกษา โดยอาศัยรูปแบบ คุณภาพของวัสดุ เครื่องประดับหัวของตัวละคร

3. แสดงอาชีพของตัวละคร หมายถึง การที่แต่งกายบ่งบอกว่าตัวละครมีอาชีพอะไร เช่น แพทย์ พยาบาล วิศวกร สถาปนิก ทหาร ตำรวจ ช่าง ชาวนา ครู จิตรกร โดยอาศัยเครื่องแบบ เครื่องมือประจำกาย และสไตล์ในการแต่งกายของกลุ่มอาชีพนั้น

4. แสดงวัฒนธรรมของตัวละคร หมายถึง การที่เครื่องแต่งกายบ่งบอกว่า ตัวละครเป็นชนชาติใด เผ่าพันธุ์ใด มีความเชื่อและศรัทธาอะไร โดยอาศัยเครื่องแต่งกายตามจารีตนิยม ตลอดจนสัญลักษณ์แทนสิ่งที่ตัวละครนับถือ เช่น เครื่องรางหรือรอยสัก ลายผ้า และวิธีนุ่งห่ม เป็นต้น

5. แสดงยุคสมัยในท้องเรื่อง หมายถึงการที่เครื่องแต่งกายบ่งบอกถึงยุคสมัยที่ตัวละครดำรงชีวิตอยู่ เช่น ยุคกรีกโบราณ ยุคจีนสมัยราชวงศ์ถัง หรือยุคอยุธยาตอนปลาย เป็นต้น โดยอาศัยแบบแผนการแต่งกายที่เป็นธรรมเนียมปฏิบัติในสมัยนั้นเป็นเครื่องตัดสิน

6. แสดงเหตุการณ์ในท้องเรื่อง หมายถึง การที่เครื่องแต่งกายบ่งบอกถึงเหตุการณ์ในท้องเรื่องที่ตัวละครทาบพาอยู่ขณะนั้น เช่น การรบ การกีฬา การบันเทิง การประชุม การรับปริญญาบัตร การประกวดความงาม ฯลฯ โดยอาศัยรูปแบบที่เป็นมาตรฐานและนิยมสำหรับกิจกรรมในเหตุการณ์นั้นๆ

7. เป็นส่วนเสริมในการเคลื่อนไหวในทางนาฏศิลป์สมบูรณ์ขึ้น หมายถึง การที่เครื่องแต่งกายช่วยให้ผู้แสดงออกท่าทางให้สื่อความหมายของตัวละครหรือตัวละครได้ชัดเจนขึ้น เช่น การใช้เสื้อผ้ารัดรูป เพื่อช่วยความคล่องแคล่วในการเคลื่อนไหว การใช้เสื้อผ้าที่มีปีกและหางเพื่อช่วยการกริดกราย การใช้เสื้อผ้าที่ทำด้วยผ้าบางพริ้วงามช่วยทำให้การเคลื่อนไหวอ่อนโยน การใช้เสื้อผ้าทำด้วยวัสดุแข็งช่วยให้การเคลื่อนไหวดูแข็งและหนักแน่น

8. เป็นส่วนสำคัญซึ่งขาดเสียมิได้ หมายถึงการที่ผู้แสดงจำเป็นต้องใช้ส่วนใดส่วนหนึ่งของเครื่องแต่งกายในการร่ายรำ หากขาดส่วนนั้นไปการพ้อนรำนั้นๆก็จะขาดรรถรสไป เช่น แขนเสื้อที่ยาวเลยปลายแขนของผู้แสดงออกมากกว่า 2 เมตร สำหรับระบำ แขนเสื้อของจีน กำไลเท้า ทำด้วยลูกกระพรวนเพื่อให้ผู้แสดงย่าเท้าให้เกิดเสียงในการเต้นกาดักของอินเดีย หมวกที่มียอดเป็นลูกตุ้มเล็ก ๆ ต่อด้วยริบบิ้นยาวมาก ซึ่งผู้แสดงเกาหลีสวมและเหวี่ยงศีรษะให้ลูกตุ้มเหวี่ยงริบบิ้นเป็นวงเหนือศีรษะ

4.1 การออกแบบเครื่องแต่งกาย

1) หน้าที่ใช้สอย หมายถึง เครื่องแต่งกายแต่ละชุดและแต่ละชั้นมีหน้าที่ใช้สอยสำหรับการแสดง การออกแบบจึงต้องมีข้อมูลที่ชัดเจนว่า เครื่องแต่งกายชุดใดและชั้นใดจะนำไปใช้สวมใส่อย่างไร โดยตัวละครใด เพื่อวัตถุประสงค์อะไร เช่น เสื้อคลุม หมวก ร่ม หน้ากาก ผ้าพันคอ สไบ ฯลฯ ดูผิวเผินอาจไม่สำคัญ แต่ในบางกรณีเป็นสิ่งที่ตัวละครใช้ติดตัว หรือใช้ในการแสดงซึ่งจะขาดเสียมิได้ เช่น ศีรษะโขน

2) รูปแบบ หมายถึง เครื่องแต่งกายต้องได้รับการออกแบบให้สัมพันธ์กับรูปแบบหรือสไตล์ของการแสดง และฉาก เพื่อให้มีเอกภาพในการแสดงชุดนั้น การแสดงที่ใช้พลังรุนแรง รวดเร็ว มีฉากที่ใหญ่โต แข็งกระด้าง มีสีสันมืดทึบ มีสถาปัตยกรรมเป็นยุคใดยุคหนึ่ง ดังนั้นเครื่องแต่งกายก็ควรพิจารณาให้กลมกลืนกับบรรยากาศของการแสดงโดยรวม แต่ขณะเดียวกันต้องดูว่าอารมณ์ของตัวละครขณะนั้น บุคลิกของตัวละครอาจจะมีประเด็นที่ต้องออกแบบเครื่องแต่งกายให้แตกต่างออกไปก็เป็นได้

3) บุคลิกตัวละคร / ผู้แสดง หมายถึง ตัวละครแต่ละตัวจะมีลักษณะเฉพาะ ซึ่งเครื่องแต่งกายจะบ่งบอกสถานภาพต่างๆ ของตัวละคร ดังได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อเรื่องหน้าที่ของเครื่องแต่งกาย แต่ในที่นี้การออกแบบเครื่องแต่งกายจะพิจารณาบุคลิกตัวละครควบคู่กับรูปร่างหน้าตาของผู้แสดงที่มาสวมบทบาทตัวละคร ทั้งนี้เพราะผู้แสดงอาจมีส่วนที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมกับบุคลิกของตัวละคร ซึ่งทำให้ต้องมีการออกแบบเครื่องแต่งกายเพื่อแก้ไขส่วนที่ไม่เหมาะสมนั้น เช่น ผู้แสดงมีไหล่ห่อ ต้องเสริมไหล่หรือออกแบบให้เสื้อมีไหล่สูง ผู้แสดงมีคอสั้น ต้องออกแบบให้คอเสื้อลึกแคบเพื่อให้ดูลำคอระหงตามต้องการ ผู้แสดงผอมทำให้ดูอ้วนลงพุงด้วยการเสริมส่วนต่างๆ ให้หนาขึ้น ผู้แสดงที่อ้วนเกินไปต้องออกแบบให้มีแขนเสื้อปิดเนื้อที่ไหล่ใช้สีเข้ม ไม่สวมเสื้อคับตัวหรือฟุ้งจนดูอ้วนกว่าปกติ ถ้าผู้แสดงอ้วนต้องสวมเสื้อผ้าที่พองบานตามยุคสมัย ก็ต้องเน้นผ้าสีเข้มมีลายเล็ก ตัวเสื้อกับกระโปรงต่อกันที่สะโพกเล็กไม่ใช้ที่สะเอว ไม่มีระบายมาก ตัวอย่างข้อคิดคำนึงในเรื่องนี้จะช่วยให้เครื่องแต่งกายการแสดงบุคลิกตัวละครได้ดี

4) การสร้าง หมายถึง การสร้างเครื่องแต่งกายต้องคำนึงถึงสิ่งสำคัญ 2 ประการ คือ วัสดุและโครงสร้าง

(1) วัสดุ คือ เครื่องแต่งกายทำด้วยวัสดุนานาชนิด ซึ่งอาจแบ่งเป็น 2 หมวดคือ เครื่องนุ่งห่ม และหมวดเครื่องประดับ หมวดเครื่องนุ่งห่ม มักใช้ผ้า หนัวยสังเคราะห์ ฯลฯ ส่วนเครื่องประดับทั้งศีรษะและร่างกายมักใช้โลหะ หนัวย กระดาษ ฯลฯ วัสดุ สำหรับเครื่องแต่งกายไม่นิยมใช้ของจริง เช่น ทองคำ อัญมณี ผ้าทอลาคาแพงมากนอกจากเรื่องการประหยัด การชำรุด สูญหายแล้ว วัสดุเหล่านี้มักมีน้ำหนักมากทำให้เป็นอุปสรรคต่อการแสดง จึงมักใช้วัสดุเทคนิคทำเทียมขึ้นให้ดูแล้วคล้ายของจริง อนึ่ง วัสดุ บางชนิดเป็นอันตรายต่อผิวหนังและการหายใจ ต้องระมัดระวังในการเลือกใช้ให้จงดี

(2) โครงสร้าง คือ การสร้างเครื่องแต่งกายนาฏยศิลป์ให้เหมาะสมกับการใช้งาน ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 แบบ คือ แบบสำเร็จรูป แบบกึ่งสำเร็จรูป และแบบยกขึ้นสวม

- เครื่องแต่งกายแบบสำเร็จรูป หมายถึง เครื่องแต่งกายนาฏยศิลป์ที่นำชิ้นส่วนต่างๆ มาประกอบกันด้วยวิธีต่างๆ เช่น เย็บติด ทากาว ผูกติด เป็นต้นเพื่อให้เกิดเป็นชุดสำเร็จรูปที่สวมใส่ได้สะดวกรวดเร็ว เครื่องแต่งกายแบบนี้ทำให้ผู้แสดงพึ่งผู้ช่วยแต่งกายเพียงเล็กน้อยหรือสามารถสวมใส่ด้วยตนเอง เครื่องแต่งกายสำเร็จรูปมักจะเหมาะกับเครื่องแต่งกายที่มีส่วนประกอบซับซ้อน หากไม่ทำให้สำเร็จรูปอาจไม่เหมือนการแต่งจริงที่ เดียวนัก เพราะมีบางส่วนที่ต้องตัดแปรลงให้ยึดติดกัน

- เครื่องแต่งกายกึ่งสำเร็จรูป หมายถึง เครื่องแต่งกายนาฏยศิลป์ที่นำชิ้นส่วนบางชิ้นมาเย็บติดกันเป็นสวนสำเร็จรูปและมีบางส่วนเป็นแบบขึ้นส่วนแยกชุดเครื่องละครไทยซึ่งตัดเย็บเป็นชิ้นๆ นำมาเย็บเขารูปกับลำตัวนับเป็นเครื่องแต่งกายแบบกึ่งสำเร็จรูป

- เครื่องแต่งกายแบบยกขึ้นสว่น หมายถึง เครื่องแต่งกายนาฏยศิลป์ที่นำขึ้นสว่นบางชิ้นมายึดติดกันเป็นสว่นสำเร็จรูปและมีบางส่วนเป็นแบบขึ้นแยกชุดเครื่องละครไทยซึ่งตัดเย็บเป็นชิ้นๆ นำมาเย็บเข้ากับลำตัว นับเป็นเครื่องแต่งกายแบบกึ่งสำเร็จรูป

- เครื่องแต่งกายแบบแยกขึ้นสว่น หมายถึง เครื่องแต่งกายนาฏยศิลป์ที่ขึ้นสว่นแยกจากกันอย่างเด็ดขาด แล้วนำมาตกแต่งร่างกายผู้แสดงทีละชิ้นอย่างมีขั้นตอน เช่น เครื่องแต่งกายของบาทลี บางชุดจะพันผ้าถุงและผ้าห่มเป็นชิ้นๆ ศีรษะก็ประดับดอกไม้ประดับผมที่ละดอกจนเป็นกระบังหน้า

5) การถอดเปลี่ยน หมายถึง เครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงนาฏยศิลป์มักมีการถอดเปลี่ยนชุดในแต่ละฉากไปตามสถานการณ์ในท้องเรื่อง บางครั้งผู้แสดงอาจต้องแสดงระบำหลายชุดต่อเนื่องกันไป ทำให้ต้องเปลี่ยนเครื่องแต่งกายอย่างกะทันหัน นอกจากนี้ ผู้แสดงมีเจตนาอวดเครื่องแต่งกายอันงดงาม โดยไม่เกี่ยวข้องกับการดำเนินเรื่อง เช่น ลิเก ซึ่งเปลี่ยนเครื่องแต่งกายเป็นชุดต่างๆ หลากสีสันทบย้อมและทำได้รวดเร็ว ดังนั้น การออกแบบเครื่องแต่งกายจึงต้องคำนึงถึงความต้องการในการถอดเปลี่ยนให้สะดวกรวดเร็วได้ว้ย

6) การประหยัด เครื่องแต่งกายก็มีการลงทุนสูงเช่นเดียวกับฉาก จึงจำเป็นต้องรอบคอบในการออกแบบให้ประหยัด ทั้งวัสดุ แรงงาน และเวลา การประหยัดในเรื่องเครื่องแต่งกาย ได้แก่ การนำของเดิมมาปรับปรุงให้พอใช้การได้ หรือการใช้ผ้านำมาผูกพันหรือเพลาะเข้าเป็นเครื่องแต่งกายชุดหนึ่ง เมื่อเสร็จสิ้นการแสดงก็รื้อออก นำผ้าผืนเหล่านั้นไปใช้อย่างอื่นได้อีก หรือการใช้วัสดุราคาถูก และใช้กรรมวิธีในการประดิษฐ์ตกแต่งให้ดูสวยงามมีราคา การประหยัดในเรื่องเครื่องแต่งกายเป็นสิ่งจำเป็นมาก เพราะเป็นการลดต้นทุนในการจัดการแสดงได้มาก

4.2 ประเภทของเครื่องแต่งกาย

1) เครื่องแต่งกายปกติ หมายถึง เครื่องแต่งกายที่คนทั่วไปตกแต่งร่างกายเพื่อดำเนินชีวิตตามปกติของแต่ละบุคคลแล้วนำมาเป็นเครื่องแต่งกายในการแสดงนาฏยศิลป์เครื่องแต่งกายประเภทนี้มีมากมายหลายรูปแบบแต่มีเครื่องแต่งกายบางชิ้นที่ไม่ใคร่เหมาะสมกับนาฏยศิลป์ เช่น มีน้ำหนักมาก มีเครื่องประดับมากและมีความรุ่มร่ามมาก

2) เครื่องแต่งกายประยุกต์ หมายถึง เครื่องแต่งกายนาฏยศิลป์ที่เลียนแบบเครื่องแต่งกายปกติ แต่ดัดแปลงให้เหมาะกับการแสดงนาฏยศิลป์ เช่น ปรับให้กางเกงตรงโคนขาและเป้ากระชับลำตัว จะได้สะดวกในการยกขา เตะขา ฉีกขา มีฉนวนตะเข็บบริเวณนั้นจะแตกหรือฉีกให้ทะมัดทะแมงกว่าปกติอย่างการนุ่งโจงกระเบนสำหรับการรำไทยชุดต้นวรเชษฐ์จะจับกลีบและรั้งผ้าให้สูงขึ้นมาใกล้หัวเข่า ซึ่งปกติอยู่ที่ระดับประมาณครึ่งแข้ง เพื่อให้ขยับขาในการรำได้ไม่ติดขัดขาผ้งโจงส่วนสไบก็รัดอกและลำตัวแน่นจนเห็นรูปร่างมากกว่าห่มผ้าสไบหลวมให้สไบตัวตามปกติ หรือชุดลิเกทรงเครื่องเมื่อแรกคิดก็ประยุกต์มาจากชุดข้าราชการชั้นสูงในราชสำนัก รัชกาลที่ 5 นั้นเอง

3) เครื่องแต่งกายประเพณี หมายถึง เครื่องแต่งกายนาฏศิลป์ที่ได้รับการพัฒนาตามกำหนดเป็นรูปแบบตายตัว ทั้งรูปทรง สีสัณ และเครื่องประดับต่างๆ เครื่องแต่งกายประเพณีมักใช้ควบคู่กับตัวละครหรือตัวระบำในการแสดงชุดใดชุดหนึ่งโดยเฉพาะ อาทิ ชุดรัตเครื่องพระนาง ละครรำไทย ชุดจิ้งจอก ชุดกาถักกาลิอินเดีย เครื่องแต่งกายภายในกรอบ ประเพณีนี้ยังได้กำหนดรายละเอียดเฉพาะละครแต่ละละคร ว่ามีรูปแบบสีสัณและการประดับประดาอย่างไร

4) เครื่องแต่งกายสร้างสรรค์ หมายถึง เครื่องแต่งกายที่คิดประดิษฐ์ขึ้นโดยไม่ยึดหลักของเครื่องแต่งกายทั้ง 3 ประเภทดังกล่าวแต่เป็นการออกแบบเฉพาะกรณี เครื่องแต่งกายประเภทนี้จะมีผู้คิดสร้างสรรค์ประกอบกับนาฏศิลป์ชุดใหม่ๆอยู่เสมอ เพื่อให้เกิดความแปลกตาและสนองความคิดและจินตนาการที่มีอยู่อย่างไม่จำกัด

5. นาฏยประดิษฐ์ของไทย

นาฏยประดิษฐ์ของไทย มีจารีตมาช้านาน และมีลักษณะสำคัญสามประการ คือ

5.1 ท่ารำ ท่ารำของไทย แบ่งออกได้สามแบบ คือ ท่าระบำ ท่าละคร ท่าเต้น

1) ท่าระบำ เป็นการรำทำท่างาม ๆ ให้คนดูพอเป็นเค้าของความหมายตามคำร้อง ตัวอย่าง นาฏยประดิษฐ์ในลักษณะของท่าระบำที่เด่นที่สุดชุดหนึ่ง คือ ระบำดาวดึงส์ ในละครดึกดำบรรพ์ เรื่องสังข์ทอง ตอนตีกลี นักรำนาฏยประดิษฐ์ คือ หม่อมเข้ม กุญชรหม่อมในเจ้าพระชาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์

2) ท่าละคร เป็นท่ารำที่กำหนดไว้ให้แต่ละท่าให้มีความเหมาะสมเฉพาะแบ่งได้เป็นสามประเภทคือ ท่าแสดงอารมณ์ เช่น รัก โกรธ เศร้า ท่าแสดงกิริยา เช่น ทำยิงธนู ท่าเคียดคู่ท่าช่วยเหลือ และท่าแสดงปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่นลมพัด ดอกไม้บาน ท่าละคร หรือท่ารำตีบทนี้มีคุณลักษณะเป็นท่าเลียนแบบธรรมชาติ คือท่าปกติของมนุษย์ให้มีท่ามากขึ้น เช่นท่ารัก ก็เอามือทั้งสองไขว้กัน แนนบอก แต่กรายมือให้เป็นการฟ้อนรำ เป็นต้น ดังนั้น ท่าตีบทของนาฏศิลป์ไทยจึงเข้าใจได้ง่าย

3) ท่าเต้น นาฏศิลป์ไทย อาจดูเด่นในการใช้มือรำทำท่าต่าง ๆ แต่ในความเป็นจริง นาฏศิลป์ไทยมีท่าเต้นเป็นจำนวนไม่น้อย และมีวิธีการเคลื่อนไหวของ ขา และเท้า ทั้งชนิดที่ใช้ได้โดยทั่วไป หรือกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ เช่น ท่าเต้นของยักษ์ หรือลิง ท่าเต้นเหล่านี้ก็เช่นเดียวกันกับท่ารำ คือ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในนาฏยประดิษฐ์ของไทยสมัยใหม่ได้กว้าง

5.2 การแปรแถว การแปรแถวในนาฏยประดิษฐ์ของไทยค่อนข้างจำกัด เป็นการแปรแถวที่ไม่สลับซับซ้อนมากนัก อาจเป็นไปได้ว่านักรำนาฏยประดิษฐ์ไทย เน้นการประดิษฐ์ท่ารำเดี่ยวมากกว่าการแปรแถว การแปรแถวแบบหลัก ๆ ในนาฏศิลป์ของไทย เน้นการประดิษฐ์ท่ารำ

เดี่ยวนามากกว่าการแปรแถว การแปรแถวแบบหลัก ๆ ในนาฏยประดิษฐ์ของไทย ได้แก่ แถวหน้า กระดานชนวน แถวหน้ากระดานทแยงมุม แถวตอนเดียว แถวตอนคู่ แถวยืนปากผาย หรือปากผนัง วงกลมชั้นเดียว วงกลมซ้อน สำหรับการแปรขบวนในแถวนั้น ได้แก่ การเดินหน้าถอยหลัง การเดินตามกัน การเดินสวนกัน การเดินสลับกัน และการเดินเข้าออกศูนย์กลาง

5.3 การตั้งซุ่ม การตั้งซุ่มของนาฏยประดิษฐ์ของไทย นิยมจัดให้ผู้แสดงจับกลุ่มเป็นซุ่มรูปสามเหลี่ยม โดยทำให้สองข้างของแกนกลางเหมือนกันทั้งซ้ายขวา หากมีหลายกลุ่มก็จะจัดกลุ่มกลางให้ใหญ่เป็นกลุ่มหลัก และกลุ่มย่อยสองข้างมีจำนวนเท่ากันและท่าเหมือนกัน

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทยมีประเด็นที่สอดคล้องกับศาสตร์การแสดงละครเวทีที่กล่าวถึงในทิศทางเดียวกันทุกประเด็น ได้แก่ เพลง ตัวละคร บทละคร เครื่องแต่งกาย และนาฏยประดิษฐ์ มีความสำคัญในการศึกษาและวิเคราะห์ เพื่อนำมาเป็นหัวข้อของการสร้างนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทยสู่การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เช่น การกำหนดโครงสร้างของการแสดงที่สื่อให้เห็นการเทิดพระเกียรติ การเลือกเพลงที่เป็นเพลงหลักของการแสดง การสร้างตัวละครที่สอดคล้องกับเนื้อหาของการจัดงาน และประดิษฐ์ท่ารำหรือท่าเต้นประกอบการแสดง เป็นต้น

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ยุทธนา บุญอาชาทอง (2559) กล่าวสรุปถึง การเขียนบทละครเวทีสมัยใหม่มีการพัฒนารูปแบบละครและการเขียนมากขึ้น ความต่างจากยุคก่อน ยุคเริ่มแรกของไทยโดยมากเป็นการแปลหรือดัดแปลงบทละครจากต่างประเทศและมีการแสดงจากวรรณกรรมไทย แต่ในปัจจุบันได้มีการพัฒนารูปแบบการแสดงมากขึ้น มีการแสดงที่ไม่ใช่แค่ในโรงละครโรงใหญ่แต่จะมีการแสดงในโรงละครขนาดเล็กและโรงละครชุมชน ละครเวทีมีรูปแบบและพัฒนาการตามรูปแบบของละครเวทีสมัยใหม่ของตะวันตก มีวิธีการดำเนินเรื่องตามยุคสมัย ซึ่งเนื้อเรื่องมีการสะท้อนเหตุการณ์สังคมไทยของยุคสมัยที่ได้เขียนบทแบบสมบูรณ์กับแบบไม่มีบทละคร มีแต่การเขียนบันทึกโครงเรื่องขยาย บันทึกเหตุการณ์การกระทำของตัวละคร ซึ่งการเขียนบทละครเวทีจะพัฒนาต่อไปเนื่องจากรูปแบบการนำเสนอบนเวทีมีหลากหลายมากขึ้น

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547) นาฏยประดิษฐ์ หมายถึง การคิด การออกแบบ และการสร้างสรรค์แนวคิด รูปแบบกลวิธีของนาฏยศิลป์ชุดหนึ่ง ที่แสดงโดยผู้แสดงคนเดียวหรือหลายคน ทั้งนี้รวมถึงการปรับปรุงผลงานในอดีต นาฏยประดิษฐ์จึงเป็นการทำงานที่ครอบคลุมปรัชญา เนื้อหาความหมาย

ท่ารำ ท่าเต้น การแปรแถว การตั้งชุม การแสดงเดี่ยว การแสดงหมู่ การกำหนดดนตรี เพลง เครื่องแต่งกาย ฉาก และส่วนประกอบอื่นๆ ที่สำคัญ ในการทำนาฏศิลป์ชุดหนึ่งสมบูรณ์ตามที่ตั้งใจไว้

ระวีวรรณ วรรณวิไชย (2545) การสร้างสรรค์นาฏศิลป์เป็นเรื่องความอิสระของผู้สร้าง เพราะว่าแนวทางของการสร้างสรรค์นั้น นอกจากความรู้ความสามารถ แล้วก็การสั่งสมประสบการณ์ของผู้สร้างแล้ว ผู้สร้างจะต้องมีอิสระในความคิด

จากข้อมูลข้างต้นทั้งหมดที่ผู้วิจัยศึกษามาสู่กรอบแนวคิดในการนำเสนอเรื่องราวของการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยมีศาสตร์ละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย เป็นแนวทางของการสร้างรูปแบบนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ซึ่งผู้วิจัยจะขอกล่าวในบทต่อไป

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัยและสร้างสรรค์

งานวิจัยเรื่องการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเอกลักษณ์วัฒนธรรมของการแสดงมหรสพในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาเอกสาร งานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ที่จัดขึ้นในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ตั้งแต่ครั้งแรกจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2522 - 2562) ทั้งนี้เพื่อเป็นนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย สู่การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งผู้วิจัยจะนำแนวคิดและทฤษฎีที่กล่าวไว้ในบทที่ 2 มาเป็นเกณฑ์ในการดำเนินงานวิจัยและสร้างสรรค์ ดังนี้

3.1 การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากงานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ บทความ เอกสารทางวิชาการ รวมถึงสื่อประเภทย่อยอิเล็กทรอนิกส์จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ตลอดจนข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในการอ้างอิง และการเชิญผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมวิพากษ์ผลงานโดยแยกออกเป็นหัวข้อ ดังนี้

3.1 ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย หนังสือ บทความ เอกสารทางวิชาการต่าง ๆ รวมถึงสื่อประเภทย่อยอิเล็กทรอนิกส์จากแหล่ง ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งค้นคว้าดังต่อไปนี้

- หอสมุดแห่งชาติ
- หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
- ห้องสมุดวิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี
- ศูนย์รักษาศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

3.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ปรึกษาผู้วิจัย ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ ด้านดุริยางคศิลป์ และด้านประวัติศาสตร์ ดังนี้

3.2.1 ที่ปรึกษาผู้วิจัย รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย จันทร์สุวรรณ ศิลปินแห่งชาติ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

3.2.2 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์

1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์เชาวนาท เพ็งสุข อดีตผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์
ลพบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

2) นายสัจจะ ภู่งงสุทธิ์ ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูเชี่ยวชาญ วิทยาลัย
นาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

3) นายปฐมกฤษณ์ สุดสระระ อดีตผู้ช่วยผู้กำกับละครเวที โรงละครรัชดาลัย
เจียร์เตอร์

3.2.3 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านดุริยางคศิลป์

1) ดร.สุระชัย สืบบุผา ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี สถาบันบัณฑิต
พัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

2) นายพลณศักดิ์ ทรัพย์บางยาง ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ
วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

3) นายสิทธิพงษ์ ยอดนนท์ ตำแหน่งอาจารย์ วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

3.2.4 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านประวัติศาสตร์

1) นายภูธร ภูมะธน์ ที่ปรึกษาชมรมอนุรักษ์โบราณวัตถุสถานและสิ่งแวดล้อม
จังหวัดลพบุรี

2) นายณฤทธิ์ ประจางแต่ง ผู้อำนวยการสำนักศิลปะวัฒนธรรม มหาวิทยาลัย
ราชภัฏเทพสตรี

3) นางสาวภาณี หลุยเจริญ นักวิชาการอิสระ ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์สมัย
สมเด็จพระนารายณ์มหาราช

จากการรวบรวมข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ประเด็นไปสู่การออกแบบและ
นำเสนอการแสดง ด้านเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากงานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ บทความ
เอกสารทางวิชาการ รวมถึงสื่อประเภทอิเล็กทรอนิกส์ คือ รูปแบบการจัดงานและการจัดการแสดง
แต่ละจุดในงานทั้งหมดสื่อถึงการเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเป็นรูปแบบเรื่องราวที่
สอดแทรกการแสดงประกอบโดยนำเสนอการแสดงไม่ต่ำกว่า 15 – 20 นาที ทำให้เห็นถึงรวมศาสตร์ที่
หลากหลายของการแสดงที่เป็นมรดกในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูล
เหล่านี้กำหนดประเด็นสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ ด้านดุริยางคศิลป์ และด้านประวัติศาสตร์
เป็นหัวข้อ ปรากฏข้อมูลที่ผู้ทรงคุณวุฒิคาดหวังที่จะเห็นในนวัตกรรมสรุปได้ดังนี้

1. ด้านนาฏศิลป์ นำมาประกอบการแสดงต้องมีทั้งของเดิมและประยุกต์ให้เห็นถึงการผสมผสานอย่างลงตัว
2. ด้านดุริยางคศิลป์ ในยุคสมัยเด็จพระนารายณ์มหาราชมีความร่วมสมัยของวัฒนธรรมอยู่แล้ว เพลงจึงสามารถรวมวงให้เป็นวงร่วมสมัยได้
3. ด้านประวัติศาสตร์ กล่าวถึงความแปลกใหม่ที่นอกเหนือจากการนำเสนอพระราชประวัติแต่ละอย่างเดียว

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้มาศึกษาและวิเคราะห์จัดหมวดหมู่ในหัวข้อดังต่อไปนี้

- 3.2.1 เอกลักษณะวัฒนธรรมของการแสดงมหรสพในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
- 3.2.2 สร้างนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย สู่การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
- 3.3.3 วิเคราะห์รูปแบบและองค์ประกอบประเด็นการสร้างนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย สู่การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
- 3.3.4 การประชุมกลุ่มย่อย ผู้วิจัยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ ด้านดุริยางคศิลป์ และด้านประวัติศาสตร์ ร่วมวิพากษ์ผลงานนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย สู่การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเอกลักษณะวัฒนธรรมการแสดงมหรสพในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พบว่า เป็นการแสดงที่จัดขึ้นบริเวณพระนารายณ์ราชนิเวศน์ทั้งในเขตพระราชฐานชั้นนอก เขตพระราชฐานชั้นกลาง และเขตพระราชฐานชั้นใน ตามนโยบายและรูปแบบของการจัดงานที่มุ่งเน้นถึงการเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีการแสดงตามจุดต่างๆ ที่ผู้ที่เกี่ยวข้องงานสามารถเลือกชมตามเวลาและสถานที่กำหนดดังกล่าว มีการกำหนดให้หน่วยงานในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรีเป็นผู้รับผิดชอบทำการแสดงและนำการแสดงมาเข้าร่วม รวมถึงมีเอกลักษณ์อีกด้านของการจัดงานด้วยการให้ประชาชนที่มาเที่ยวงานแต่งกายชุดไทยเพื่อย้อนเดิณย้อนวันวานในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ ผู้วิจัยจึงนำเอกลักษณ์ทั้งหมดมากำหนดประเด็นในการสร้างนวัตกรรม วิเคราะห์รูปแบบและองค์ประกอบของการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย

ณ วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี โดยใช้นักเรียน นักศึกษาของวิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี เป็นกลุ่มตัวอย่างในการแสดง และจัดการประชุมกลุ่มย่อยเชิญทรงคุณวุฒินำเสนอข้อมูลในลำดับต่อไป

3.3 การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยสรุปผลการวิเคราะห์เป็นประเด็นตามวัตถุประสงค์และนำเสนอข้อมูล ดังนี้

3.3.1 นำเสนอผลงานนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย สู่การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

3.3.2 สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการนำเสนอข้อมูลกำหนดจัดขึ้นเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2566 ในพิธีเปิดงานวันการศึกษาเอกชน ระดับภาคกลาง ครั้งที่ 7 ประจำปีพุทธศักราช 2566 ณ หอประชุมอาคารเอนกประสงค์วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี ในการจัดการนำเสนอผลงานครั้งนี้ ดร.สุระชัย สืบบุผา ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี ให้ความอนุเคราะห์ชุดการแสดงนี้เป็นการแสดงพิธีเปิดงานและได้ขอความอนุเคราะห์ ดร.สมชาย poonrat คุรุวิทย์ฐานะ เชี่ยวชาญ วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี ได้บรรจุชื่อชุดการแสดงจากงานวิจัยการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย คือการแสดงพิธีเปิดชุด “ลพบุรีนฤมิตสถิตหล้า” ทำให้การนำเสนอข้อมูลของผู้วิจัยได้เผยแพร่ผลงานสู่ประชาชนและสามารถนำรายได้แก่วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี ซึ่งผู้วิจัยจะขอนำเสนอข้อมูลในส่วนของวิเคราะห์รูปแบบและองค์ประกอบ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะของการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทยในบทต่อไป

บทที่ 4

วิเคราะห์รูปแบบและองค์ประกอบของ

การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์ สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย

การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์
สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย ได้แนวคิดมาจาก
นโยบายของการจัดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ที่กล่าวถึงประวัติพระนารายณ์ราช
นิเวศน์ โบราณสำคัญของเมืองลพบุรี และเป็นการรำลึกถึงสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
พระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาที่ทรงก่อสร้างและทำนุบำรุงเมืองละโว้ให้เป็นราชธานีแห่งที่ 2
ต่อจากกรุงศรีอยุธยา ซึ่งในงานมีการจัดการแสดงมหรสพที่เกิดควบคู่กับงานนี้ ทั้งบทประพันธ์
การแสดง และรูปแบบการจัดงานที่ได้ร้อยเรียงจัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้มาเยือนได้มีโอกาสย้อนรอย
ประวัติศาสตร์ไปสู่พระราชวังลพบุรี

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอข้อมูล โดยกำหนดขอบเขตจากการ
แสดงมหรสพที่จัดขึ้นในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ตั้งแต่ครั้งแรกจนถึงปัจจุบัน
(พ.ศ.2530 - 2562) ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนารายณ์ราชนิเวศน์
จังหวัดลพบุรี มาเป็นแนวคิดในการดำเนินการสร้างนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์
รูปแบบใหม่ เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทย โดยการนำศาสตร์การแสดง
ละครเวที (Musical) คือ การร้อง การเต้น และการเล่นละคร มาประยุกต์กับศาสตร์การแสดง
นาฏศิลป์ไทย คือ การรำ โดยผู้วิจัยนำข้อมูลมาประมวลผลพบว่ามีหลักการแบ่งออกเป็น 3 ด้าน
ซึ่งปัจจัยทั้งหมดเป็นหลักการสำคัญที่ทำให้เกิดการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช :
นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย
ปรากฏได้ดังนี้

- 1) แนวคิดนโยบายการจัดงานสู่การประพันธ์บทการแสดง
- 2) แรงบันดาลใจเพื่อนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์
- 3) รูปแบบและองค์ประกอบของการแสดง

4.1 แนวคิดนโยบายการจัดงานสู่การประพันธ์บทการแสดง

จากแนวคิดนโยบายการจัดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เป็นข้อมูลที่สำคัญและส่งผลต่อการประพันธ์บทการแสดง ที่ผู้วิจัยจะดำเนินการเรียบเรียงและสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ โดยมีขั้นตอนวิธีการดังนี้

4.1.1 การกำหนดโครงเรื่อง (Plot)

การรวบรวมเรื่องราวของมหรสพที่ปรากฏในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ (พ.ศ.2522 - 2562) โดยสรุปจากประเด็นมาจากการจัดงานที่สื่อถึงความเป็นอยู่ของประชาชนชาวลพบุรีในการดำรงชีวิต การอยู่อาศัยร่วมกับศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมที่มีปรากฏมายาวนานของจังหวัดลพบุรี อีกทั้งยังให้เห็นถึงเส้นทางเข้ามาจากทุกทิวสารทิศทั้งสี่ภาคในประเทศไทยผ่านศิลปะการแสดงของแต่ละท้องถิ่นเพื่อร่วมกันเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นที่สถิตในดวงใจของชาวลพบุรีตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน โดยกำหนดโครงเรื่อง ดังนี้

ช่วงที่ 1 การนำเสนอโบราณสถานที่เก่าแก่ของเมืองเชื่อมสัมพันธ์ผู้คนที่ย้ายมาอยู่ในเมืองลพบุรี

ช่วงที่ 2 การเดินทางของผู้คนที่เข้ามาเที่ยวงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชจากทั่วทุกสารทิศผ่านการแสดงสี่ภาค

ช่วงที่ 3 การจำลองขบวนเสด็จฯ สมเด็จพระนารายณ์มหาราชเข้าสู่พื้นที่การแสดงทำให้เกิดขวัญกำลังใจตั้งณิมิตที่สถิตอยู่ในดวงใจของประชาชนทุกคน

4.1.2 การบรรจุเพลงหลักของเรื่อง (Theme Song)

การบรรจุเพลงหลักของเรื่องถือเป็นขั้นตอนกระบวนการที่มีความสำคัญของนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลของเพลงที่ใช้ประกอบในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช อาทิ เพลงนุ่งโจงหม้อสไบ แต่งกายเที่ยวงานวัง ประพันธ์โดย คุณวิโรจน์ รัตนวิพาหะ เพลงแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ ประพันธ์โดย มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ผู้วิจัยได้เลือกเพลงแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ประพันธ์โดย องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี เป็นเพลงหลักของเรื่องนี้ โดยนำช่วงเพลงเข้ามาเป็นท่อนเชื่อมระหว่างช่วงที่ 1 สื่อถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในเมืองกับโบราณสถาน นำเพลงท่อนหลักของเพลงมาประพันธ์เนื้อร้องใหม่ให้เข้ากับลำดับเหตุการณ์ของเรื่อง และเพื่อเป็นการให้เกียรติเพลงต้นฉบับผู้วิจัยได้นำเพลงท่อนหลักมาเป็นเพลงช่วงสุดท้ายของจบการแสดง นอกจากนี้ยังสอดแทรกเพลงทั้งสี่ภาคเพื่อแสดงถึงวัฒนธรรมศิลปะการแสดงแต่ละท้องถิ่นอีกด้วย

4.1.3 การควบคุมเวลาในการแสดง (Timing)

เวลาเป็นสิ่งที่สำคัญที่ควบคุมกระบวนการทุกอย่างของการแสดง เช่น การนำการแสดงไปใช้ในพิธีการต่างๆของผู้จัดงาน การเพิ่มความสนใจของผู้ชม การออกแบบการแสดง เป็นต้น การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย เนื่องจากการแสดงที่ใช้การบรรเลงสด การแสดงชุดนี้ก็สามารถลดหรือเพิ่มรูปแบบของการแสดงได้ความต้องการของผู้จัดงาน แต่การนำเสนอครั้งนี้กำหนดไว้เพียง 15 นาที เท่านั้น

4.2 แรงบันดาลใจเพื่อนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์

แรงบันดาลใจในการนำเสนอนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์รูปแบบใหม่ เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทย โดยการนำศาสตร์การแสดงละครเวที (Musical) คือ การร้อง การเต้น และการเล่นละคร มาประยุกต์กับศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย คือ การรำ ทำให้เกิดเป็นนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ที่มีความทันสมัยทันสมัยสู่การเผยแพร่แลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมทั้งในและต่างประเทศ โดยกำหนดให้มีกลุ่มประชากรตัวอย่างคือ นักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพ จำนวน 5 คน และนักศึกษาปริญญาตรี จำนวน 5 คน ปรากฏข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 4 กลุ่มประชากรตัวอย่างนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์

กลุ่มประชากร	จำนวนนับ	การร้อง	การเต้น	การเล่นละคร	การรำ	หมายเหตุ
นักเรียน ประกาศนียบัตรวิชาชีพ	นักเรียนคนที่ 1	✓	✓	✓	✓	
	นักเรียนคนที่ 2		✓	✓	✓	
	นักเรียนคนที่ 3		✓	✓	✓	
	นักเรียนคนที่ 4		✓	✓	✓	
	นักเรียนคนที่ 5		✓	✓	✓	

ตารางที่ 4 กลุ่มประชากรตัวอย่างนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ (ต่อ)

กลุ่มประชากร	จำนวนนับ	การร้อง	การเต้น	การเล่นละคร	การรำ	หมายเหตุ
นักศึกษาปริญญาตรี	นักเรียนคนที่ 1	✓	✓	✓	✓	
	นักเรียนคนที่ 2		✓	✓	✓	
	นักเรียนคนที่ 3		✓	✓	✓	
	นักเรียนคนที่ 4		✓	✓	✓	
	นักเรียนคนที่ 5	✓	✓	✓	✓	

จากตารางพบว่านักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพ จำนวน 5 คน มีผู้ปฏิบัติได้ทั้งหมด 4 ด้าน จำนวน 1 คน , 3 ด้าน จำนวน 2 คน และ 2 ด้าน จำนวน 2 คน นักศึกษาปริญญาตรี จำนวน 5 คน ผู้ปฏิบัติได้ทั้งหมด 4 ด้าน จำนวน 1 คน , 3 ด้าน จำนวน 3 คน และ 2 ด้าน จำนวน 1 คน จากข้อสังเกตโดยรวม ผู้ที่ปฏิบัติการร้องได้ทั้งหมด 3 คน จะสามารถทำการแสดงละครได้ทั้งหมดอาจเป็นเพราะการร้องเพลงต้องมีการใส่อารมณ์ทุกครั้งทำให้สามารถแสดงละครได้ในส่วนการเต้น และการรำ เป็นหนึ่งในทักษะของการเคลื่อนไหวร่างกายทั้งในการแสดงละครเวที และการแสดงนาฏศิลป์ไทย ซึ่งผู้วิจัยอาจกล่าวได้ว่าอย่างน้อยในแต่ละบุคคลจำเป็นต้องปฏิบัติได้ 3 ด้าน เพื่อให้ทันวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและการแสดงนาฏศิลป์ไทยบรรลุตามวัตถุประสงค์มากที่สุด

4.3 รูปแบบและองค์ประกอบของการแสดง

รูปแบบและองค์ประกอบการแสดงของการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและการแสดงนาฏศิลป์ไทย เป็นการนำเสนอรูปแบบการแสดงที่แสดงถึงเอกลักษณ์วัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นกับองค์ประกอบของการแสดงมากมายหลายแขนง เพื่อสื่อออกมาเป็นเรื่องราวที่แสดงถึงความสามารถของผู้สร้างสรรค์และผู้แสดงได้อย่างชัดเจน โดยปรากฏรูปแบบและองค์ประกอบของการแสดงดังนี้

4.3.1 รูปแบบการแสดง

การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและการแสดงนาฏศิลป์ไทย ได้นำการกำหนดโครงเรื่อง

ทั้งหมด 3 ช่วง การบรรจุเพลงหลักของเรื่อง และการควบคุมเวลาในการแสดง มาขยายรายละเอียดของกระบวนการสร้างสรรค์ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 ช่วงที่ 1 การนำเสนอโบราณสถานที่เก่าแก่ของเมืองเชื่อมสัมพันธ์ผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมืองลพบุรี

ผู้แสดง	เพลง	คำอธิบาย	เวลา
ระบำลพบุรี จำนวน 17 คน	เพลงระบำลพบุรี (วงเครื่องสาย)	เปิดเรื่องด้วยระบำลพบุรี เพื่อแสดงถึงนางอัปสรที่อยู่ตามโบราณสถานออกมา ร่ายรำ และจบภาพนิ่งบนเวที	3.30 นาที
หม่อมวล จำนวน 10 คน	เพลงแผ่นดินพระ นารายณ์มหาราช	หม่อมวลแต่งกายชุดไทยแสดงถึงอัตลักษณ์ของงานแผ่นดินฯ เดินออกจากข้างเวทีทั้งสองฝั่ง แล้ว ทำการแสดงในลักษณะ ขึ้นชมนางอัปสรตามเนื้อร้อง เช่น “แผ่นดินนี้คือแผ่นดินทองที่เราจะปกป้องเป็นของไทยตลอดกาล...” นักแสดงในช่วงนี้จะต้องปฏิบัติ การร้อง การเต้น การเล่นละคร และการรำ ไปพร้อมกัน อีกทั้งในช่วงนี้หม่อมวลจะมีการลงมามอบของที่ระลึกให้แก่ท่านประธานที่มาร่วมงาน	3.30 นาที

ตารางที่ 6 ช่วงที่ 2 การเดินทางของผู้คนที่เข้ามาเที่ยวงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชจากทั่วทุกสารทิศผ่านการแสดงสี่ภาค

ผู้แสดง	เพลง	คำอธิบาย	เวลา
ภาคเหนือ จำนวน 5 คน	เพลงล่องแม่ปิง	เลือกใช้เพลงนี้เนื่องจากมีสำเนียงเพลงที่เป็นเอกลักษณ์เมื่อฟังแล้วสื่อให้เห็นถึงวัฒนธรรมของภาคเหนือได้ชัดเจน และ เชื่อมการแสดงเข้าสู่ภาคต่อไปด้วยทำนองเพลงหลัก	1.10 นาที

ตารางที่ 6 ช่วงที่ 2 การเดินทางของผู้คนที่เข้ามาเที่ยวงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จากทั่วทุกสารทิศผ่านการแสดงสี่ภาค (ต่อ)

ผู้แสดง	เพลง	คำอธิบาย	เวลา
ภาคใต้ จำนวน 5 คน	จังหวะกลอง ร่อนแร่ และ เพลงปักษ์ใต้บ้าน เรา	เนื่องจากนักแสดงภาคใต้ที่เข้ามาจะมี พานสักการะสมเด็จพระนารายณ์ มหาราชจึงจัดประกายให้ผู้วิจัยใช้พาน เป็นอุปกรณ์สำหรับทุกภาค	40 วินาที
ภาคอีสาน จำนวน 5 คน	จังหวะกลองภูไท และเพลงโก้ยมือ	เนื่องจากจังหวะกลอง และเพลงมี ทำนองที่สนุกสนาน สื่อถึงเอกลักษณ์ วัฒนธรรมของภาคอีสานที่ชัดเจน ผู้วิจัย จึงเลือกใช้เพลงนี้ พร้อมทั้งเชื่อมต่อกับ ทำนองเพลงหลักที่มีเนื้อร้องก่อนส่งเข้า ภาคกลาง	1.00 นาที
ภาคกลาง จำนวน 5 คน	เพลง ออเจ้า (ประกอบละคร บุพเพสันนิวาส)	โดยใช้เพลงนี้บรรเลงทำนองแบบไม่มี เนื้อร้อง ให้ระนาดเป็นเครื่องดนตรีหลัก ซึ่งเพลงนี้สอดคล้องกับเรื่องราวของเมือง ลพบุรีโดยตรง ตัวเอกของกลางจะรับบท เสมือนเป็นแม่หญิงการะเกด ที่ไปพบกับ หม่อมวลชายรับบทเสมือนเป็นพี่หมื่น ใน ละครบุพเพสันนิวาส	1.30 นาที
หม่อมวล จำนวน 10 คน	ทุกเพลง ในช่วงที่ 2	หม่อมวลคือผู้แสดงที่เชื่อมโยงเรื่องราว ของทุกภาคที่เข้ามาร่วมงาน แสดงให้ เห็นถึงการต้อนรับผู้คนแต่ละภาคที่มา เที่ยวงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช ผ่านการแสดงท่ารำประจำ ท้องถิ่น และมีเรื่องราวที่สอดคล้องกัน ตั้งแต่ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคอีสาน และ จบด้วยภาคกลาง	รวมเวลา ทั้งหมด

ตารางที่ 7 ช่วงที่ 3 การจำลองขบวนเสด็จฯ สมเด็จพระนารายณ์มหาราชเข้าสู่พื้นที่การแสดง ทำให้เกิดขวัญกำลังใจตั้งนฤมิตที่สถิตอยู่ในดวงใจของประชาชนทุกคน

ผู้แสดง	เพลง	คำอธิบาย	เวลา
ขบวนเสด็จ สมเด็จพะ นารายณ์ มหาราช จำนวน 23 คน	ปฐม และเพลง แผ่นดินสมเด็จ พระนารายณ์ มหาราช	เดินขบวนด้วยเพลงปฐม ให้ความ หมายถึง การเสด็จมาของพระองค์ ประดุจเทพ และจบลงด้วยเพลงหลัก	3.40 นาที
หมู่มวล สีภาค และระบำลพบุรี จำนวน 47 คน		ผู้แสดงทุกคนอยู่บทเวทีทั้งหมด และทำ การแสดงพร้อมกันในเพลงหลัก	

จากตารางรูปแบบการแสดงทั้งหมดกล่าวถึงกระบวนการสร้างสรรค์ที่มีขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้น จนจบการแสดงด้วยการร้อยเรียงเรื่องราว ทำนองเพลง เนื้อร้อง ท่าทางการแสดง รวมถึงองค์ประกอบการแสดงที่ทำให้ตลอดระยะเวลาการแสดง 15 นาที มีการเชื่อมโยงสอดคล้องกันแต่ละช่วงแบบไม่เกิดการสะดุดของรอยต่อในการแสดง และให้ผู้ชมมีส่วนร่วมในการชมการแสดง ซึ่งจะปรากฏดังตัวอย่างการแสดงในหัวข้อถัดไป

4.3.2 ผู้แสดง

นักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี จำนวน 70 คน ผู้แสดงชาย จำนวน 24 คน และผู้แสดงหญิง จำนวน 46 คน ดังรายนามต่อไปนี้

ชื่อ - สกุล	ชั้น	แสดงเป็น
1. นายรัชชานนท์ โอภาส	ปริญญาตรีปีที่ 1	สมเด็จพะนารายณ์มหาราช
2. นางสาวสุนิสา คำมี	ปริญญาตรีปีที่ 5	ระบำลพบุรี (ตัวเอก)
3. นางสาววรกานต์ สมัครเขตกิจ	ปวช.1/1	ระบำลพบุรี
4. นางสาวอภิษญาณ์ ฤทธิ์สะอาด	ปวช.1/1	ระบำลพบุรี
5. นางสาวปิ่นปิ่นทิพย์ เสวตพันธุ์	ปวช.1/1	ระบำลพบุรี
6. นางสาวตุลยดา ทับทิมอ่อน	ปวช.1/1	ระบำลพบุรี
7. นางสาวกัญญาณัฐ ฟองเพชร	ปวช.2/1	ระบำลพบุรี
8. นางสาวเพชรพร วันเพ็ญ	ปวช.2/1	ระบำลพบุรี

9. นางสาวกนกพร บรรจุแก้ว	ปวช.2/1	ระบำลพบุรี
10. นางสาวเวธินี โพธิ์เยี่ยม	ปวช.2/2	ระบำลพบุรี
11. นางสาวพัทธมน อยู่ฤกษ์	ปวช.3/1	ระบำลพบุรี
12. นางสาวณัฐนันท์ เดชประพฤติ	ปวช.3/1	ระบำลพบุรี
13. นางสาวสุจิวรรณ กัลยาประสิทธิ์	ปริญญาตรีปีที่ 1	ระบำลพบุรี
14. นางสาววินัส ชาวเพชร	ปริญญาตรีปีที่ 1	ระบำลพบุรี
15. นางสาวจิรัฐติกาล ภู่อวด	ปริญญาตรีปีที่ 1	ระบำลพบุรี
16. นางสาวกานสุดา รัตนนท์	ปริญญาตรีปีที่ 1	ระบำลพบุรี
17. นางสาวทิฆัมพร ชัยสวัสดิ์	ปริญญาตรีปีที่ 1	ระบำลพบุรี
18. นางสาวณัฏฐาภรณ์ ปุณเียม	ปริญญาตรีปีที่ 3	ระบำลพบุรี
19. นางสาวธิดารัตน์ ป้องกัน	ปวช.2/1	นำขบวนสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
20. นางสาวอรุณทัย บริคุต	ปวช.2/1	นำขบวนสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
21. นางสาวสุกัษชา ศรีเมือง	ปวช.2/2	นำขบวนสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
22. นางสาวใจรัก ใจแก้ว	ปริญญาตรีปีที่ 1	นำขบวนสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
23. นางสาวธนภัทร ทองอินทร์	ปริญญาตรีปีที่ 1	นำขบวนสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
24. นายพันกร แพงแก้ว	ปริญญาตรีปีที่ 4	หม่อมวล 1
25. นายอดิสร ศรีชน	ปริญญาตรีปีที่ 2	หม่อมวล 2
26. นายอดิเทพ เหมะธูลิน	ปริญญาตรีปีที่ 2	หม่อมวล 3
27. นายชยุตม์ วานูนาม	ปริญญาตรีปีที่ 2	หม่อมวล 4
28. นายจิระวัฒน์ คำผลึก	ปริญญาตรีปีที่ 2	หม่อมวล 5
29. นายธีรณัย ขวางกระโทก	ปริญญาตรีปีที่ 1	หม่อมวล 6
30. นางสาวกณทิมา อ่อนชื่น	ปริญญาตรีปีที่ 2	หม่อมวล 7
31. นางสาวสุทธิดา สุขเกิด	ปริญญาตรีปีที่ 2	หม่อมวล 8
32. นางสาวสุพัชชา ดาวทอง	ปริญญาตรีปีที่ 2	หม่อมวล 9
33. นางสาวมณฑนา ฆอสันเทียะ	ปริญญาตรีปีที่ 2	หม่อมวล 10
34. นายพุฒิพงศ์ กลับดี	ปริญญาตรีปีที่ 1	ทูตฝรั่ง
35. นายธนบัตร เถาะชัยภูมิ	ปวช.1/1	ทูตฝรั่ง
36. นายชลชาติ ศรีเมือง	ปริญญาตรีปีที่ 1	ทหารเอกไทย
37. นายอนุกุล นามบุญศรี	ปริญญาตรีปีที่ 1	ทหารเอกไทย
38. นางสาวพีรยา เกิดมี	ปริญญาตรีปีที่ 1	ภาคกลาง (ตัวเอก)
39. นางสาวธนพร ยิ้มลำไย	ปวช.1/1	ภาคกลาง

40. นางสาวเปรมกมล เพ็ชรประสม	ปวช.2/1	ภาคกลาง
41. นางสาวภัทรพร นุ่มเกิด	ปริญญาตรีปีที่ 2	ภาคกลาง
42. นางสาวชลรัตน์ ศรีอินทร์น้อย	ปริญญาตรีปีที่ 2	ภาคกลาง
43. นางสาวรัตยา เชื้อมีแรง	ปริญญาตรีปีที่ 3	ภาคอีสาน (ตัวเอก)
44. นางสาววีรัตน์ ประชันกลาง	ปวช.2/1	ภาคอีสาน
45. นางสาวสาธินี อยู่กระท่อม	ปวช.2/1	ภาคอีสาน
46. นางสาวสุภาสินี รอดฉ่ำ	ปริญญาตรีปีที่ 2	ภาคอีสาน
47. นางสาววรลักษณ์ ยิ้มเจริญ	ปริญญาตรีปีที่ 2	ภาคอีสาน
48. นางสาวศิริภัสสร ไยสุน	ปริญญาตรีปีที่ 1	ภาคใต้ (ตัวเอก)
49. นางสาวชญานิ์ สุขคำ	ปวช.3/1	ภาคใต้
50. นางสาวทานตะวัน ช่อฉาย	ปริญญาตรีปีที่ 2	ภาคใต้
51. นางสาวศิลารัตน์ ไชยพงษ์	ปริญญาตรีปีที่ 2	ภาคใต้
52. นางสาวชฎาธาร ชินวุธ	ปริญญาตรีปีที่ 2	ภาคใต้
53. นางสาวพัชรภา หวานใจ	ปริญญาตรีปีที่ 2	ภาคเหนือ (ตัวเอก)
54. นางสาวกณิศนันท์ สุภาพล	ปวช.1/1	ภาคเหนือ
55. นางสาวฉัตรทิพย์ม ส่องแสง	ปวช.1/1	ภาคเหนือ
56. นางสาวบุญสิตา ชูรัตน์	ปริญญาตรีปีที่ 1	ภาคเหนือ
57. นางสาวสุปราณี สั้งสอน	ปริญญาตรีปีที่ 2	ภาคเหนือ
58. นายกิตติพงศ์ กระทุ่มเขต	ปวช.3/2	แบกเสลี่ยง
59. นายภีรพัฒน์ เอื้องสันเทียะ	ปวช.3/2	แบกเสลี่ยง
60. นายกฤตพล พูนเพิ่ม	ปวช.3/1	แบกเสลี่ยง
61. นายรัชฎะ เกตุแก้ว	ปวช.1/1	แบกเสลี่ยง
62. นายธนภณ ธุระแพง	ปวช.2/1	แบกเสลี่ยง
63. นายกรวิชญ์ จันทระ	ปวช.2/1	แบกเสลี่ยง
64. นายรัฐภูมิ หมื่นสิทธิแพร์	ปวช.2/1	แบกเสลี่ยง
65. นายภูวนันท์ ภูฉัตรนิธิกุล	ปวช.3/2	แบกเสลี่ยง
66. นายเมธาพร อุ่นอ่อน	ปวช.3/2	แบกเสลี่ยง
67. นายพงศกร จันทรทรงกลด	ปวช.3/2	แบกเสลี่ยง
68. นายปัญญา วรสิทธิ์	ปวช.3/2	แบกเสลี่ยง
69. นายกรภัทร์ พรหมสุข	ปริญญาตรีปีที่ 1	แบกเสลี่ยง
70. นายกัษณ ยานเจริญ	ปริญญาตรีปีที่ 1	แบกเสลี่ยง

4.3.3 เครื่องแต่งกาย

การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์
สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและการแสดงนาฏศิลป์ไทย มีหมวดหมู่ของผู้แสดงดังนี้

1. สมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ภาพที่ 9 ผู้แสดงสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
ที่มา : ผู้วิจัย

2. นำขบวนสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ภาพที่ 10 ผู้แสดงนำขบวนสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
ที่มา : ผู้วิจัย

3. ระบำลพบุรี

ภาพที่ 11 ผู้แสดงระบำลพบุรี
ที่มา : ผู้วิจัย

4. หม่อมวล

ภาพที่ 12 ผู้แสดงหม่อมวล ผู้แสดงชาย 5 คน (เด็กชาย 1 คน) ผู้แสดงหญิง 5 คน (เด็กหญิง 1 คน)
ที่มา : ผู้วิจัย

5. ภาคนือ

ภาพที่ 13 ผู้แสดงภาคนือ (ตัวเอก 1 คน ตัวรอง 4 คน)
ที่มา : ผู้วิจัย

6. ภาคใต้

ภาพที่ 14 ผู้แสดงภาคใต้ (ตัวเอก 1 คน ตัวรอง 4 คน)
ที่มา : ผู้วิจัย

7. ภาควิชา

ภาพที่ 15 ผู้แสดงภาคอีสาน (ตัวเอก 1 คน ตัวรอง 4 คน)

ที่มา : ผู้วิจัย

8. ภาคกลาง

ภาพที่ 16 ผู้แสดงภาคกลาง (ตัวเอก 1 คน ตัวรอง 4 คน)

ที่มา : ผู้วิจัย

9. แבקเสียง

ภาพที่ 17 ผู้แสดงแบกเสียง จำนวน 10 คน
ที่มา : ผู้วิจัย

10. ทูตฝรั่ง และทหารเอกไทย

ภาพที่ 18 ผู้แสดงทูตฝรั่ง จำนวน 2 คน และทหารเอกไทย จำนวน 2 คน
ที่มา : ผู้วิจัย

เครื่องแต่งกายที่ใช้สำหรับผู้แสดงประกอบด้วย 10 ตำแหน่ง คือ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช นำขบวนสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ะบาลบุรี หม่อมวล ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคอีสาน ภาคกลาง แบกเสลี่ยง ทูตฝรั่ง และทหารเอกไทย ทั้งหมดเป็นองค์ประกอบที่สนับสนุนทำให้การแสดงออกมาสมจริง และสามารถปรับตามบริบทของวัตถุที่หน่วยงานมีได้ตามความเหมาะสม แต่ยังคงหัวข้อของรูปแบบการแสดงไม่ให้ขาดเพียงข้อเดียว

4.3.4 ทำนองเพลง เนื้อร้อง และดนตรีประกอบการแสดง

เพลงประกอบการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย โดยนำวงดนตรีสากลและวงดนตรีไทย รวมถึงเครื่องดนตรีและประกอบจังหวะที่แสดงสำเนียงเพลงของการแสดงแต่ละภาค การใช้เครื่องดนตรีสากลร่วมสมัยมาเป็นส่วนช่วยในการสนับสนุนเครื่องดนตรีไทยให้แสดงอารมณ์ของการแสดงมากยิ่งขึ้น ปรากฏดังนี้

รายละเอียดเพลงประกอบการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรม
การแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย

- ะบาลบุรี ข้า 2 เที้ยว เร็ว 2 เที้ยว

- Tubular bells ขึ้น แล้วร้องเปิดหัว

แผ่นดินนี้คือแผ่นดินทอง ที่เราจะปกป้องเป็นของไทยตลอดกาล....

- Melody Intro 8 bar

- สร้อย 2 เที้ยว

เรา....ชาวลพบุรี
สำเร็จสำราญ ชื่นบานอุรา
เรา....ชาวลพบุรี
วัดวังอาราม งามล้ำอุดม

น้ำใจไมตรี หัวใจสดศรีปริดา
ลุ่มป่าน้ำอา พิน้องเรามาชื่นชม
ร่วมสามัคคี สายใยชีวีเกลียวกลม
สะพรั่งภิรมย์ เทวาประพรมยินดี....

- Solo เปิงมาง 4 bar

- Rap

หม่อมวลหญิง 1 เข้านี้ท้องฟ้าสดใส

เจ้าแดงไปเอย อยู่ไหนของมัน

หม่อมวลหญิง 2 เมื่อก็ก็ยังเจอฉัน

หรือวิ่งถลัน เข้าไปในวัง

หม่อมวลหญิง 1 ขอบใจนะจ๊ะแม่ฝรั่ง

ฉันคงต้องวิ่ง ต้องออกแรงหา

นั่นไงไม่ธรรมดา (ดูมัน) (ซ้ำ)

อย่าเอามือไปคว้า ไปทำลองดี

หนุ่มวลชายเด็ก แม่จำ คุณนี่ (ซ้ำ)

หนูไม่ลองดี แต่ดี แต่ได้

- สร้อย 1 เที้ยว

เรา...ชาวลพบุรี

น้ำใจไมตรี หัวใจสดศรีปริดา

สำเร็จสำราญ ชื่นบานอุรา

ลุงป้าน้าอา พี่น้องเรามาชื่นชม....

- Rap

หนุ่มวลหญิง 1 เห็นแล้ว ไซ้ไหมไซ้ไหม

ว่าอย่าเอามือ ไปแตะไปต้อง (นี่แหง..)

หนุ่มวลชาย 1 มันไม่รู้ มันอยากจะลอง

อย่าส่งเสียงร้อง เจ้าคงไม่รู้...ไซ้มัย

หนุ่มวลหญิง 3 มานี้ จะทำอะไรให้คุณ

ดินสอพองขาวพรุ ประแป้งแต่งหน้า

เพื่อนพ้องน้องพี่ที่มา

แต่งแต้มหน้าตา ให้ดูสดใส (กันนะพวกเรา)

หนุ่มวลชาย 2 และมอบแด่ท่านประธานไว้ (ซ้ำ)

ระลึกจากใจ มวลพ้องน้องพี่

ส่วนดอกทานตะวันดอกนี้ (ซ้ำ)

มอบให้คนดี คนนี้ไง

- Solo เปิงมาง 4 bar

- รัวระนาดเอก

หนุ่มวลหญิง 1 (พูด) มานี้ มานี้ เร็วๆ พวกเรา มานี้มา ไวไว.....

- ร้องเพลงทำนองทวิภพ

หนุ่มวลชาย 3 มีอะไรขอรับ คุณป้า

หนุ่มวลหญิง 1 ฉันแค่จะมาส่งข่าวว่ามีเรื่องดี ดี ก็แม่พริ้งมาเม้าท์ เป็นปี 2 ปี

ว่าลพบุรีจะมีผู้คนมากมาย

หนุ่มวลชาย 2 จริงหรือขอรับ

หนุ่มวลหญิง 2 จริงแท้แน่เชียวเจ้าคะ มากันทั้ง 4 ภาค

หนุ่มวลชาย 2 อย่ามาพูดมาก พวกเขาจะมาได้ยังไง

หนุ่มวลชาย 1 เสียงอะไรนั่น หรือเสียงจากลม

หนุ่มวลหญิง 1 หรือไม่ก็คง มาแล้วโน้นไง

หนุ่มวลหญิง 1 เอาพวกเรามา ต้อนรับเร็วไว

หนุ่มวลทั้งหมด พี่น้องร่วมใจ 4 ภาคเรามาร่วมงาน.....

- ภาคเหนือ สาวไหม 2 เที้ยว

- Melody Intro 8 bar

- ภาคใต้ สังกลอง 1..2..3..4 เข้าร่อนแร่ 1 เที้ยว สังกลอง 1..2..3..4 เข้าปักไต้บ้านเรา 2 เที้ยว

- ภาคอีสาน ส่งกลองภูไท 1..2..3..4 เข้าภูไท 8 bar ส่งโก้ยมือ 4 bar เข้าโก้ยมือ 8 bar

- สร้อย 1 เทียว

เรา....นาฏศิลป์ดนตรี	ช่างศิลป์ยินดี ร่วมร้อยญาติสืบสาน
4 ภาคสัมพันธ์ สุขสันต์ตระการ	สร้างสรรค์ผลงาน - ศิลป์ไทยในลพบุรี...

- ภาคกลาง เพลงอ้อเจ้า ตั้งแต่ Intro ถึง ก่อนท่อนฮุค

- เพลงปฐม 2 เทียว

- สร้อย 4 เทียว

เรา....ชาวลพบุรี	ซาบซึ้งยินดี พระบารมีหนักหนา
พระปรีชาชาญ ก้องไกลเกริกฟ้า	เพราะมีบุญญา น่านน้ำแผ่นดินฟ้าสมบุรณ์อุดม
เรา....ชาวลพบุรี	วิถีชีวิต ของไทยที่มีเหมาะสม
พระองค์นารายณ์ พระกาฬมั่งคั่ง	พระปรางค์ยืนยง สามยอดคู่คงฟ้าไทย
เรา....ชาวลพบุรี	จะสานชีวี งดงามเคยมีต่อไป
ขอแทนพระคุณ แด่องค์นารายณ์	ผืนดินนี้ใจ แผ่นดินพระนารายณ์ลพบุรี
เรา....ชาวลพบุรี	จะสานชีวี งดงามเคยมีต่อไป
ขอแทนพระคุณ แด่องค์นารายณ์	*ผืนดินนี้ใจ แผ่นดินพระนารายณ์ลพบุรี (ซ้ำ*)
	ทำนอง / อ.ภูกิจ พาสุนันท์
	เนื้อร้อง / อ.ภูกิจ พาสุนันท์
	เรียบเรียง / อ.ณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น
	อ.พลณศักดิ์ ทรัพย์บางยาง

4.3.5 การคัดเลือกผู้แสดง

การคัดเลือกผู้แสดงประกอบการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช :
 นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย ด้วยเป็นการแสดงที่ต้องใช้ความสามารถของผู้แสดงค่อนข้างมาก ประกอบด้วยความสามารถทางด้านการร้อง การเต้น การเล่นละคร และการรำ ทำให้คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเปิดการอดิชนัดเลือกนักแสดงตามทฤษฎีข้างต้น เพื่อให้ได้นักแสดงตามจำนวนที่ต้องการเข้าร่วมทำการแสดงครั้งนี้

ภาพที่ 19 คณะกรรมการตัดสินนักแสดงรวมผลคะแนนและสรุปผู้ที่ได้รับคัดเลือก
ให้ร่วมการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์
สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย
ที่มา : ผู้วิจัย

การเปิดออดิชั่นคัดเลือกนักแสดงโดยผ่านคณะกรรมการที่คณะผู้วิจัยเรียนเชิญให้เข้าร่วมพิจารณา ผลสรุปได้นักแสดงจำนวน 10 คน ตามกลุ่มประชากรที่ต้องการ เป็นผู้แสดงชาย จำนวน 5 คน และผู้แสดงหญิง จำนวน 5 คน การแสดงครั้งนี้ผู้แสดงจึงมีส่วนสำคัญในการทำให้องค์ประกอบของการแสดงออกมาสมบูรณ์ยิ่งขึ้น อีกนัยหนึ่งศาสตร์ของการแสดงมีความหลากหลายผู้ เพื่อให้ได้คนที่มีความสามารถในแต่ละด้านที่เหมาะสมกับบุคลิกท่าทางการแสดง และให้การแสดงครั้งนี้บรรลุถึงเป้าประสงค์ของการแสดง

ภาพที่ 20 ภาพบรรยากาศการออดิชั่นคัดเลือกนักแสดง
ณ ห้องฝึกปฏิบัติภาคนาฏศิลป์ อาคาร 2 วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี
ที่มา : ผู้วิจัย

การเข้าค่าย Workshop ให้ผู้แสดงถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญมากในการแสดง เพราะการรวมตัวในการทำกิจกรรมทั้งหมดจะเป็นการปลูกฝังเรื่องราวของการแสดง เทคนิคทางการแสดงต่างๆ ให้ผู้แสดงซึมซับได้มากที่สุด และเมื่อผู้แสดงเข้าใจความต้องการในเรื่องราวทั้งหมดของผู้สร้างงานแล้ว จะถ่ายทอดการแสดงออกมาได้อย่างสมบูรณ์ที่สุดเช่นกัน

ภาพที่ 21 กิจกรรม Workshop

โดย อ.ปฐมภุชณ สุตสระระ ผู้ช่วยผู้กำกับละครเวที โรงละครรัชดาลัยเฉียเตอร์
ที่มา : คณะผู้วิจัย

4.3.6 การออกแบบประดิษฐ์กระบวนท่ารำ

การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย โดยมีศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทยที่นำมาใช้ออกแบบสร้างสรรค์ผลงานเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น การออกแบบท่าทางการแสดงต้องอยู่บนพื้นฐานท่ารำทางด้านนาฏศิลป์ไทย และท่าเต้นที่ผสมผสานกันให้ลงตัว ปรากฏการออกแบบการประดิษฐ์กระบวนท่ารำ คือ ท่ารำตามแบบฉบับนาฏศิลป์ไทย ท่าทางเลียนแบบธรรมชาติ และท่าการแสดงร่วมสมัย ซึ่งทั้งหมดนี้จะอยู่ในรูปแบบของการแสดง แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ภาพที่ 22 การนำท่ารำในนาฏศิลป์ไทยที่มีอยู่เดิม
มาปรับปรุงให้เหมาะสมและนำเสนอในรูปแบบใหม่
ที่มา : ผู้วิจัย

ท่ารำตามแบบฉบับนาฏศิลป์ไทย กระบวนท่ารำที่ออกแบบโดยการนำเอาท่ารำในนาฏศิลป์ไทยมาดัดแปลงและปรับปรุงให้เหมาะสมกับชุดการแสดงนี้ รวมถึงการนำกระบวนท่ารำที่มีอยู่เดิมมาเรียบเรียงใหม่และนำเสนอให้กระชับตามเวลามากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 23 ท่าทางเลียนแบบธรรมชาติประกอบเนื้อร้อง
ที่มา : ผู้วิจัย

ท่าทางเลียนแบบธรรมชาติ กระบวนท่าทางเลียนแบบธรรมชาติส่วนใหญ่ที่นำมาใช้ประกอบในการออกแบบการแสดงชุดนี้ คือ การใช้ท่าทางเลียนแบบธรรมชาติประกอบเนื้อร้อง และบทพูด (Rap) เนื่องจากเมื่อใช้ศาสตร์ของการแสดงละครเวทีแล้วจะใช้ท่าทางในการเคลื่อนไหวบางครั้งมากเกินไปไม่ได้ จะส่งผลต่อการร้องเพลงของผู้แสดง

ภาพที่ 24 ทำการแสดงร่วมสมัย

ที่มา : ผู้วิจัย

ทำการแสดงร่วมสมัย กระบวนทำการแสดงร่วมสมัยในการแสดงชุดนี้ที่ปรากฏเรียกว่า “การเต้น” ส่วนใหญ่จะอยู่ในท่าของผู้แสดงในเพลงหลักเพราะมีทำนองเพลงที่เป็นสากลทำการแสดงจึงสื่อให้เห็นถึงการเต้นที่ผสมผสานท่าทางแบบไทย โดยออกแบบสร้างสรรค์ให้ร่วมสมัยระหว่างการรำของนาฏศิลป์ไทยและการเต้นของละครเวที ซึ่งในการแสดงทั้งสองศาสตร์นี้ต้องอาศัยความสามารถและความแข็งแรงของผู้แสดงทั้งสิ้น

4.3.7 การออกแบบการใช้เวที

การออกแบบการใช้เวทีสำหรับการแสดงชุดนี้ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ภาพความต้องการจากผู้สร้างงานนำเสนอออกมาสู่ความรู้สึกของผู้ชมได้มากที่สุด การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย จึงได้นำเทคนิคการใช้ เพื่อทำให้ผู้ชมหรือแม้กระทั่งผู้แสดงเองมีความต้องการอยากชมและอยากที่จะแสดงชุดนี้เป็นอย่างมาก รวมถึงองค์ประกอบของการจัดไฟเวทีเมื่อมีโอกาหรือความพร้อมก็สามารถจัดไฟเวทีให้ตรงกับอารมณ์ของการแสดงได้ทันที

ภาพที่ 25 การออกแบบการใช้เวที ที่ออกมาจากผู้ชมการแสดง
ที่มา : ผู้วิจัย

4.3.8 การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดง นาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย

ภาพที่ 26 QR Code การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดง
นาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย

จากแนวคิดในการดำเนินการสร้างนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์รูปแบบใหม่ เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทย โดยการนำศาสตร์ละครเวที (Musical) คือ การร้อง การเต้น และการเล่นละคร มาประยุกต์กับศาสตร์นาฏศิลป์ไทย คือ การรำ ทำให้เกิดเป็น นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ที่มีความทันสมัย สู่การเผยแพร่แลกเปลี่ยน ศิลปวัฒนธรรมทั้งในและต่างประเทศ โดยปรากฏหลักการสร้างนวัตกรรมการแสดงออกเป็น 3 ด้าน

ได้แก่ 1) แนวคิดนโยบายการจัดงานสู่การประพันธ์บทการแสดง 2) แรงบันดาลใจจากศาสตร์ละครเวทีและศาสตร์นาฏศิลป์ไทยเพื่อนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ 3) รูปแบบและองค์ประกอบของการแสดง ซึ่งปัจจัยทั้งหมด 3 ประการ เป็นหลักการสำคัญที่ทำให้เกิดการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย เป็นผลงานที่กล่าวถึงงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช งานประเพณีที่สำคัญและยิ่งใหญ่ที่สุดของจังหวัดลพบุรี เริ่มจัดงานครั้งแรกเมื่อปี พุทธศักราช 2522 โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดงานเพื่อเทิดพระเกียรติและรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช สืบสานศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น ส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี ซึ่งเอกลักษณ์สำคัญที่สร้างชื่อเสียงให้แก่จังหวัดลพบุรี คือการพร้อมใจกันแต่งกายชุดไทยทั้งเมืองของชาวลพบุรี เป็นภาพที่สร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวและผู้มาเที่ยวชมงานเป็นอย่างมาก และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราชที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี

มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเอกลักษณ์วัฒนธรรมของการแสดงมหรสพในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และเพื่อเป็นนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย สู่การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาเอกสาร งานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ที่จัดขึ้นในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ตั้งแต่ครั้งแรกจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2530 - 2562) ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนารายณ์ราชนิเวศน์ จังหวัดลพบุรี และรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมกับแนวคิดทฤษฎีการแสดงละครเวที และทฤษฎีการแสดงนาฏศิลป์ไทย นำมาสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยครั้งนี้

การรวบรวมข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ประเด็นไปสู่การออกแบบและนำเสนอการแสดง ด้านเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากงานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ บทความ เอกสารทางวิชาการ รวมถึงสื่อประเภทอิเล็กทรอนิกส์ คือ รูปแบบการจัดงานและการจัดการแสดง แต่ละจุดในงานทั้งหมดสื่อถึงการเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเป็นรูปแบบเรื่องราวที่สอดแทรกการแสดงประกอบโดยนำเสนอการแสดงไม่ต่ำกว่า 15 – 20 นาที ทำให้เห็นถึงรวมศาสตร์ที่หลากหลายของการแสดงที่เป็นมหรสพในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลเหล่านี้กำหนดประเด็นสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ ด้านดุริยางค์ศิลป์ และด้านประวัติศาสตร์ เป็นหัวข้อ ปรากฏข้อมูลที่ผู้ทรงคุณวุฒิต่างกันจะเห็นในนวัตกรรมสรุปได้ดังนี้

1. ด้านนาฏศิลป์ นำมาประกอบการแสดงต้องมีทั้งของเดิมและประยุกต์ให้เห็นถึงการผสมผสานอย่างลงตัว

2. ด้านดุริยางคศิลป์ ในยุคสมัยเด็จพระนารายณ์มหาราชมีความร่วมสมัยของวัฒนธรรมอยู่แล้ว เพลงจึงสามารถรวมวงให้เป็นวงร่วมสมัยได้

3. ด้านประวัติศาสตร์ กล่าวถึงความแปลกใหม่ที่นอกเหนือจากการนำเสนอพระราชประวัติแต่ละอย่างเดียว

การวิเคราะห์ข้อมูลเอกลักษณ์วัฒนธรรมการแสดงมหรสพในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พบว่า เป็นการแสดงที่จัดขึ้นบริเวณพระนารายณ์ราชนิเวศน์ทั้งในเขตพระราชฐานชั้นนอก เขตพระราชฐานชั้นกลาง และเขตพระราชฐานชั้นใน ตามนโยบายและรูปแบบของการจัดงานที่มุ่งเน้นถึงการเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีการแสดงตามจุดต่างๆที่ผู้ที่มาเที่ยวงานสามารถเลือกชมตามเวลาและสถานที่กำหนดดังกล่าว มีการกำหนดให้หน่วยงานในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรีเป็นผู้รับผิดชอบทำการแสดงและนำการแสดงมาเข้าร่วม รวมถึงมีเอกลักษณ์อีกด้านของการจัดงานด้วยการให้ประชาชนที่มาเที่ยวงานแต่งกายชุดไทยเพื่อย้อนเดิณย้อนวันวานในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ ผู้วิจัยจึงนำเอกลักษณ์ทั้งหมดมากำหนดประเด็นในการสร้างนวัตกรรม วิเคราะห์รูปแบบและองค์ประกอบของการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย ณ วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี โดยใช้นักเรียน นักศึกษาของวิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี เป็นกลุ่มตัวอย่างในการแสดง และจัดการประชุมกลุ่มย่อยเชิญทรงคุณวุฒินำเสนอข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลกำหนดจัดขึ้นเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2566 ในพิธีเปิดงานวันการศึกษาเอกชน ระดับภาคกลาง ครั้งที่ 7 ประจำปีพุทธศักราช 2566 ณ หอประชุมอาคารเอนกประสงค์ วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี ในการจัดการนำเสนอผลงานครั้งนี้ ดร.สุระชัย สิบบุผา ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี ให้ความอนุเคราะห์ชุดการแสดงนี้เป็นการแสดงพิธีเปิดงานและได้ขอความอนุเคราะห์ ดร.สมชาย poonrat คุรุวิทยฐานะ เชี่ยวชาญ วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี ได้บรรจุชื่อชุดการแสดงจากงานวิจัยการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย คือ การแสดงพิธีเปิดชุด “ลพบุรีนฤมิตสถิตหล้า” ทำให้การนำเสนอข้อมูลของผู้วิจัยได้เผยแพร่ผลงานสู่ประชาชนและสามารถนำรายได้แก่วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี ซึ่งผู้วิจัยจะขอนำเสนอข้อมูลในส่วนของการวิเคราะห์รูปแบบและองค์ประกอบ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะของการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์ การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอข้อมูล โดยกำหนดขอบเขตจากการแสดงมหรสพที่จัดขึ้นในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ตั้งแต่ครั้งแรกจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2530 - 2562) ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนารายณ์ราชนิเวศน์

จังหวัดลพบุรี มาเป็นแนวคิดในการดำเนินการสร้างนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์รูปแบบใหม่ เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างสรรคการแสดงนาฏศิลป์ไทย โดยการนำศาสตร์การแสดงละครเวที (Musical) คือ การร้อง การเต้น และการเล่นละคร มาประยุกต์กับศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย คือ การรำ โดยผู้วิจัยนำข้อมูลมาประมวลผลพบว่าหลักการแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ซึ่งปัจจัยทั้งหมดเป็นหลักการสำคัญที่ทำให้เกิดการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย ปรากฏได้ดังนี้

1. แนวคิดนโยบายการจัดงานสู่การประพันธ์บทการแสดง เป็นข้อมูลที่สำคัญและส่งผลต่อการประพันธ์บทการแสดง ที่ผู้วิจัยจะดำเนินการเรียบเรียงและสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ โดยมีขั้นตอนวิธีการดังนี้

การกำหนดโครงเรื่อง (Plot) การรวบรวมเรื่องราวของมหรศที่ปรากฏในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ (พ.ศ.2522 - 2562) โดยสรุปจากประเด็นมาจากการจัดงานที่สื่อถึงความ เป็นอยู่ของประชาชนชาวลพบุรีในการดำรงชีวิต การอยู่อาศัยร่วมกับศิลปวัฒนธรรมและ สถาปัตยกรรมที่มีปรากฏมายาวนานของจังหวัดลพบุรี อีกทั้งยังให้เห็นถึงเส้นทางเข้ามาจากทุกทัว สารทิศทั้งสี่ภาคในประเทศไทยผ่านศิลปะการแสดงของแต่ละท้องถิ่นเพื่อรวมกันเทิดพระเกียรติ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นที่สถิตในดวงใจของชาวลพบุรีตั้งแต่สมัย โบราณจนถึงปัจจุบัน โดยการกำหนดโครงเรื่อง ดังนี้

ช่วงที่ 1 การนำเสนอโบราณสถานที่เก่าแก่ของเมืองเชื่อมสัมพันธ์ผู้คนที่ย้าย อยู่ในเมืองลพบุรี

ช่วงที่ 2 การเดินทางของผู้คนที่เข้ามาเที่ยวงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ มหาราชจากทั่วทุกสารทิศผ่านการแสดงสี่ภาค

ช่วงที่ 3 การจำลองขบวนเสด็จฯ สมเด็จพระนารายณ์มหาราชเข้าสู่พื้นที่การ แสดงทำให้เกิดขวัญกำลังใจตั้งณมิตที่สถิตอยู่ในดวงใจของประชาชนทุกคน

การบรรจุเพลงหลักของเรื่อง (Theme Song) การบรรจุเพลงหลักของเรื่องถือเป็น ขั้นตอนกระบวนการที่มีความสำคัญของนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูล ของเพลงที่ใช้ประกอบในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช อาทิ เพลงนุ่งโจงหมสไบ แต่งกาย เทียวงานวัง ประพันธ์โดยคุณวิโรจน์ รัตนวิพาหะ เพลงแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ ประพันธ์โดย มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ผู้วิจัยได้เลือกเพลงแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ประพันธ์โดย องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี เป็นเพลงหลักของเรื่องนี้ โดยนำช่วงเพลงเข้ามาเป็นท่อนเชื่อม ระหว่างช่วงที่ 1 สื่อถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในเมืองกับโบราณสถาน นำเพลงท่อนหลักของเพลง มาประพันธ์เนื้อร้องใหม่ให้เข้ากับลำดับเหตุการณ์ของเรื่อง และเพื่อเป็นการให้เกียรติเพลงต้นฉบับ

ผู้วิจัยได้นำเพลงท่อนหลักมาเป็นเพลงช่วงสุดท้ายของจบการแสดง นอกจากนี้ยังสอดแทรกเพลงทั้งสี่ภาคเพื่อแสดงถึงวัฒนธรรมศิลปะการแสดงแต่ละท้องถิ่นอีกด้วย

การควบคุมเวลาในการแสดง (Timing) เวลาเป็นสิ่งที่สำคัญที่ควบคุมกระบวนการทุกอย่างของการแสดง เช่น การนำการแสดงไปใช้ในพิธีการต่างๆของผู้จัดงาน การเพิ่มความสนใจของผู้ชม การออกแบบการแสดง เป็นต้น การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย เนื่องจากการเป็นการเล่นที่ใช้การบรรเลงสด การแสดงชุดนี้ก็สามารถลดหรือเพิ่มรูปแบบของการแสดงได้ความต้องการของผู้จัดงาน แต่การนำเสนอครั้งนี้กำหนดไว้เพียง 15 นาที เท่านั้น

รูปแบบและองค์ประกอบการแสดงของการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและการแสดงนาฏศิลป์ไทย เป็นการนำเสนอรูปแบบการแสดงที่แสดงถึงเอกลักษณ์วัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นกับองค์ประกอบของการแสดงมากมายหลายแขนง เพื่อสื่อออกมาเป็นเรื่องราวที่แสดงถึงความสามารถของผู้สร้างสรรค์และผู้แสดงได้อย่างชัดเจน โดยปรากฏรูปแบบและองค์ประกอบการแสดงดังนี้

2. แรงบันดาลใจเพื่อนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ แรงบันดาลใจใน

การนำเสนอนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์รูปแบบใหม่ เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทย โดยการนำศาสตร์การแสดงละครเวที (Musical) คือ การร้อง การเต้น และการเล่นละคร มาประยุกต์กับศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย คือ การรำ ทำให้เกิดเป็นนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ที่มีความทันสมัยสู่การเผยแพร่แลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมทั้งในและต่างประเทศ โดยกำหนดให้มีกลุ่มประชากรตัวอย่างคือ นักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพ จำนวน 5 คน และนักศึกษาปริญญาตรี จำนวน 5 คน พบว่านักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพ จำนวน 5 คน มีผู้ปฏิบัติได้ทั้งหมด 4 ด้าน จำนวน 1 คน , 3 ด้าน จำนวน 2 คน และ 2 ด้าน จำนวน 2 คน นักศึกษาปริญญาตรี จำนวน 5 คน ผู้ปฏิบัติได้ทั้งหมด 4 ด้าน จำนวน 1 คน , 3 ด้าน จำนวน 3 คน และ 2 ด้าน จำนวน 1 คน จากข้อสังเกตโดยรวม ผู้ที่ปฏิบัติการร้องได้ทั้งหมด 3 คน จะสามารถทำการแสดงละครได้ทั้งหมดอาจเป็นเพราะการร้องเพลงต้องมีการใส่อารมณ์ทุกครั้งทำให้สามารถแสดงละครได้ ในส่วนการเต้น และการรำ เป็นหนึ่งในทักษะของการเคลื่อนไหวร่างกายทั้งในการแสดงละครเวที และการแสดงนาฏศิลป์ไทย ซึ่งผู้วิจัยอาจกล่าวได้ว่าอย่างน้อยในแต่ละบุคคลจำเป็นต้องปฏิบัติได้ 3 ด้าน เพื่อให้ให้นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและการแสดงนาฏศิลป์ไทยบรรลุตามวัตถุประสงค์มากที่สุด

3. รูปแบบและองค์ประกอบของการแสดง สรุปได้ดังนี้

1) รูปแบบการแสดง การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช :
 นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและการแสดงนาฏศิลป์ไทย ได้นำการกำหนดโครงเรื่องทั้งหมด 3 ช่วง การบรรจุเพลงหลักของเรื่อง และการควบคุมเวลาในการแสดง มาขยายรายละเอียดของกระบวนการสร้างสรรค์ โดยรูปแบบการแสดงทั้งหมดกล่าวถึงกระบวนการสร้างสรรค์ที่มีขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นจนจบการแสดงด้วยการร้อยเรียงเรื่องราวทำนองเพลง เนื้อร้อง ท่าทางการแสดง รวมถึงองค์ประกอบการแสดงที่ทำให้ตลอดระยะเวลาการแสดง 15 นาที มีการเชื่อมโยงสอดคล้องกันแต่ละช่วงแบบไม่เกิดการสะดุดของรอยต่อในการแสดง และให้ผู้ชมมีส่วนร่วมในการชมการแสดง

2) ผู้แสดงนักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลปบุรี จำนวน 70 คน ผู้แสดงชาย จำนวน 24 คน และผู้แสดงหญิง จำนวน 46 คน ดังรายนามต่อไปนี้

3) เครื่องแต่งกายที่ใช้สำหรับผู้แสดงประกอบด้วย 10 ตำแหน่ง คือ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช นำขบวนสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ระเบียบบุรี หม่อมวล ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคอีสาน ภาคกลาง แบกเสลี่ยง ทูตฝรั่ง และทหารเอกไทย ทั้งหมดเป็นองค์ประกอบที่สนับสนุนทำให้การแสดงออกมาสมจริง และสามารถปรับตามบริบทของวัตถุที่หน่วยงานมีได้ตามความเหมาะสมแต่ยังคงหัวข้อของรูปแบบการแสดงไม่ให้ขาดเพียงข้อเดียว

4) เพลงประกอบการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช :
 นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย โดยการนำวงดนตรีสากลและวงดนตรีไทย รวมถึงเครื่องดนตรีและประกอบจังหวะที่แสดงสำเนียงเพลงของการแสดงแต่ละภาค การใช้เครื่องดนตรีสากลร่วมสมัยมาเป็นส่วนช่วยในการสนับสนุนเครื่องดนตรีไทยให้แสดงอารมณ์ของการแสดงมากยิ่งขึ้น ปรากฏดังนี้

5) การคัดเลือกผู้แสดงประกอบการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดง นาฏศิลป์ไทย ด้วยเป็นการแสดงที่ต้องใช้ความสามารถของผู้แสดงค่อนข้างมาก ประกอบด้วยความสามารถทางด้านการร้อง การเต้น การเล่นละคร และการรำ ทำให้คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเปิดการอดิชั่นคัดเลือกนักแสดงตามทฤษฎีข้างต้น เพื่อให้ได้นักแสดงตามจำนวนที่ต้องการเข้าร่วมทำการแสดงครั้งนี้ การเปิดอดิชั่นคัดเลือกนักแสดงโดยผ่านคณะกรรมการที่คณะผู้วิจัยเชิญให้เข้าร่วมพิจารณา ผลสรุปได้นักแสดงจำนวน 10 คน ตามกลุ่มประชากรที่ต้องการ เป็นผู้แสดงชาย จำนวน 5 คน และผู้แสดงหญิง จำนวน 5 คน การแสดงครั้งนี้ผู้แสดงจึงมีส่วนสำคัญในการทำให้องค์ประกอบของการแสดงออกมาสมบูรณ์ยิ่งขึ้น อีกนัยหนึ่งศาสตร์ของการแสดงมีความหลากหลายผู้ เพื่อให้ได้คนที่มีความสามารถในแต่ละด้านที่เหมาะสมกับบุคลิกท่าทางการแสดง และให้การแสดงครั้งนี้บรรลุถึง

เป้าประสงค์ของการแสดงการเข้าค่าย Workshop ให้ผู้แสดงถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญมากในการแสดง เพราะการรวมตัวในการทำกิจกรรมทั้งหมดจะเป็นการปลูกฝังเรื่องราวของการแสดง เทคนิคทางการแสดงต่างๆ ให้ผู้แสดงซึมซับได้มากที่สุด และเมื่อผู้แสดงเข้าใจความต้องการในเรื่องราวทั้งหมดของผู้สร้างงานแล้ว จะถ่ายทอดการแสดงออกมาได้อย่างสมบูรณ์ที่สุดเช่นกัน

6) การออกแบบท่าทางการแสดงในการแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย โดยมีศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทยที่นำมาใช้ออกแบบสร้างสรรค์ผลงานเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น การออกแบบท่าทางการแสดงต้องอยู่บนพื้นฐานท่ารำทางด้านนาฏศิลป์ไทย และท่าเต้นที่ผสมผสานกันให้ลงตัว ปรากฏการออกแบบการประดิษฐ์กระบวนท่ารำ คือ ท่ารำตามแบบฉบับนาฏศิลป์ไทย ท่าทางเลียนแบบธรรมชาติ และท่าการแสดงร่วมสมัย ซึ่งทั้งหมดนี้จะอยู่ในรูปแบบของการแสดง แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ท่ารำตามแบบฉบับนาฏศิลป์ไทย กระบวนท่ารำที่ออกแบบโดยการนำเอาท่ารำในนาฏศิลป์ไทยมาดัดแปลงและปรับปรุงให้เหมาะสมกับชุดการแสดงนี้ รวมถึงการนำกระบวนท่ารำที่มีอยู่เดิมมาเรียบเรียงใหม่และนำเสนอให้กระชับตามเวลามากยิ่งขึ้น

ท่าทางเลียนแบบธรรมชาติ กระบวนท่าทางเลียนแบบธรรมชาติส่วนใหญ่ที่นำมาใช้ประกอบในการออกแบบการแสดงชุดนี้ คือ การใช้ท่าทางเลียนแบบธรรมชาติประกอบเนื้อร้อง และบทพูด (Rap) เนื่องจากเมื่อใช้ศาสตร์ของการแสดงละครเวทีแล้วจะใช้ท่าทางในการเคลื่อนไหวบางครั้งมากเกินไปไม่ได้ จะส่งผลต่อการร้องเพลงของผู้แสดง

ท่าการแสดงร่วมสมัย กระบวนท่าการแสดงร่วมสมัยในการแสดงชุดนี้ที่ปรากฏ เรียกว่า “การเต้น” ส่วนใหญ่จะอยู่ในท่าของผู้แสดงในเพลงหลักเพราะมีทำนองเพลงที่เป็นสากลทำการแสดงจึงสื่อให้เห็นถึงการเต้นที่ผสมผสานท่าทางแบบไทย โดยออกแบบสร้างสรรค์ให้ร่วมสมัยระหว่างการรำของนาฏศิลป์ไทยและการเต้นของละครเวที ซึ่งในการแสดงทั้งสองศาสตร์นี้ต้องอาศัยความสามารถและความแข็งแรงของผู้แสดงทั้งสิ้น

7) การออกแบบการใช้เวทีสำหรับการแสดงชุดนี้ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ภาพความต้องการจากผู้สร้างงานนำเสนอออกมาสู่ความรู้สึกของผู้ชมได้มากที่สุด การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย จึงได้นำเทคนิคการใช้ เพื่อทำให้ผู้ชมหรือแม้กระทั่งผู้แสดงเองมีความต้องการอยากชมและอยากที่จะแสดงชุดนี้เป็นอย่างมาก รวมถึงองค์ประกอบของการจัดไฟเวทีเมื่อมีโอกาสหรือความพร้อมก็สามารถจัดไฟเวทีให้ตรงกับอารมณ์ของการแสดงได้ทันที

การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์
สร้างสรรค์จากศาสตร์การแสดงละครเวทีและศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์ไทย ได้แนวคิดจุดเริ่มต้นจาก
ประวัติศาสตร์พระนารายณ์ราชนิเวศน์ การจัดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช นโยบายของ
การจัดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช รูปแบบของการจัดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์
มหาราช มหรสพในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ผ่านการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล
และนำเสนอข้อมูล เป็นหลักการสร้างสรรค์ที่อยู่ในนวัตกรรมครั้งนี้ คือ แนวคิดนโยบายการจัดงานสู่
การประพันธ์บทการแสดง แรงบันดาลใจเพื่อนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ รูปแบบและ
องค์ประกอบของการแสดง ซึ่งงานวิจัยนี้สามารถเป็นแนวทางในการออกแบบผลงานนวัตกรรมการ
แสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์สืบต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ร่องรอยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดลพบุรี โดยกรมศิลปากรและวัฒนธรรม
จังหวัดลพบุรียังให้ความสำคัญต่อการพบเจอแหล่งวัฒนธรรมโบราณส่งเสริมเป็นสถานที่ให้ความรู้ที่
ปรากฏอยู่ ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ และหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ในจังหวัดลพบุรี และยังมีเรื่องราว
ต่างๆมากมายที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี ที่สามารถนำมาบอกเล่าโดยผ่านรูปแบบการแสดง
ทางด้านนาฏศิลป์ไทยได้อย่างหลากหลาย เพื่อรักษาให้คงไว้สืบไป

2. แนวทางการสร้างสรรค์ผลงานทางการแสดง ยังมีอีกหลากหลายรูปแบบ ปัจจุบันการแสดง
นาฏศิลป์ไทยอย่างเดียวยังคงอาจไม่เพียงพอต่อความต้องการของยุคสมัย การนำศาสตร์ทางด้านการ
แสดงอื่นๆ มาผนวกหรือผสมผสานนั้นสามารถปฏิบัติได้ โดยที่ไม่ทำให้มูลค่าของงานศิลปะลดลง
แต่จะต้องคำนึงถึงการสร้างสรรค์ให้อยู่บนพื้นฐานการส่งเสริมงานศิลปะของกันและกัน

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2531). แหล่งโบราณคดีประเทศไทย เล่ม 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทย
- กุลวดี มกราภิรมย์. (2558). การละครตะวันตกสมัยคลาสสิก-สมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- กฤษรา (ชูโรมาน) วริศราภริชา. (2532). งานฉากละคร 1. กรุงเทพฯ: บริษัท ส.เอเซียเนเพรส จำกัด
- กฤษรา (ชูโรมาน) วริศราภริชา. (2552). งานฉากละคร 2. กรุงเทพฯ: บริษัท ส.เอเซียเนเพรส จำกัด
- งานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ครั้งที่ 32. (2562). สำนักงานจังหวัดลพบุรี. กรุงเทพฯ.
บริษัท อัมรินทร์พริ้งติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
- ชมรมอนุรักษ์โบราณวัตถุสถานและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลพบุรี. (2562). โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถาน
บ้านพรหมหินใต้ ตำบลหลุมข้าว อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี. กรุงเทพฯ: บริษัท โรง
พิมพ์เดือนตุลา จำกัด
- ประดิษฐ์ อินทนิล. (2536). ดนตรีไทยและนาฏศิลป์. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น
- ศาสตราจารย์ ดร.มัทนี รัตน์. (2546). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศิลปะการกำกับการแสดงละครเวที.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ภูธร ภูษะธน (2536) มอญบ้านบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี
- ภูธร ภูษะธน (2542) มรดกวัฒนธรรมไทยเบิ้ง ลุ่มแม่น้ำป่าสัก ในเขตที่ได้รับผลกระทบจากการสร้าง
เขื่อนป่าสัก
- ศิริมงคล นาฏยกุล. (2557). นาฏยศิลป์ตะวันตกปริทัศน์. ขอนแก่น: หจก.โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- สุจิตต์ วงศ์เทศ. (2539). สังคมและวัฒนธรรม จันเสน เมืองแรกเริ่มในลุ่มลพบุรี-ป่าสัก. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์. กรุงเทพฯ:
- โอภาส ตรีปัญญา. (2542). 25 ปี ชมรมอนุรักษ์ โบราณวัตถุสถานและสิ่งแวดล้อม จังหวัดลพบุรี.
ลพบุรี: โรงพิมพ์กรุงเทพการพิมพ์

ภาคผนวก

หลักฐานผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพผลงาน

หลักฐานการวิจัยและเผยแพร่ผลงาน

ภาพที่ 27 เริ่มฝึกปฏิบัติและทดลองใช้นวัตกรรม
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 28 ทดลองผู้แสดงกับการใช้พื้นที่เวที
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 29 เริ่มฝึกซ้อมการแสดงประกอบกับวงดนตรีสากล

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 30 เริ่มฝึกซ้อมการแสดงประกอบกับวงดนตรีไทย

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 31 ประชุมนัดหมายผู้แสดงและปรับแก้ไขข้อบกพร่อง
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 32 คุณอุ๊ป วิริยะ ให้เกียรติร่วมรับชมการฝึกซ้อมการแสดง
และกล่าวชื่นชมผลงานนวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 33 นำกลุ่มประชากรตัวอย่าง จำนวน 10 คน และผู้แสดงบางส่วน
เข้าทดลองใช้นวัตกรรมในบริบทงานอื่นๆ
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 34 นำกลุ่มประชากรตัวอย่าง จำนวน 10 คน และผู้แสดงบางส่วน
เข้าทดลองใช้นวัตกรรมในบริบทงานอื่นๆ
ที่มา : ผู้วิจัย

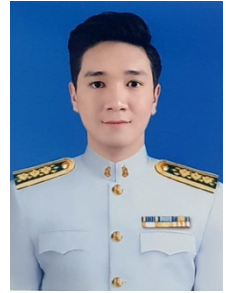

ภาพที่ 35 ถ่ายภาพร่วมกับคณะผู้จัดงาน
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 36 รับมอบของที่ระลึกจากสำนักงานการศึกษาจังหวัดลพบุรี
ที่มา : ผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายภูกิจ พาสุนันท์
วันเดือนปีเกิด	17 มกราคม 2534
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	199/178 หมู่ 5 หมู่บ้านพฤษภาวิไล 72 ตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี 11130
ประวัติการศึกษา	ปีการศึกษา 2557 ศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ปีการศึกษา 2562 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย (คุณภาพวิทยานิพนธ์ระดับดีเยี่ยม) คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ตำแหน่ง	อาจารย์ กรรมการประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	วิทยาลัยนาฏศิลปลพบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม
เกียรติประวัติ	พ.ศ. 2551 ได้รับทุนนริศรานุวัดติวงศ์ สาขานาฏศิลป์ไทย (โขนพระ) พ.ศ. 2553 ได้รับทุนมูลนิธิศาลาเฉลิมกรุง สาขานาฏศิลป์ไทย (โขนพระ) พ.ศ. 2555 ได้รับทุนโขนพระราชทาน (โขนพระ) ตอนจองถนน ของมูลนิธิ ส่งเสริมศิลปาชีพ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ บรมราชชนนีพันปีหลวง พ.ศ. 2557 ได้รับทุนโขนพระราชทาน (โขนพระ) ตอนนาคบาท ของมูลนิธิ ส่งเสริมศิลปาชีพ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง
ผลงานด้านวิชาการ	บทความวิชาการเรื่อง หลักการเปลี่ยนแปลงกระบวนท่ารำบาทพระราม บทความวิจัยเรื่อง โครงสร้างท่ารำพระไวยเกี่ยวนางวันทอง. กลวิธีการแสดง เป็นพระไวยของครุฑพาวุธ ชัมแข็ง บทความวิจัยเรื่อง การแสดงนาฏศิลป์ไทยในรูปแบบมิวสิคคัล ชุด “ร่องรอยลาว (ละวະ)”
ผลงานด้านการแสดง	การแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ชุด “ลงสงฆาตรี” การแสดงนาฏศิลป์ไทยในรูปแบบมิวสิคคัล ชุด “ร่องรอยลาว (ละวະ)” การแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ชุด “น่านาชนคนลพบุรี”